

**ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
КАФЕДРА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ**

**ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НАН
УКРАЇНИ**

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

**V ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-
КОНФЕРЕНЦІЯ
«СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА»**

12 грудня 2018 року

м. Ірпінь

*Розглянуто на засіданні кафедри господарського права та процесу
(протокол № 9 від «14» грудня 2018 р.)*

*Розглянуто та схвалено на засіданні Вченої ради ННІ права (протокол
№ 5 від «18» грудня 2018 р.)*

Суб'єкти господарського права: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 12 грудня 2018 року, / [відп. за вип. : д.ю.н., доцент, завідувач кафедри господарського права та процесу Н. В. Никитченко, к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу А. С. Макаренко]. - Ірпінь, Університет державної фіскальної служби України, 2018. – 209 с.

УДК 346.2

У збірнику представлені тези доповідей, які були оприлюднені на V Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції **«Суб'єкти господарського права»**, яка проводилася кафедрою господарського права та процесу ННІ права УДФС України 12 грудня 2018 року.

Збірник розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, аспірантів, студентів, практичних працівників і широкий читацький зал.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

ГОЛОВА:

Никитченко Наталія Валеріївна – д.ю.н., доцент, завідувач кафедри господарського права та процесу.

СПІВГОЛОВУЮЧІ:

Джабраїлов Руслан Аятшахович – д.ю.н., доцент, заступник директора з наукової роботи Інституту економіко-правових досліджень НАН України;

Орел Лілія Василівна – д.ю.н., доцент, завідувач кафедри публічного та приватного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка.

ЧЛЕНИ ОРГКОМІТЕТУ:

Боднарчук Олег Григорович – д.ю.н., доцент, професор кафедри господарського права та процесу.

Мацелик Михайло Олексійович – к.ю.н., доцент, професор кафедри господарського права та процесу.

Минюк Олена Юріївна – к.ю.н., доцент, доцент кафедри господарського права та процесу, заступник завідувача кафедри з наукової роботи.

Мілімко Лариса Василівна – к.ю.н., доцент, доцент кафедри господарського права та процесу.

Онишко Олег Володимирович – к.ю.н., доцент, доцент кафедри господарського права та процесу.

Макаренко Анастасія Сергіївна – к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу.

Починок Карина Борисівна – к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу, заступник завідувача кафедри з навчальної та методичної роботи.

Боднарчук Оксана Іванівна – к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу.

Будник Юлія Андріївна – к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу.

СТУДЕНТСЬКЕ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО КАФЕДРИ

Воробей Оксана Сергіївна - голова СНТ кафедри господарського права та процесу

Науковий комітет V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Суб'єкти господарського права» не завжди поділяє думку учасників. У збірнику максимально точно збережена орфографія, пунктуація та стилістика, які були запропоновані учасниками конференції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть автори роботи.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	8
----------------	---

Секція 1

Суб'єкти господарювання як учасники господарських відносин: поняття, ознаки, види, компетенція

1. <i>Борщевський Владислав Сергійович, Девізорів Валентин Володимирович</i> ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ.....	9
2. <i>Габрись Олександр Михайлович</i> ПРОЦЕДУРА БАНКРУТСТВА: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ.....	12
3. <i>Гаврилюк Максим Ігорович, Ковальчук Владислав Олегович</i> ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН.....	15
4. <i>Гнелицький Едуард Андрійович, Давидець Дар'я Олегівна</i> СУДОВА ПРАКТИКА ЯК ДЖЕРЕЛО ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА.....	20
5. <i>Запорожець Андрій Євгенійович, Зубков Артур Олегович</i> ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТИВНОГО СКЛАДУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИН.....	23
6. <i>Кутузова Ірина Олександрівна, Зуб Парасковія Василівна</i> СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІДПОВІДНО ДО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....	28
7. <i>Козаченко Анна Вікторівна</i> ЮРИДИЧНІ ГАРАНТІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ.....	30
8. <i>Кот Наталя Валеріївна, Чорний Артур Олегович</i> СПЕЦИФІЧНІ ОЗНАКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	34
9. <i>Мільченко Наталія Сергіївна, Лазоришин Яна Тарасівна</i> ОСОБЛИВОСТІ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	38
10. <i>Москалюк Ірина Ігорівна, Семезенко Яна Олександрівна</i> СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК УЧАСНИКИ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН: КЛАСИФІКАЦІЯ.....	42
11. <i>Ніколаєнко Вікторія Олегівна, Турчина Єлизавета Юрївна</i> ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	45
12. <i>Рудакова Вікторія Володимирівна,</i> ОСОБЛИВОСТІ СПІВВІДНОШЕННЯ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН ІЗ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИМИ.....	50
13. <i>Старостюк Алла Вікторівна,</i> РОЗВИТОК ДОКТРИНИ ПРАВА ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	56
14. <i>Стегура Василь Миронович, Романенко Дарина Русланівна</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УКЛАДЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ В ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ.....	61

15. Павленко Вадим Олександрович, Шолохов Віталій Олегович	
ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	66

Секція 2

Проблеми утворення та припинення суб'єктів господарювання

1. Банна Тетяна Валеріївна, Музиченко Яна Владиславівна	
ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	70
2. Бишивець Владислав Володимирович, Лисенко Артем Богданович	
ПОРЯДОК УТВОРЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	73
3. Бірюков Максим Андрійович, Скорик Аліна Леонідівна	
ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	76
4. Васека Владислав Анатолійович, Ковальова Вікторія Віталіївна	
ПРОБЛЕМИ УТВОРЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ.....	81
5. Золотухіна Лілія Олександрівна	
ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ПРИ ВІДСТОРОНЕННІ ПРАЦІВНИКІВ.....	85
6. Манжос Тетяна Володимирівна, Скиба Денис Олегович	
ПРОБЛЕМИ ПРОЦЕДУРИ ПРИПИНЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	90
7. Матвійчук Дмитро Сергійович, Колосовський Владислав Романович	
ПРОБЛЕМИ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ.....	94
8. Мойсєєнко Катерина Дмитрівна, Черняк Катерина Олександрівна	
ПРОБЛЕМИ УТВОРЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	97
9. Прокопчук Сувітлана Олександрівна, Боревиц Євгенія Василівна	
ДЕРЖАВНА РЕЄСТРАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ - ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ ДЕРЖАВИ.....	102
10. Степушенко Наталія Сергіївна	
ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ПРИПИНЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	104

Секція 3

Правовий статус органів державної влади та органів місцевого самоврядування як учасників господарських відносин

1. Блажко Наталія Олександрівна, Карпин Наталія Петрівна	
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКИХ САНКЦІЙ.....	111
2. Дякович Юрій Романович, Поліщук Вадим Андрійович	

ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ЯК УЧАСНИКИ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН.....	114
3. <i>Канінець Маріанна Миколаївна</i> НАКАЗНЕ ПРОВАДЖЕННЯ – РОЗВАНТАЖЕННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ.....	118
4. <i>Лавріщев Василь Вікторович</i> ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....	121
5. <i>Лакіс Аліна Вікторівна</i> ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ ЛІКАРСЬКИМИ ЗАСОБАМИ.....	125
6. <i>Минюк Олена Юрійівна, Манзюк Олена Ігорівна</i> СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ РІШЕНЬ З ПРИВОДУ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ У СВІТЛІ АДАПТАЦІЇ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ.....	128
7. <i>Орел Лілія Василівна</i> ПРАВО НА ТАЄМНИЦЮ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	133
8. <i>Падалко Олеся Романівна</i> ЗАЛУЧЕННЯ ЕКСПЕРТА З ПИТАНЬ ПРАВА В ГОСПОДАРСЬКИЙ ПРОЦЕС.....	137
9. <i>Панчишин Руслан Ігорович</i> ФОРМИ ЗВАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ІЗ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ПРИЙНЯТТЯ РЕГУЛЯТОРНИХ АКТИВ.....	141
10. <i>Пасько Катерина Іванівна, Швейда Тетяна Миколаївна</i> ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ДОСУДОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ.....	145
11. <i>Родіонов Павло Сергійович</i> ГРУПОВІ ПОЗОВИ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ.....	151
12. <i>Романюк Уляна Петрівна</i> ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ В МІЖНАРОДНОМУ АРБІТРАЖІ.....	155
13. <i>Рутчик Володимир Андрійович</i> ПРОБЛЕМАТИКА МИРОВОЇ УГОДИ СТОРІН У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ.....	159
14. <i>Супруненко Роман Володимирович, Дейнеко Володимир Олександрович</i> ПОНЯТТЯ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ У КОНТЕКСТІ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	165
15. <i>Суходольська Анастасія Сергіївна, Полчанінова Олена Валеріївна</i> ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУТУ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ ТА ЙОГО ВІДМІННІСТЬ ВІД МЕДІАЦІЇ	168
16. <i>Хом'як Максим Богданович, Шклярук Олександр Валерійович</i> ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	173

Секція 4

Правовий статус окремих видів суб'єктів господарювання

<i>1. Бегійович Андрій Ігорович, Безносьок Тетяна Євгеніївна</i> БЕЗПЕКА АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ.....	178
<i>2. Добрацька Катерина Олегівна, Федоряка Максим Юрійович</i> ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ГОСПОДАРСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ.....	184
<i>3. Ільчук Оксана Василівна</i> ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ.....	188
<i>4. Оксенюк Андрій Михайлович, Пугач Ірина Олександрівна</i> ПРАВОВИЙ СТАТУС ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ-ПІДПРИЄМЦЯ.....	192
<i>5. Підгайний Юрій Петрович</i> ПРАВОВИЙ СТАТУС ЛОМБАРДІВ В УКРАЇНІ.....	196
<i>6. Худенко Юлія Олександрівна, Поліщук Вікторія Вадимівна</i> АНАЛІЗ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА КОМАНДИТНОГО ТОВАРИСТВА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКР.....	201
<i>7. Шуфрич Михайло Вікторович, Кобцев Василь Олександрович</i> ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ, ЯК ОКРЕМИЙ ВИД СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	205

ПЕРЕДМОВА

Шановні учасники конференції!

П'ята Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Суб'єкти господарського права» присвячена дослідженню правового становища суб'єктів господарювання та інших учасників відносин в сфері господарювання.

2018 рік був насиченим на зміни в господарському законодавстві. Було прийнято такі системоутворюючі закони як «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», «Про приватизацію державного і комунального майна», Кодекс з процедур банкрутства, зазнав змін Господарський кодекс України та багато інших законів, що регулюють правовий статус суб'єктів господарського права. Всі ці зміни в правовому регулюванні діяльності суб'єктів господарювання неминуче викликали чисельні питання, що стосуються застосування нових правових норм та нового порядку здійснення господарської діяльності.

Дякуємо вам за увагу до нашої конференції та цікаві тези доповідей, присвячені актуальним питанням правового статусу суб'єктів господарського права.

З повагою,
колектив кафедри господарського
права та процесу
Університету ДФС України

**Секція 1. Суб'єкти господарювання як учасники господарських
відносин: поняття, ознаки, види, компетенція**

*Борщевський Владислав Сергійович
Девізорів Валентин Володимирович
курсанти факультету підготовки,
перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції,
Університет державної фіскальної служби України
Науковий керівник: Боднарчук Оксана Іванівна
к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу*

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ

У вітчизняній правовій науці є ряд проблем, які, не дивлячись на те, що вони обговорюються у наукових колах протягом багатьох десятиріч, не втрачають своєї актуальності. Однією з таких є проблема існує насправді чи не існує господарське право як самостійна галузь права, чи, можливо, є конгломератом правових норм, синтезованих або запозичених з інших, авторитетних, і таких галузей права, самостійність яких не викликає сумніву [1].

Розглядаючи господарське право як невід'ємну складову національного права, що є стовідсотково беззаперечним фактом, цілком виправданим буде звернення до першоджерел, якими засвідчується не тільки сам факт існування нормативно-правового регулювання господарської діяльності у суспільстві ще в далекій від теперішнього розуміння інтерпретації, а й означення цієї форми правовідносин як визначальної в усіх економічних системах держав незалежно від політичного устрою [1].

Перш за все, слід зазначити, що господарське право України – це нова галузь права, яка увійшла в національну правову систему України з часів одержання нею незалежності. Сферою регулювання цієї самодостатньої галузі права стала професійна господарська діяльність у суспільному виробництві. Цим

визначилось, що господарська діяльність має базуватися на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності і спрямовуватися на відносини з виготовлення і реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг для задоволення потреб окремих споживачів та суспільства в цілому [2].

На думку Г. Знаменського головним завданням господарського права є створення та зміцнення суспільного господарського порядку, в якому має системно забезпечуватися зростання ділової активності у комерційній і некомерційній господарській діяльності, розвиток підприємництва і на цій основі підвищення ефективності суспільного виробництва, його соціальної спрямованості [2].

М.В. Григорчук стверджує, що стосовно господарського права як самостійної галузі юридичної науки ще довго будуть точитися словесні баталії, оскільки немає достовірного стовідсоткового знання з ключових засад такої градації, і саме такий стан справ є підставою для існування полярності думок науковців у підході до розв'язання цієї проблеми [1].

Також науковець зазначає, щодо сьогодні не набула довершеності позиція науковців стосовно цивільного права як самостійної галузі, яке найбільш «радикальні» правники ставлять в основу заперечення самостійності господарського права, і на ґрунті якого нібито воно утворене. Проблема породжується самим застосуванням критеріїв, якими визначена самостійність галузі права, у даному випадку – співвідношенням приватного і публічного у праві [1].

На думку С.В. Батрина виокремлення господарського права у відносно відособлену групу можна охарактеризувати з трьох основних точок зору:

- а) виникає як право керівництва, управління економікою;
- б) виникає на основі торгового права;
- в) виникає як стратегічне поєднання відносин з керівництва економікою та

відносин саморегулювання підприємницької активності [3].

Сьогодні зрозуміло, що норми сучасного цивільного законодавства встановлюють визначальні засади підприємництва і окреслюють коло договірних і недоговірних зобов'язань із урахуванням приватно-правового інструментарію, який базується на принципах неприпустимості втручання у сферу особистого життя, свободи власності, підприємництва, договору приватної ініціативи, на засадах диспозитивності й еквівалентності [1].

Отже, із зазначеного вище, можна зробити висновок, що на основі виконаного аналізу наукових підходів стосовно визначення місця господарського права в системі права України можна сформулювати таке визначення: господарське право є узагальненою системою загальнообов'язкових правил поведінки для суб'єктів господарської діяльності, якими врегульовуються правовідносини, що виникають між ними у ході здійснення господарської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Григорчук М. В. Господарське право в системі права України. *Економіка та прав.* 2016. №1(43). URL:<http://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/download/138/118/> (дата звернення: 28.01.2016)
2. Знаменський Г. Л. Господарське право України: сучасний стан та перспективи. *Юридична Україна.* 2015. №10-12. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2015_10-12_15. (дата звернення: 04.05.2016)
3. Батрин С. В. Господарське право як самостійна галузь права: до постановки питання. *Юридична Україна.* 2010. №1. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2010_1_18.

Габрись Олександр Михайлович
студент групи ПБ-15-5
ННІ Права УДФС України
Науковий керівник:
Никитченко Наталія Валеріївна
д. ю. н., доцент, завідувач кафедри господарського
права та процесу Університету ДФС України

ПРОЦЕДУРА БАНКРУТСТВА: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

На сьогоднішній день, активно здійснюється реформування законодавства України та імплементація західноєвропейських норм та принципів законодавства. Однією зі сфер законодавства, яка активно реформується, є процедура банкрутства. А саме 18 жовтня 2018 року Верховною Радою України в другому читанні і в цілому було прийнято Кодекс України з процедури банкрутства [1] (Далі – Кодекс) який замінить Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (Далі – Закон) який діяв з 1992 року [2].

Згідно Закону, банкрутство – це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Законом, грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [2]. Суб'єктами процедури банкрутства могли бути лише юридична особа - суб'єкт підприємницької діяльності або фізична особа за зобов'язаннями, які виникли у фізичної особи у зв'язку зі здійсненням нею підприємницької діяльності. Що обмежувало коло осіб, до яких могла б застосовуватись дана процедура, лише суб'єкти господарської діяльності.

Новий Кодекс вирішив дану проблему, розширив коло суб'єктів до яких можна застосовувати процедури банкрутства та надав можливість фізичним

особам, які не займаються підприємницькою діяльністю, відновлювати свою платоспроможність, або розраховуватись з боргами на підставі даної процедури.

Що стосується зарубіжного досвіду, то в інших країнах законодавство про банкрутство розвивалося двома принципово різними напрямками. Один із них базувався на принципах британської моделі, яка розглядала банкрутство як засіб повернення боргів кредиторам, що супроводжувалося ліквідацією боржника. Протилежні основи були закладені в американській моделі, основна мета якої полягала у реабілітації підприємства і відновленні його платоспроможності. Проте останнім часом у законодавстві розвинутих країн світу спостерігається тенденція до зближення і поєднання обох зазначених моделей [3, с.292].

Крім того, різними є напрями розвитку процедур банкрутства. У країнах Західної Європи та США існувала можливість, на рівні з юридичними особами, використання процедури банкрутства до фізичних осіб не зайнятих в підприємницькій діяльності. Для нашої держави інститут банкрутства фізичної особи є новелою та нововведенням.

Так згідно Федеральному кодексу про банкрутство США [4], а саме розділу 7 та 13 передбачається можливість фізичній особі розрахуватись з боргами, шляхом:

1. Надання дозволу людям, які потрапили у скрутне фінансове становище, списувати більшість боргів у частині, що перевищує вартість майна боржника. Інша частина боргів погашається шляхом продажу наявного майна. Перш за все погашаються борги, забезпечені заставою;

2. Надання можливості потенційним банкрутам виплачувати свої борги за затвердженим судом планом погашення заборгованості, розрахованим переважно на строк від 3-х до 5-ти років. Як правило, передбачається сплата не всіх, а основної частини боргів, без сплати, наприклад, штрафних санкцій, процентів за кредитними договорами або навіть частини основного боргу. В кінці

цього строку, за умови добросовісного виконання боржником плану погашення, борги, що залишаються, «пробачаються» кредиторами. Вказаний тип банкрутства застосовується переважно для погашення забезпеченого боргу з метою збереження за боржником заставленого майна [5].

Крім, вищезазначених змін, новий Кодекс об'єднує в собі норми старого законодавства, при цьому вносячи зміни до самої процедури банкрутства, статусу арбітражного керуючого, порядку розгляду справ тощо.

При цьому залишається низка не вирішених питань та недоліків, а саме:

- 1) Відсутність балансу між інтересами кредиторів та боржника. В даній редакції Кодексу приділена більша увага інтересам кредиторів ніж боржнику.
- 2) Відсутність мирової угоди як окремої процедури банкрутства, такої можливості не надано ні фізичним, ні юридичним особам;
- 3) Ускладнено процедуру скликання зборів кредиторів, процедуру голосування за затвердженим планом санації.
- 4) Не вирішено питання стосовно оплати праці арбітражних керуючих, вона і надалі залишається мізерною.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що новий Кодекс України з процедури банкрутства є позитивним та нагальною потребою сьогодення. Кодекс містить важливі та актуальні зміни щодо банкрутства фізичних осіб. Однак даний кодекс не вирішує низки проблем та в окремих випадках розширює коло проблемних аспектів. Вважаємо, що даний Кодекс є актуальним, але потребує доопрацювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодекс України з процедури банкрутства: Законопроект. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63518 (дата звернення 05.12.2018)
2. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його

банкрутом: Закон України від 14 травня 1992 року № 2343-XII. URL:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12> (дата звернення 05.12.2018)

3. Д. Соболев. Інституційне забезпечення інституту банкрутства. Дослідження міжнародної економіки: *Збірник наукових праць*. Київ. № 4, 2011.
4. Федеральний кодекс про банкрутство США: Закон США від 2005 року
URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/11> (дата звернення 05.12.2018)
4. Кізленко В. А. Світова практика банкрутства фізичних осіб: стаття.
URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/bankrutstvo-i-restrukturizaciya/svitova-praktika-bankrutstva-fizichnih-osib.html> (дата звернення 05.12.2018)

Гаврилюк Максим Ігорович
Ковальчук Владислав Олегович
курсанти взводу ПМПП-16-4
Факультет підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників податкової міліції
Університету ДФС України
Науковий керівник: Боднарчук Оксана Іванівна,
к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу

ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН

Будь-яке правове відношення за своєю правовою природою є вольовим відношенням, заснованим на поведінці його учасників, змістом якого є їх суб'єктивні права та юридичні обов'язки та яке регулюється нормами права. Одним із структурних елементів правовідношення є його суб'єкти, чітке визначення кола яких надасть змогу не тільки окреслити рамки цих відносин, відмежувати їх від суміжних відносин, але і класифікувати самі правовідносини, визначити правові наслідки участі в них.

Основною сферою діяльності у якій виникають суспільні відносини, що

складають предмет господарського права є господарська діяльність.

За справедливим твердженням Г. Л. Знаменського, «господарська діяльність неможлива без вступу її суб'єктів у взаємодію, у господарські відносини» [1, с. 59].

Особливим видом відносин, що регулюються нормами господарського права, є внутрішньогосподарські відносини. Існування, ознаки та правова природа цих відносин були обґрунтовані ще в 60-х роках ХХ століття В.В. Лаптевим у монографії «Внутрішньогосподарські відносини на промисловому підприємстві (правова організація)». Вчений зазначав, що у процесі здійснення виробничо-господарської діяльності між цехами, відділами, службами, виробництвами, господарствами державного промислового підприємства, а також між вказаними ланками і підприємством у цілому виникають певні відносини. Ці відносини і є внутрішньогосподарськими [2, с. 3].

Відповідно до ч. 7 ст. 3 Господарського Кодексу [4] внутрішньогосподарськими є відносини, що складаються між структурними підрозділами суб'єкта господарювання, та відносини суб'єкта господарювання з його структурними підрозділами. Як бачимо Господарський кодекс виходить з того, що внутрішньогосподарські відносини виникають на двох рівнях: 1) між структурними підрозділами суб'єкта господарювання (горизонтальний рівень) та 2) між суб'єктом господарювання та його структурним підрозділом (вертикальний рівень). Як наслідок можемо виділити дві категорії суб'єктів цих відносин: суб'єкт господарювання та його структурні підрозділи.

Безумовно головне місце серед суб'єктів господарського права займають суб'єкти господарювання, оскільки власне їх діяльність виступає основою для регулювального впливу норм господарського права. Відповідно до ч. 1 ст. 55 Господарського кодексу [4] суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи

господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

Зрозуміло, що хоча й Господарський кодекс називає як учасників внутрішньогосподарських відносин суб'єктів господарювання, фактично учасниками цих відносин можуть виступати не всі суб'єкти, віднесені до категорії господарюючих.

Так, досить дискусійним є питання про можливість фізичних осіб-підприємців бути учасниками внутрішньогосподарських відносин. Тлумачення положень ч. 7 ст. 3 Господарського кодексу у взаємозв'язку із положеннями ч. 1, 2 ст. 55 та ч. 1 ст. 128 ГК свідчить, що законодавець відносить фізичних осіб-підприємців до суб'єктів внутрішньогосподарських відносин. Разом із тим обов'язковим учасником цих відносин є структурний підрозділ суб'єкта господарювання, правом створення яких наділені лише підприємства, тобто суб'єкти господарювання – юридичні особи (ч. 4 ст. 62, ч. 1, 3 ст. 64 ГК). При цьому для суб'єкта господарювання - юридичної особи створення структурних підрозділів є водночас як правом (наприклад, право створити розгалужену виробничу структуру з окремих цехів, виробництв тощо), так і обов'язком (зокрема, утворення органів управління та контролю). Загалом ознака створення структурних підрозділів для суб'єктів господарювання має обов'язковий характер, оскільки у будь-якому разі господарюючий суб'єкт повинен створити відповідні органи управління та контролю.

Фізичні особи-підприємці за загальним правилом не є учасниками внутрішньогосподарських відносин, проте вони не позбавлені права створити свою як управлінську, так і виробничу структуру. При цьому ця ознака для фізичних осіб-підприємців не є обов'язковою та має варіативний характер. За критерієм наявності внутрішньої структури у фізичної особи-підприємця,

останніх можемо розділити на дві категорії: а) ФОП, що не мають внутрішньої структури; б) ФОП, що мають внутрішню структуру. Саме останніх доцільно відносити до суб'єктів внутрішньогосподарських відносин [2, с. 88].

Відзначимо також і непослідовність законодавця у визначенні правового статусу органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері господарювання.

Відповідно до ч. 1 ст. 8 ГК ці суб'єкти не є суб'єктами господарювання, тоді як Законом України «Про захист економічної конкуренції» [5] зазначені суб'єкти в частині їх діяльності з виробництва, реалізації, придбання товарів чи іншої господарської діяльності віднесені до суб'єктів господарювання (ст. 1).

Із цього приводу аргументованою видається позиція В. С. Мілаш, яка стверджує, що «та обставина, що органи державної влади та місцевого самоврядування в окремих випадках можуть виступати сторонами господарського договору, не надає їм статусу суб'єкта господарювання, оскільки в цьому разі вони реалізують свою компетенцію ... кожен випадок участі органів державної влади та місцевого самоврядування як сторона господарського договору має бути передбачений нормативно» [6, с. 82–83].

Не заперечуючи існування певних відносин між структурними підрозділами (відділами, управліннями, службами та ін.) органів державної влади та місцевого самоврядування (які також можна іменувати внутрішніми відносинами), все ж таки ці відносини мають природу відмінну від господарських і регулюються у своїй переважній більшості актами органів виконавчої влади або ж місцевого самоврядування [7, с. 88].

Правове положення суб'єктів господарювання як учасників внутрішньогосподарських відносин є подвійним. З одного боку, суб'єкт господарювання ніби «породжує» ці відносини. Так, реалізуючи свою правосуб'єктність він створює відповідні структурні підрозділи, необхідні для

забезпечення нормальної організації та здійснення перш за все внутрішньогосподарської діяльності підприємства. Це можуть бути структурні підрозділи, які забезпечують виробничий процес підприємства (виробництва, цехи тощо), у тому числі й шляхом його розширення (наприклад, філії), а також структурні підрозділи, які забезпечують функціонування апарату управління (управління, відділи, служби тощо). Тим самим створюючи передумови для виникнення відносин між власне суб'єктом господарювання та створеними структурними підрозділами. З іншого боку, суб'єкт господарювання не є обов'язковим учасником відносин, що розглядаються, адже вони можуть виникати між вже створеними підрозділами підприємства (ч. 7 ст. 3 ГК). Проте слід мати на увазі, що форми та межі участі структурних підрозділів у відносинах між собою визначаються суб'єктом господарювання у відповідному локальному акті, що визначає правовий статус таких підрозділів (положенні, статуті, засновницькому договорі тощо) [7, с. 89].

Отже, із зазначеного вище, можна зробити висновок, що суб'єкти господарювання можуть бути учасниками внутрішньогосподарських відносин за умови, що за своїм правовим статусом вони уповноважені створювати структурні підрозділи, у тому числі й органи, тим самим обумовлюючи виникнення, зміну та припинення цих відносин. Саме тому органи державної влади, місцевого самоврядування та суб'єкти, які не віднесені до категорії господарюючих не є суб'єктами внутрішньогосподарських відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Знаменский Г. Л. Хозяйственный механизм и право / АН УССР. Ин-т экономики промсти; отв. ред. В. К. Мамутов. Киев: Наук. Думка, 1988. 160 с.
2. Лаптев В. В. Предпринимательское (хозяйственное) право и реальный сектор экономики / Российская акад. наук, Ин-т государства и права. Москва: Инфотропик Медиа, 2010. 88 с.

3. Реєстраційні дані щодо юридичних осіб в Україні станом на 01.04.14 р.
URL: <http://www.ddr.minjust.gov.ua/files/main/publication/04.pdf> (дата звернення: 02.12.2018).
4. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-ІУ// Відомості Верховної Ради України. 2003. № 11. Ст. 462.
5. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 р. № 2210-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 12. Ст. 64.
6. Мілаш В. С. Господарське право: курс лекцій: у 2 ч. Харків: Право, 2008. Ч. 1. 496 с.
7. Руденко М. П. Окремі аспекти суб'єктного складу внутрішньогосподарських правовідносин. Право і суспільство. 2015. № 6 (ч. 2). С. 85–92.

*Гнелицький Едуард Андрійович,
Давидець Дар'я Олегівна
курсанти взводу ПМППФ-16-3
факультет податкової міліції УДФСУ
Науковий керівник: Будник Ю.А.
к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу*

СУДОВА ПРАКТИКА ЯК ДЖЕРЕЛО ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

В умовах сьогодення питання щодо судової практики як джерела господарського права має досить суперечливий характер. Це пов'язано з тим, що це питання набирає нових дискусійних оборотів, оскільки, одні дослідники визначають судову практику джерелом господарського права в Україні (Б. Шацька, Н. Гураленко), а інші – не надають судовій практиці такого значення (В.В. Резнікова), у зв'язку з чим на даний момент не існує єдиної концепції на яку можна посилались.

Варто зазначити, що на сьогоднішній день відбувається реформування судочинства відповідно до затвердженої Президентом України Стратегії

реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, що зумовлює впровадження в національну правову систему нових теоретичних поглядів щодо місця та ролі судової практики в господарському судочинстві [1].

В такому разі виходить, що у порівнянні з попередніми періодами в Україні посилилась роль судової практики в правозастосовчій діяльності. На думку Шацької Б.І., це зумовлено різноманітністю господарських відносин та неспроможністю закону, як основного джерела права, завжди швидко реагувати та передбачати всі ситуації, що відбуваються в сучасних комерційних відносинах. Як наслідок – брак нормативного регулювання в окремих судових спорах [2].

Також порівнюючи джерела доктринальних радянських теорій господарського права з сучасними джерелами права, можна дійти висновку, що на той час судова практика була категорично заборонена і список джерел був досить малим. Тому завдяки виникненню нових ринкових відносин, постійному русі та перебуванню джерел права в суспільному середовищі, які постійно розвиваються, з'явилась нова необхідність у розширенні кола джерел господарського права. Опираючись на думку науковців, варто зазначити, що на даний момент відбулось розширення кола джерел господарського права, але ці джерела умовно поділяються на: основні, допоміжні та додаткові (нетрадиційні), які не отримали офіційного визнання державою.

Враховуючи вище зазначене, ми вважаємо, що судова практика відноситься до додаткових (нетрадиційних) джерел права, підтвердженням цього є:

1) позиція вченого-теоретика права Н. Гураленко, яка зазначає, що через суперечливість та прогальність законодавства, суд не може не приймати рішень, що формулюють правове положення про належне регулювання спірних відносин [3, с. 12]. У таких випадках треба звертатися до додаткових нормативних джерел,

тобто до судової практики, що існує на момент розгляду справи;

2) Закон України «Про доступ до судових рішень», зазначає, що зміст господарських рішень став загальнодоступним, а позиції судів у різних категоріях справ – відомими [4]. Саме прийняття цього закону значно підсилила роль авторитету позиції вищих судових інстанцій при розгляді справ у місцевих судах, проте, це не закріпило за судовою практикою статусу джерела права, оскільки за законом жодна позиція або авторитет вищих судових інстанцій не може впливати на прийняття рішення у конкретній справі.

На теперішній час, в процесуальному законодавстві відбулись зміни. Саме ці зміни на наш погляд, поклали край дискусії як серед теоретиків, так і серед практиків відносно ситуації щодо визнання чи невизнання судової практики джерелом права.

Отже, беручи до уваги сучасні концепції судової правотворчості та функціонування судового прецеденту, можна дійти висновку, що судова практика на нашу думку виступає орієнтиром або ж додатковим джерелом господарського права, що носить додатковий характер, оскільки, до підсистеми джерел господарського права можна віднести правові позиції Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України та Верховного Суду, хоча в майбутньому завдяки наявності судової практики, а саме судових прецедентів, що доповнюють діючі закони, система джерел господарського права помітно набере гнучкості та престижності закону, оскільки, прецедентний характер судової практики спрямований на регулювання суспільних відносин. Також на нашу думку позиції господарських судів у державі з певного правового питання в подальшому знайдуть відгук і в господарських відносинах поза стінами суду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки: Указ Президента України від 20.05.2015

№276/2015 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015> (дата звернення: 13.11.2018).

2. Шацька Б.І. Проблематика запровадження судового прецеденту в Україні у контексті судової реформи. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 4. С. 73–76.

3. Мельник А.С. *Поняття та особливості джерел процесуального права. Актуальні проблеми політики*. 2010. Вип. 51. С. 364-375.

4. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 № 3262-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15> (дата звернення: 14.11.2018).

Запорожець Андрій Євгенійович, Зубков Артур Олегович
курсанти взводу ПМПП-16-4
Факультет підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників податкової міліції
Університету ДФС України
Науковий керівник: Боднарчук Оксана Іванівна,
к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу

ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТИВНОГО СКЛАДУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Питання про суб'єктів корпоративних відносин тісно пов'язане із тим, яку частину суспільних відносин, пов'язаних із існуванням та діяльністю корпорації, відносять до корпоративних. Видається доцільним відносити до корпоративних лише внутрішні відносин, тоді як відносини за схемою: корпорація - треті особи не мають ознак корпоративних, і нічим не різняться від подібних відносин у які вступають суб'єкти господарювання, які не є корпораціями.

Загалом вивчаючи роботи, присвячені питанням корпоративного права, вчені виділяють таких суб'єктів корпоративних правовідносин: 1) фізичні особи (у тому числі й фізичні особи-підприємці); 2) юридичні особи публічного та

приватного права; 3) держава в особі уповноважених органів державної влади; 4) територіальна громада в особі уповноважених органів місцевого самоврядування; 5) Автономна Республіка Крим; 6) об'єднання підприємств (концерни, асоціації тощо); 7) іноземні держави; 8) іноземні юридичні та фізичні особи; 9) органи юридичних осіб (а саме корпорацій); 10) посадові особи корпорацій.

Окремі дослідники суб'єктами корпоративних правовідносин називають також: а) державні органи, які реєструють корпорації, що допускають до обігу їхні цінні папери та ін.; б) інші юридичні особи, що беруть участь у процесі реорганізації корпорацій; в) потенційні інвестори; г) професійні учасники ринку цінних паперів [1, с. 68-69]. Очевидно, що це пов'язано із широким трактуванням корпоративних правовідносин та невіправно розширює коло суб'єктів цих відносин.

Дотримуючись позиції вузького розуміння корпоративних відносин, всі означені суб'єкти, окрім органів корпорації, у відносинах, що розглядаються виступають у ролі засновників, учасників (акціонерів). У цьому контексті необхідно погодитись із С.В. Батриним про те, що термін «засновник», «учасник», «акціонер» не вказують на існування різних суб'єктів права у корпоративному правовідношенні, а становлять собою законодавче найменування особи-власника у відповідному правовому становищі [2, с. 9]. До того ж виділення засновників як суб'єктів корпоративного правовідношення можливе досить умовне, оскільки у період створення та до моменту державної реєстрації юридичної особи-корпорації остання по суті не існує, тоді як початок корпоративного правовідношення безпосередньо пов'язують з виникненням основного його суб'єкта корпорації. Як відмічає М.К. Сулейменов, з моменту створення корпорації або з моменту вступу в корпорацію в акціонера (учасника) з'являється право членства (участі) [3, с. 294]. Відтак відносини, що виникають

між засновниками корпорації не є корпоративними. Бачиться, що ці відносини носять цивільно-правовий характер та можуть набувати або договірної форми у вигляді договору про застосування корпорації у разі її створення кількома особами, або бути результатом реалізації суб'єктивного цивільного права на заснування юридичної особи у разі створення корпорації однією особою.

Власне С.В. Батрин корпорацію та її учасників називає обов'язковими суб'єктами корпоративних правовідносин [2, с. 9]. Погоджуючись із поглядом автора, що корпоративні правовідносини є відносинами участі, все ж таки зазначене твердження викликає кілька зауважень: а) якщо вказані суб'єкти є обов'язковими учасниками, то які учасники є факультативними; б) чи є ці суб'єкти виключними учасниками корпоративних правовідносин; в) чому не віднесено органи корпорації до учасників корпоративних відносин і яке місце вони займають у системі цих відносин.

Суб'єктний склад корпоративних правовідносин, вказує І.В. Спасибо-Фатєєва, має такі особливості. По-перше, в них беруть участь учасники, які не є суб'єктами цивільного права. До них вчена відносить таких суб'єктів публічного права, як держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави тощо (ч. 2 ст. 2 ЦК). По-друге, органи корпорації як учасники корпоративних правовідносин не можуть називатися особами, оскільки не відповідають критеріям, зазначеним у ч. 1 ст. 2 ЦК [4, с. 271]. При цьому наголошується, що органи корпорації мають свій правовий статус, означений корпоративним правом.

У свою чергу М.О. Рожкова включає в суб'єктний склад корпоративного відношення «членів корпорації (фізичних та юридичних осіб), органи корпорації, сформовані відповідно до закону та установчих документів членами корпорації (фізична особа або група фізичних осіб)». Автор вказує, що «саме самотійність органів корпорації (в корпорації вони набувають статус автономного суб'єкта

права) відмежовує корпоративні («внутрішні») відносини від усіх інших цивільних правовідносин. Внаслідок цього особливістю суб'єктного складу корпоративних відносин є те, що органи корпорації, які у «зовнішніх» відносинах не розглядаються як самостійні суб'єкти права, в корпоративних відносинах набувають статусу самостійного суб'єкта, який має суб'єктивні права і несуть обов'язки, забезпечені можливістю застосування до нього заходів відповідальності» [5, с. 143].

У цьому контексті заслуговує на увагу позиція А.О. Кущенко, яка вказує, що у корпоративних відносинах значну роль відіграють органи юридичної особи, «зрошені» у «зовнішніх» відносинах із самою юридичною особою. Така характерна автономність органів корпорації (в ній вони отримують статус самостійного суб'єкта права) відокремлює корпоративні («внутрішні») відносини не тільки від цивільних правових відносин, але і від комерційних, підприємницьких та інших. Звідси відмінна особливість суб'єктного складу корпоративних відносин - органи корпорації, які не є самостійними суб'єктами права у «зовнішніх» відносинах, у корпоративних (внутрішніх) відносинах отримують статус самостійного суб'єкта, що володіє суб'єктивними правами і виконує юридичні обов'язки, які в свою чергу забезпечені можливістю застосування до нього заходів відповідальності [6, с. 89]. Орган корпорації являє собою складовий елемент структури конкретної юридичної особи, який в рамках встановлених законом та установчими документами повноважень формує і втілює зовні волю корпорації, реалізуючи її правоздатність [7, с. 11].

Розглянувши основні доктринальні погляди щодо суб'єктного складу корпоративних правовідносин, можемо констатувати - вказана проблема остаточно не знайшло свого розв'язання як у тексті законодавства, так і на сторінках наукової літератури. Необхідним є чітке вирішення цього питання законодавцем, проте останній має орієнтуватися на висновки у юридичній науці,

які, як бачимо, є досить різновекторними. Дотримуючись позиції вузького розуміння обсягу корпоративних правовідносин, вважаємо за можливе відносити до суб'єктів корпоративних правовідносин таких їх учасників: корпорація, учасники (акціонери), органи корпорації, посадові особи корпорації. Тоді як суб'єктами внутрішньогосподарських відносин є: суб'єкт господарювання, структурні підрозділи суб'єкта господарювання (внутрішні та відокремлені), у тому числі і його органи. Таким чином, суб'єкти порівнюваних видів відносин хоча й пересікаються за змістом, але не збігаються за обсягом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корпоративное право: учебное пособие / под. ред. Еремичева И.А., Павлова Е.А. и др. 3-е изд. 2010. 438 с.
2. Батрин С.В. Корпоративні правовідносини у господарському праві: автореф. дис. . канд. юрид. наук. Київ, 2012. 25 с.
3. Сулейменов М.К. Гражданское право и корпоративные отношения проблемы теории и практики. Вестник гражданского права. 2016. № 3. С. 286-317.
4. Корпоративне управління: монографія / І.В. Спасибо-Фатєєва, О.Р. Кібенко, В.І. Борисова; за ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: Право, 2007. 500 с.
5. Рожкова М.А. Корпоративные отношения и возникающие из них споры. Вестник ВАС РФ. 2005. № 9. С. 136-148.
6. Кущенко А.А. Корпоративные отношения как предмет правового регулирования: дис. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2014. 215 с.
7. Кущенко А.А. Корпоративные отношения как предмет правового регулирования: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2014. 30 с.

Кутузова Ірина Олександрівна, Зуб Парасковія Василівна
курсанти взводу ПМПМ-16-4
Факультет підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників податкової міліції
Університету ДФС України
Науковий керівник: Боднарчук Оксана Іванівна,
к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу

СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІДПОВІДНО ДО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Поняття і загальну характеристику суб'єктів господарювання дано в статті 55 Господарського кодексу України [1], згідно з якою – суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав і обов'язків), мають відособлене майно, несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, окрім випадків, передбачених законодавством .

Відповідно, суб'єктами господарювання є:

1) господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні і інші підприємства, створені у відповідності з Господарському кодексом України, а також інші юридичні особи, що здійснюють господарську діяльність і зареєстровані у встановленому законом порядку;

2) громадяни України, іноземці і особи без громадянства, здійснюючі господарську діяльність і зареєстровані відповідно до закону як підприємці [1].

Зокрема, суб'єкти господарювання реалізують свою господарську компетенцію на основі права власності, права господарського відання, права оперативного управління і прав оперативно-господарського використання майна відповідно до визначення цієї компетенції в Господарському кодексі України і інших законах [3].

Правами, на підставі яких суб'єкти господарювання реалізують свою господарську компетенцію, є: право власності, право господарського відання, право оперативного управління і право оперативно-господарського використання майна. Ці права врегульовані відповідно ст. ст.134, 136, 137 і 138 Господарського кодексу України [1].

Також, суб'єктами господарювання є господарські організації, які є юридичними особами та діють на основі права власності, права господарського відання або права оперативного управління [4].

Крім того, статус юридичної особи суб'єктів господарювання - господарських організацій визначається цивільним законодавством і Господарським кодексом України. Загальні положення про юридичну особу, її поняття, види, організаційно-правові форми юридичних осіб, створення юридичної особи, його державна реєстрація, найменування, цивільна правоздатність і цивільна дієздатність, відповідальність [1,2].

Адже, на відміну від господарських організацій, відособлені підрозділи і структурні одиниці господарських організацій не є юридичними особами. Вони наділяться майном юридичної особи що їх створила і діють на підставі затверджених їм положень. Керівники філіалів і представництв призначаються юридичною особою - суб'єктом господарювання і діють на підставі виданої їм довіреності. Діють відособлені підрозділи і структурні одиниці суб'єктів господарювання тільки на основі права оперативно-господарського використання майна [5].

Отже, із зазначеного вище, можна зробити висновок, що законодавство України у галузі господарського права доволі прогресивне і всебічне. Існує багато законодавчих актів пов'язаних з цим питанням, але найважливішими є - Господарський кодекс України та Цивільний кодекс України. Також слід зазначити, що діяльність суб'єктів господарювання регулюється іншими, не

менш важливими нормативно-правовими актами у галузі господарського права стосовно питань пов'язаних з поняттям та видами суб'єктів господарювання це - Міністерства фінансів України, Антимонопольного комітета України, Державної податкової адміністрації України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436 // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, 19–20, 21–22. Ст. 144.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. №435 // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356.
3. Вінник О. М. Господарське право: Навч. посібник. - 2-е вид., змін, та допов. - К.: Всеукраїнська асоціація видавців "Правова єдність", 2008. - 766 с.
4. Саніахметової Н.О. Господарське право: Навч. посібник. - Х.: «Одіссей», 2005. - 608 с.

Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / За заг. ред. В. К. Мамутова. - К.: Юрінком Інтер, 2004. - С. 17.

***Козаченко Анна Вікторівна**
студентка групи ПРМ-1-17-1.4д
Київського університету імені Бориса Грінченка
Науковий керівник:
Никитченко Наталія Валеріївна
д. ю. н., доцент, завідувач кафедри
господарського права та
процесу Університету ДФС України*

ЮРИДИЧНІ ГАРАНТІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Конституція України увібрала в себе здобутки багатовікової філософської, теоретико-правової думки про права і свободи людини та громадянина, передові досягнення правової вітчизняної практики, досвід демократичних держав світу.

Майже третина статей Основного Закону держави присвячена правам і свободам людини та громадянина[1]. Так, в статті 3 Конституції України визначено головний зміст та спрямованість діяльності держави – забезпечення непорушності прав і свобод людини та їх гарантії. Бо саме за допомогою гарантованості, права і свободи людини та громадянина набирають реального змісту.

Реальність демократії в суспільстві є основою реальності гарантії прав і свобод людини та громадянина. Їх здійснення та повна реалізація можливі лише за умов додержання та виконання обов'язків як з боку держави, так і самих людей. Кожен має можливість використовувати свої права і свободи за власним розсудом, здійснювати вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей [2].

Слід зазначити, що формування громадянського суспільства в Україні також неможливе без належного гарантування прав і свобод людини та громадянина. Проголошення прав і свобод та їх суворе дотримання – це різні речі. На основі положень Конституції України, що стосуються насамперед прав і свобод людини, необхідно прийняти ті закони, якими буде встановлено ефективний механізм здійснення цих прав і свобод. Ця проблема є багатоманітною і складною. В її основі лежить природне право людини на свободу і недоторканість.[3]

Підвалини реальності прав і свобод людини та громадянина полягають в тому, що права та свободи гарантуються державою і не можуть бути скасовані, а при прийнятті нових законів, або внесенні до них змін не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. А для цього необхідні відповідні гарантії здійснення людиною своїх прав та свобод.

Слід зауважити, що розкрити зміст поняття “гарантії прав і свобод” неможливо без самого розуміння понять “прав і свобод людини та громадянина”.

У науковій літературі є досить велика кількість їх дефініцій.

В цілому термін “право”, у суб'єктивному значенні, означає вид і міру можливої поведінки людини, здійснення тих чи інших дій, закріплених у нормативно правових актах; термін “свобода людини” – самостійний вибір особою варіанта своєї поведінки. Отже, термін “свобода” більш широке поняття у порівнянні з правом, хоч в цілому провести чітке розмежування між ними важко.

Стосовно понять “людина” і “громадянин”, то людина постає цілісною біосоціальною істотою, в якій біологічне і соціальне знаходиться в єдності та взаємодії. Поняття “громадянин” передбачає вивчення особистості у її відношенні до держави та права, воно висвітлює здебільшого політико-юридичні характеристики особистості. Отже, вищезазначені поняття сприяють розумінню суті їх гарантій.[3, с. 19].

Слід зауважити, що теоретико-наукове поняття гарантій прав і свобод людини – це явище історичне тому, що їх розвиток завжди передбачав історичну спадкоємність уявлень про них з минулими поглядами на людину, як на учасника соціального життя. У свою чергу, історія людства – це історія розвитку свободи людини.

Варто зазначити, що в юридичній літературі зустрічається неоднозначне тлумачення самого терміну “гарантія”. Часто йдеться про захист прав і свобод, який ототожнюється з їхнього охороною. Але незважаючи на те, що поняття “охорона” і “захист” мають багато спільного, їх необхідно розрізняти.

Встановлено, що інститут захисту прав і свобод виникає тоді, коли вони порушуються або, коли вживаються заходи, спрямовані на відновлення порушеного права чи свободи. Інститут охорони означає забезпечення їх нормальної реалізації, недопущення порушень, їх превенція тощо.

Нерідко поняття “гарантія” ототожнюється з категорією “забезпечення”. Однак на основі опрацьованого матеріалу визначено, що гарантії – це умови і

засоби реалізації прав і свобод, а забезпечення – це створення умов, охорона, захист, відтворення порушеного права.

Термінологічна чіткість з цих питань сприяє кращому функціонуванню всього механізму гарантій прав і свобод людини та громадянина. При цьому потрібно врахувати, що ступінь цього гарантування з боку держави може бути різною і здебільшого не має абсолютного характеру.

Наприклад, звертаючись до суду з вимогою про визнання права, позивач повинен довести наявність спірних матеріальних правовідносин і належність спірного права саме йому («активна легітимація») [4, с. 25].

Таким чином, гарантії прав і свобод виражають досягнуту ступінь розвитку сфер життя як окремо взятої особи, так суспільства в цілому. Їм притаманні, ряд ознак: нормативність, доцільність, формальна визначеність, виступають втіленням справедливості, системність, фундаментальність, безперервність дії, значущість, забезпеченість державою, універсальність, пріоритетність, індивідуальність дії [3, с. 20].

Як показує міжнародний досвід, ефективність гарантій основних прав і свобод людини та громадянина залежить від рівня розвитку правових інститутів демократії, стану економіки, засобів розподілу життєвих благ, правотворчої діяльності в суспільстві, рівня правового виховання і культури населення, ступеня суспільної злагоди, наявності належного функціонування державної влади та інше.

Таким чином, гарантії прав і свобод людини та громадянина, їх широта, реальність, здійсненність виражають не тільки фактичний та юридичний статус особи в суспільстві, а й суть діючої в країні демократії, соціальні можливості, які закладені в самому суспільному ладі. Саме вони є показниками зрілості суспільства, його досягнень, тим більше, що на державу та її органи Конституція і закони України покладають обов'язки забезпечення прав і свобод людини та

громадянина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30.;
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року // Офіційний вісник України. — 2008. — № 93.;
3. Магновський І.Й. Конституційно-правовий статус особи (її громадянські права і свободи) // Право України. — 2002. — № 7. — С. 18-22.
4. Никитченко Н.В. Визнання права як спосіб захисту прав суб'єктів господарювання / Н.В. Никитченко // Проблеми законності : акад. зб. наук. пр. — Х. : Нац.ун-т «ЮАУ ім. Я.Мудрого», 2011. — Вип. 117. — С. 23–31.

Кот Наталя Валеріївна,

Чорний Артур Олегович

курсанти взводу ПМПМ-16-4

*Факультет підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників податкової міліції*

Університету ДФС України

Науковий керівник: Боднарчук Оксана Іванівна,

к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу.

СПЕЦИФІЧНІ ОЗНАКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Серед суб'єктів господарського права як учасників господарських відносин найважливішу групу складають суб'єкти господарювання. Не випадково в ч. 4 ст. 13 Конституції України [1] наголошується про захист прав не лише всіх суб'єктів права власності, а й господарювання.

Правове регулювання створення та діяльності суб'єктів господарювання в Україні здійснюється відповідно до норм Господарського Кодексу, Цивільного Кодексу та інших нормативно-правових актів.

Згідно з ч. 1 ст. 55 Господарського Кодексу України [2], суб'єктами

господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

Варто зазначити такі ознаки суб'єктів господарювання, що у сукупності характеризують їх економічну сутність:

а) маючи організаційну єдність, самостійно беруть участь у господарському обороті як учасники господарських відносин. І лише в господарських відносинах вони є суб'єктами господарського права, що не забороняє їм вступати в інші відносини у сфері господарювання (цивільні, фінансові, адміністративні тощо);

б) безпосередньо здійснюють господарську діяльність, яка спрямована на задоволення загальносуспільних або інших потреб, що має цінову визначеність. Цим вони відрізняються від інших учасників господарських відносин, які здійснюють діяльність у межах ч. 3 ст. 3 ГК як негосподарюючі суб'єкти, у тому числі від органів державної влади та місцевого самоврядування, що наділені господарською компетенцією, і які не є згідно з ч. 1 ст. 8 ГК України суб'єктами господарювання;

в) наділені господарською компетенцією (сукупністю господарських прав та обов'язків), яку реалізують при здійсненні господарської діяльності. У теорії господарського права ця ознака ще має визначення як господарська правосуб'єктність – визнання державою за певним суб'єктом господарських відносин можливості бути суб'єктом прав (мати і здійснювати господарські права та обов'язки, відповідати за їх належне виконання і мати юридичну можливість захищати свої права та законні інтереси від можливих порушень);

г) наявність відокремленої майнової основи господарювання, необхідної

для здійснення господарської діяльності. Залежно від форми майнової відокремленості речового права суб'єкт господарювання реалізує свою господарську компетенцію на основі права власності, права господарського відання, права оперативного управління відповідно до визначення цієї компетенції у законодавстві;

д) факт легітимації суб'єкта господарювання, тобто державного підтвердження законності його входження в господарську сферу та зайняття господарською діяльністю. Легітимність існування суб'єкта господарювання передбачає необхідність дотримання певних правил утворення, державної реєстрації та офіційного визнання його існування, що в окремих випадках включає процедуру ліцензування та патентування певних видів діяльності;

ж) самостійна відповідальність за власні дії у сфері господарського обороту, що суб'єкти господарювання повинні здійснювати у межах правового господарського порядку [1].

Відтак, суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

Суб'єкт господарювання, як учасник відносин у сфері господарювання, має особливий правовий статус тому, що він безпосередньо здійснює господарську діяльність. Усім іншим учасникам така ознака не притаманна, хоча їх дії мають той чи інший конкретний зв'язок саме з цією діяльністю [3].

Однією з необхідних умов здійснення господарської діяльності є деліктоздатність учасника господарських відносин, тобто здатність самостійно відповідати за взятими на себе зобов'язаннями, яка забезпечується наявністю у нього відокремленого майна на праві власності, господарського відання або

оперативного управління [3].

Варто виділити одну зі специфічних ознак господарських правовідносин, а саме, особливий суб'єктний склад, що включає обов'язково суб'єктів господарювання, в певних випадках суб'єктів організаційно-управлінсько-господарських повноважень, а також споживачів, громадян, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності [3].

Отже, із зазначеного вище, можна зробити висновок, що на теоретичному рівні немає єдності, оскільки використовуються різні критерії поділу суб'єктів господарського права й суб'єктів господарської діяльності на види. Водночас, навіть використовуючи схожі критерії для здійснення їх класифікації, певні групи та їх характеристика також відрізняються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Закон України від 30.09.2016 р. № 254к/96-ВР Відомості Верховної Ради України. 1996, № 30. Ст. 141.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436 // Верховна Рада України. 2003. № 18, 19–20, 21–22. Ст. 144.
3. Вінник О. М. Господарське право: навч. посіб. Київ: Правова єдність, 2008. 766 с.
4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV// Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40 – 44. Ст. 356.
5. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 01.10.2018 р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. 2001, № 5–6. Ст. 30.
6. Про страхування: Закон України від 27.09.2018; № 85/96 // Відомості Верховної Ради України. 1996, №18. Ст. 78.

Мільченко Наталія Сергіївна
*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
групи ПБ-15-6 ННІ права УДФС України*
Лазоришин Яна Тарасівна
*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
групи ПБ-15-6 ННІ права УДФС України*
Науковий керівник: Минюк О. Ю.
к.ю.н., доцент, доцент кафедри господарського права та процесу

ОСОБЛИВОСТІ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Юридична відповідальність є одним з фундаментальних правових явищ, без якого неможливо взагалі уявити собі існування права як нормативної системи. Причому чим більш складнішими стають суспільні відносини, що піддаються правовому регулюванню, тим яскравіше проявляється роль юридичної відповідальності в цьому процесі. Численні обмеження в рамках яких доводиться жити і працювати сучасній людині обумовлюють необхідність існування ефективно працюючої системи забезпечення дотримання цих обмежень і часто за допомогою примусових засобів.

Юридична відповідальність, а саме господарсько-правова, на даний час невпинно зростає, і це пов'язано з підвищенням ролі правового засобу вирішення завдань регламентації господарського обігу. У сфері господарювання застосовується специфічний вид юридичної відповідальності, що іменується господарсько-правовою відповідальністю. Сучасний рівень розвитку української економіки вимагає виокремлення в механізмі правового регулювання організаційно-господарських відносин конкретного правового засобу, здатного своїм впливом попередити господарське правопорушення, а у випадку його вчинення нейтралізувати негативні наслідки і не допустити їх повторення у майбутньому [1, 135].

Питання господарсько-правової відповідальності завжди викликали інтерес

науковців, цій проблематиці приділяли увагу, зокрема, В. С. Мартем'янов, В. С. Щербина, В. К. Мамутов, Г. В. Пронська.

На даний час чинне законодавство не містить визначення господарсько-правової відповідальності. У ч. 1 ст. 216 Господарського кодексу лише встановлено, що учасники господарських відносин несуть відповідальність за порушення правил здійснення господарської діяльності шляхом застосування до них передбачених законом чи договором санкцій. Виходячи зі змісту наведеної норми, виникає питання, чи всі учасники господарських відносин можуть бути суб'єктами господарсько-правової відповідальності. У ч. 1 ст. 2 ГК визначено коло учасників господарських відносин, до яких належать суб'єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності [2].

В юридичній літературі поняття господарсько-правової відповідальності досліджується під різним кутом зору, що зумовлює неоднозначне ставлення до господарсько-правової відповідальності з боку науковців і практиків.

Відповідальність у господарському праві – це комплексний правовий інститут, який має свій особливий предмет регулювання – суспільні відносини, що виникають і функціонують у зв'язку з вчиненням господарського правопорушення [3, 145].

Правовим засобом господарсько-правової відповідальності (формою реалізації відповідальності і одночасно мірою відповідальності) є штрафні санкції, відшкодування збитків та оперативно-господарські санкції, що застосовуються до учасників господарських відносин за невиконання або неналежне виконання організаційно-господарських зобов'язань, а також

адміністративно-господарські санкції, що застосовуються до суб'єктів господарювання за порушення ними правил здійснення господарської діяльності і є за своїм характером публічно-правовими. Зазначену відповідальність можна розглядати як господарсько-правову у вузькому розумінні. Крім господарсько-правової відповідальності у вузькому розумінні учасники господарських відносин несуть також цивільно-правову відповідальність за невиконання або неналежне виконання майново-господарських зобов'язань. Заходи цивільно-правової відповідальності можна віднести до господарсько-правової відповідальності в широкому розумінні, якщо розглядати останню як відповідальність за правопорушення у сфері господарювання [3, 145].

Застосування господарських санкцій повинно гарантувати захист прав і законних інтересів громадян, організацій та держави, в тому числі відшкодування збитків учасникам господарських відносин, завданих внаслідок правопорушення, та забезпечувати правопорядок у сфері господарювання (ч. 2 ст. 216 ГК) [2].

Господарсько-правовій відповідальності властиві особливі ознаки, а саме: юридичність, матеріальність, протиправність, стимулювання. Щодо такої ознаки, як стимулювання, то у функціональному відношенні господарсько-правова відповідальність покликана стимулювати належне виконання господарських та інших зобов'язань. Отже, її головною метою є забезпечення правопорядку в сфері економіки (в господарських відносинах). Також, треба зазначити, господарсько-правову відповідальність можна визначити як застосування господарських санкцій, що здійснюється за допомогою державного примусу і виражається в суспільному осуді винного правопорушника і покладенні для нього додаткових обтяжень майнового характеру або позбавленні його суб'єктного права [4, 184].

Важливим правовим засобом відповідальності у сфері господарювання є

господарські санкції, які хоча і забезпечують окремі сфери господарювання, але потребують розвитку та удосконалення. Це стосується, зокрема, деяких адміністративно-правових санкцій, що передбаченні у Господарському кодексі України, але не знайшли закріплення в інших законах. Зокрема, не закріплені адміністративно-правові санкції як зупинення дії ліцензії на здійснення суб'єктом господарювання окремих видів господарської діяльності, скасування державної реєстрації суб'єкта господарювання [5, 178].

Таким чином, господарсько-правова відповідальність, як міра, форма і правовий засіб впливу на економічні інтереси учасників господарських відносин, що вчинив правопорушення, являє собою самостійне наукове поняття, сформоване на основі загальних ознак юридичної відповідальності, вироблених теорією права. Однак, саме господарсько-правова відповідальність покликана запобігати господарським правопорушенням у механізмі правового регулювання, забезпечувати належну організацію та управління господарською діяльністю. Нажаль, чинне законодавство і практика його застосування часто не розкривають усіх властивостей відповідальності, що породжує певні правозастосовчі колізії, виявлення яких повинно передусім забезпечити єдиний підхід у застосуванні тієї чи іншої господарської санкції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
2. Господарський кодекс України: станом на 01.08.2018р. / Офіц. текст. – К:Алерта, 2018. 186с.
3. Бабак О. Основні види відповідальності суб'єктів господарювання у зовнішньоекономічній діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 10. С. 144-148.
4. Щербина В. С. Адміністративно-господарські санкції в системі заходів

господарсько-правової відповідальності. *Вісник господарського судочинства*. 2012. № 2. С. 180-185.

5. Шевченко Н.М. Господарсько-правова відповідальність та господарські санкції. *Університетські наукові записки*, 2005. №3(15). С. 175-179

Москалюк Ірина Ігорівна
Семезенко Яна Олександрівна
курсанти взводу ПМПі-15-1
факультету податкової міліції
УДФС України
Науковий керівник: Макаренко
Анастасія Сергіївна
к.ю.н., доцент кафедри
господарського права та процесу

СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК УЧАСНИКИ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН: КЛАСИФІКАЦІЯ

Поняття учасників у сфері господарювання є одним з найважливіших питань науки господарського права. Найважливіша група серед суб'єктів господарського права як учасників господарських відносин - суб'єкти господарювання. Адже навіть у Конституції України наголошується на захисті прав суб'єктів права власності та господарювання: Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки [1].

Проблематику, пов'язану з визначенням переліку учасників відносин у сфері господарювання та встановленням їх правового статусу, у своїх працях розглядала велика кількість науковців: О. М. Вінник, А. Г. Бобкової, Г. Л. Знаменського, О. П. Віхрова, В. К. Мамутова, В. С. Щербини та ін.

Згідно з господарським кодексом, суб'єктами господарювання є:

- господарські організації - юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства,

створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку;

- громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці [2].

Суб'єкти господарювання залежно від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності відносяться до суб'єктів малого підприємництва, суб'єктів мікропідприємництва, середнього та великого підприємництва.

Суб'єктами мікропідприємництва є:

- фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

- юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Суб'єктами малого підприємництва є:

- фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

- юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за

звітний період 15 (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Суб'єктами великого підприємництва є юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України. Інші суб'єкти господарювання належать до суб'єктів середнього підприємництва [2].

Також суб'єкти господарювання можна класифікувати за такими ознаками, як: 1) за способом створення: унітарні та корпоративні; 2) за чисельністю працівників: малі, середні, великі; 3) за формою власності майна: приватні, колективні та державні; 4) за матеріально-інформаційним середовищем: матеріальні та інформаційні; 5) за належного статутного капіталу: національні, закордонні та змішані.

Отже, суб'єкти господарювання - це організації, які на основі юридично відокремленого майна в межах своєї господарської компетенції безпосередньо здійснюють господарську діяльність і використання її результатів або управлінську діяльність в економіці [3, с. 54-57]. Суб'єкти господарювання наділені необхідними правами і обов'язками, здійснюють господарську діяльність та несуть відповідальність за результати покладених на них завдань.

Виходячи із вищесказаного, можна дійти висновку щодо такої класифікації учасників господарських відносин:

- суб'єкти господарювання;
- держава і територіальні громади;
- органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені

господарською компетенцією;

- громадські та інші організації, громадяни, іноземці, особи без громадянства, які виступають засновниками або учасниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності;

- відокремлені структурні підрозділи суб'єктів господарювання;

- інші суб'єкти, які здійснюють та/або організовують господарську діяльність і виступають у господарському обороті від власного імені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (із змінами та доповненнями)// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 18, № 19-20, № 21-22, ст.144 [Електронний ресурс].

3. Крупка Ю. Господарське право України: Навчальний посібник для дистанційного навчання/ Юрій Крупка,; Ред. Н. Р. Малишева; Відкритий міжнародний ун-т розвитку людини "Україна". - К.: Університет "Україна", 2007. - 341 с.

**Ніколаєнко Вікторія Олегівна,
Турчина Єлизавета Юрійівна**
курсанти взводу ПМПФ-16-3
Факультету податкової міліції УДФС України
Науковий керівник: Будник Ю. А.
к.ю.н, доцент кафедри господарського права та процесу

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В умовах прогресивного розвитку господарських правовідносин та

активних реформ господарського законодавства суб'єкти господарювання стали найважливішою групою серед всіх інших суб'єктів господарського права як учасників господарських відносин. Саме тому в ч. 4 ст. 13 Конституції України наголошується на захисті прав не лише всіх суб'єктів права власності, а й господарювання. Правове регулювання створення та діяльності суб'єктів господарювання в Україні здійснюється відповідно до норм Господарського кодексу України, Цивільного кодексу України та окремих законів України.

В Господарському кодексі України визначено такі категорії суб'єктів господарювання, як:

- господарські організації, до яких відносяться юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні й інші підприємства, створені відповідно до Господарського кодексу України, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність і зареєстровані в установленому законом порядку;

- громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність і зареєстровані відповідно до закону як підприємці [1].

В законодавстві України зазначено основні види, організаційні форми та категорії підприємств. При цьому кожне з них вживається для класифікації підприємств за певними ознаками. У даному випадку, класифікація суб'єктів господарювання звужується до класифікації лише підприємств.

Для висвітлення проблем класифікації підприємств необхідно провести дослідження напрямів класифікації суб'єктів господарювання за різними критеріями, у тому числі пов'язаних із запровадженням спеціальних режимів оподаткування.

Загалом господарські організації можна класифікувати за такими критеріями:

- залежно від місця в системі господарювання;

- залежно від речового права на майно;
- залежно від обсягу господарської компетенції;
- за порядком створення та характером відносин між засновниками і господарською організацією [2].

Необхідно зазначити, що право на вибір організаційно-правової форми є складовою принципу свободи підприємницької діяльності. Це означає, що суб'єкти під час заснування підприємства (господарської організації) самостійно вирішують питання, пов'язані з вибором його організаційно-правової форми. Однак це право, як й інші прояви свободи підприємницької діяльності є вичерпним.

Чинне законодавство в окремих випадках чітко регламентує, в яких організаційно-правових формах може здійснюватися той чи інший вид господарської діяльності, а також передбачає певні вимоги до тих чи інших елементів структури організаційно-правової форми, які зумовлені специфікою функціонування суб'єктів господарювання в особливих секторах ринку або у сфері послуг (наприклад, фінансових), необхідністю постійного державного регулювання та контролю у згаданих секторах ринку.

Так, у Законі України «Про банки і банківську діяльність» зазначається, що банки в Україні мають створюватись у формі публічного акціонерного товариства або кооперативного банку [3]. А в Законі України «Про страхування» визначається, що страховиками визнаються фінансові установи, створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств із додатковою відповідальністю [4].

Отже, визначення організаційно-правової форми діяльності юридичної особи є істотним чинником у визначенні характеру її діяльності як комерційної або некомерційної організації. Конкретна організаційно-правова форма визначається законом і залежить від виду господарювання, цілей діяльності,

правового режиму майна суб'єкта господарювання. У свою чергу, реалізуючи своє конституційне право на здійснення підприємницької діяльності, кожен громадянин України, іноземець та особа без громадянства самостійно визначає найбільш прийнятний для нього спосіб організації її здійснення, обираючи індивідуальний або колективний характер дій на основі об'єднання майна, підприємницьких зусиль з іншими особами з метою спільного отримання прибутку. Так, громадянин визнається суб'єктом господарювання у разі здійснення ним підприємницької діяльності за умови державної реєстрації його як підприємця без статусу юридичної особи.

Правовий стан суб'єктів господарювання у вигляді юридичних осіб складається дещо по іншому. Внаслідок різних цілей юридичні особи досить різноманітні як за впорядкуванням, так і за характером діяльності. Якщо розглянути юридично рівноправних суб'єктів, то нормами права встановлюються лише загальні правила їх поведінки, без кількісних та якісних характеристик, а конкретність таким правам і обов'язкам надають самі суб'єкти правовідносин.

Законодавством України визначено види господарської діяльності, що дозволяється здійснювати виключно державним підприємствам, установам і організаціям. Некомерційна господарська діяльність може здійснюватися також іншими суб'єктами господарювання, яким здійснення господарської діяльності у формі підприємництва забороняється законом. Згідно із ст. 86 ЦК України непідприємницькі товариства (споживчі кооперативи, об'єднання громадян тощо) й установи можуть на рівні із своєю основною діяльністю здійснювати підприємницьку діяльність, якщо інше не встановлено законом і якщо ця діяльність відповідає меті, для якої вони були створені, та сприяє її досягненню [1].

Найважливішим видом серед суб'єктів господарювання можна визнати підприємство. Це зумовлено особливими економічними та соціальними

функціями підприємства в економічній системі: функціями товаровиробника, який задовольняє суспільні потреби у продукції, роботах і послугах. Тому законодавчий інститут підприємства або господарського суб'єкта є центральною частиною господарського права України, його правовою основою [5].

Тим не менше, погоджуючись з думками вчених і нормативно-правовою базою, варто зазначити, що організаційно-правове забезпечення кожного виду суб'єкта господарського права є індивідуальним поняттям. Важливим є розмежування прав та обов'язків суб'єктів відповідно до їх компетенції та форми діяльності. Окрім того, варто враховувати те, що діяльність кожного суб'єкта є його особливістю, яка може бути суміжною з іншими видами діяльності. Саме тому, органи державної влади повинні менше втручатись в діяльність суб'єктів господарського права, надати більшу автономію для того, щоб ринкові відносини між ними були більш розвиненими, а за дотриманням законодавства цими суб'єктами в більшій мірі мають слідувати контролюючі органи у сфері оподаткування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 16.11.2018).
2. Кравець І.В. Сучасна класифікація суб'єктів господарювання. URL : <https://www.businesslaw.org.ua/suchasna-klasyfikaciya-subektiv-gospodaruvannya/> (дата звернення: 16.11.2018).
3. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр> (дата звернення: 16.11.2018).
4. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III / БД «Законодавство України» / ВР України. URL:

<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 16.11.2018).

5. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. / за ред. В.С. Щербини. К. : Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

Рудакова Вікторія Володимирівна,

студентка групи ПБ17-9к

ННІ права УДФСУ України

Науковий керівник: Мілімко Л.В.,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри господарського права та процесу

ОСОБЛИВОСТІ СПІВВІДНОШЕННЯ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН ІЗ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИМИ

Під час організації та здійснення господарської діяльності всередині суб'єктів господарювання між ними та їх структурними підрозділами, органами управління, учасниками, працівниками виникають різні види відносин, як-то: корпоративні, трудові, внутрішньогосподарські тощо. Для позначення цієї групи відносин вважаємо за можливе використовувати термін «внутрішні відносини», який, на наш погляд характеризує сферу їх виникнення та є родовим стосовно вказаних відносин. Означені суспільні відносини регулюються правовими нормами різної галузевої належності, більш того, вони мають характерні риси, які відображаються у особливостях їх правового регулювання - використання відповідних методів, засобів, способів тощо. Проте межі цих відносин є досить «розмитими», зокрема це стосується корпоративних і внутрішньогосподарських відносин.

Окремим проблемам правового регулювання внутрішньогосподарських відносин присвячено праці вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема: А.Г. Бобкової, О.М. Вінник, О.П. Віхрова, С.М. Грудницької, Д.В. Задихайла, Г.Л.

Знаменського, В.В. Лаптева, В.К. Мамутова, В.С. Мілаш, О.П. Подцерковного, О.В. Шаповалової, В.С. Щербини та ін.

Розпочинаючи розгляд питання про співвідношення корпоративних відносин із внутрішньогосподарськими, необхідно зазначити декілька принципових моментів щодо корпоративних відносин загалом. У теорії корпоративного права, як власне і в господарській та цивільній доктрині, існують різні думки щодо сфери існування, правової природи цих відносин та їх галузевої належності. Існують також різні погляди серед вчених відносно місця корпоративного права у системі права (інститут, міжгалузевий інститут, галузь права). У цілому можемо виділити кілька основних проблемних аспектів розуміння корпоративних відносин: 1) сфера їх існування: вказані відносини обмежуються внутрішньогосподарською сферою корпорації чи включають також і сферу зовнішніх відносин корпорації, що безпосередньо впливає на вирішення питання про суб'єктний склад цих відносин; 2) галузева належність відносин: цивільні, господарські чи мають міжгалузеву природу. Наведемо лише основні доктринальні підходи до розуміння корпоративних відносин.

У доктрині корпоративного права сформувались два основні підходи щодо обсягу суспільних відносин, які включені до регулювального впливу корпоративного права - широкий та вузький. Як зазначає О.Р. Кібенко, одні автори розглядають в рамках корпоративного права весь комплекс правовідносин, учасником яких виступає корпорація (і внутрішні, і зовнішні). Інші включають в предмет корпоративного права тільки чисто корпоративні (внутрішньофірмові) відносини, не зачіпаючи відносини корпорації з третіми особами (державою і приватними суб'єктами) [1, с. 14]. Прибічниками широкого підходу є О.Р. Кібенко, О.М. Вінник, І.С. Шиткіна та ін., тоді як вузьке розуміння корпоративних відносин підтримують С.В. Батрин, Д.І. Погрібний, М.К. Сулейменов та ін.

Так, за твердженням О.М. Вінник, корпоративні правовідносини - це такі відносини, котрі виникають у процесі створення, функціонування та припинення господарських товариств за участю безпосередніх (засновники, учасники, саме товариство, його органи) та опосередкованих учасників (кредитори, споживачі, наймані працівники, облігаціонери товариства, територіальна громада, держава в особі уповноважених органів) і забезпечують збалансовану реалізацію інтересів зазначених осіб [2, с. 120]. На думку О.Р. Кібенко, відносини, які становлять предмет корпоративного права, включають групу відносин зовнішнього характеру, що виникають між корпорацією і третіми особами; і групу внутрішніх відносин (іменуються внутрішньофірмовими або корпоративними) - учасниками яких є учасники (засновники) корпорації, сама корпорація (як юридична особа, суб'єкт права) та її органи [3, с. 13]. Все те, що так чи інакше пов'язане з діяльністю господарських товариств, підпадає під регулювання норм корпоративного права [3, с. 41]. Як бачимо фактично група авторів, яка відстоює позицію широкого розуміння корпоративних відносин, пов'язують сферу їх існування із будь-якими аспектами діяльності господарських товариств у цілому на всіх етапах їх існування.

Досить неконкретизовано корпоративні відносини визначає О.І. Харитонova як суспільні відносини, що виникають у зв'язку зі створення юридичних осіб та участю в їх діяльності [4, с. 328]. Зауважимо, що таке визначення не виправдано розширює сферу корпоративних відносин, адже не у всіх юридичних особах існують корпоративні відносини. Автори підручника «Корпоративне управління» зазначають, що корпоративні правовідносини на стадії створення товариства складаються між засновниками; після його державної реєстрації - між учасниками (акціонерами), учасниками (акціонерами) і товариством, органами товариства і учасниками (акціонерами) [5, с. 218]. Однак до моменту створення корпорації засновники ще не володіють корпоративними

правами, тому такі відносини неможливо кваліфікувати як корпоративні.

Корпоративні правовідносини - це врегульовані нормами права суспільні відносини, що виникають у зв'язку із створенням і діяльністю корпорації. Родове поняття «корпоративне відношення», відмічає І.С. Шиткіна, застосовується до акціонерних правовідносин і правовідносин, пов'язаних зі створенням, діяльністю і припиненням діяльності товариств з обмеженою (додатковою) відповідальністю. При розгляді корпоративних відносин можна позначити два аспекти: корпоративні відносини у вузькому сенсі - як внутрішні відносини в корпорації, наприклад пов'язані за участю акціонерів (учасників) в управлінні і контролі за діяльністю товариства, і в широкому сенсі - як відносини, що виникають у зв'язку з підприємницькою діяльністю корпорації як юридичної особи [6, с. 15].

Таким чином, вважаємо, що корпоративні відносини апріорі є внутрішніми. Вони, як слушно вказує А.О. Кущенко, завжди будуть відображати відносини всередині корпорації - відносини, складаються між членами корпорації, її органами управління і самою корпорацією з приводу організації її діяльності, реалізації корпоративних прав і обов'язків учасників корпоративних відносин [7, с. 100].

Разом із тим не слід ототожнювати корпоративні відносини із внутрішньогосподарськими, які також виникають, змінюються та припиняються всередині юридичної особи, оскільки вони різняться як за сферою свого існування (колом суб'єктів господарювання), так і своїми змістовними характеристиками. Не достатньо обґрунтованою бачиться позиція авторів, які відносять до корпоративних усі відносини, що виникають у процесі діяльності корпорації. Адже корпорація вступає у різні види відносин з іншими суб'єктами, які за своїм правовим змістом не є корпоративними. Більш слушною вбачається думка, згідно якої корпоративні відносини представлені відносинами змістом

яких є виникнення (набуття), реалізація та припинення корпоративних прав. Саме такого підходу дотримується і законодавець (ч. 3 ст. 167 ГК). У зв'язку із цим складно відносити до корпоративних відносини, що виникають у внутрішній сфері діяльності корпорації, але не внаслідок реалізацій корпоративних прав, наприклад, при укладенні договорів юридичною особою зі своїми структурними підрозділами, в процесі створення відокремлених підрозділів тощо. Створюючи свій відокремлений підрозділ корпорація фактично передає йому право здійснювати господарську діяльність у її інтересах. На нашу думку, корпорація здійснює господарську діяльність на макрорівні. Створивши відокремлений підрозділ, вона визначає перелік господарських операцій, який є сферою відання (компетенції) відокремленого підрозділу, який, умовно кажучи, діє на макрорівні, а, отже, зі створенням відокремленого підрозділу на мікрорівні визначається управління господарськими справами корпорації.

Можемо дійти висновку згідно якого фактичний зміст корпоративних правовідносин відображає економічний зміст конструкції корпорації. Остання, за словами С.В. Батрина, означає: виведення власності у господарський обіг через особливу конструкцію; здійснення повноважень щодо виведеного в обіг майна на основі спеціально створеного механізму; специфічне вирішення питання про відповідальність за наслідками такої діяльності; підкорення своєї діяльності вузько спрямованому нормативно-правовому регулюванню та ін. [8, с. 7]. Натомість фактичний зміст внутрішньогосподарських відносин обумовлений власне організацією та здійсненням господарської діяльності у межах певного суб'єкта господарювання. Це так би мовити внутрішня господарська діяльність, яка є необхідною умовою для участі суб'єкта у господарському обороті. При цьому відносини власності хоча і мають важливе, проте не вирішальне значення для організації та здійснення внутрішньогосподарської діяльності суб'єкта господарювання.

Таким чином, правовий зміст корпоративних відносин утворюють організаційні та майнові елементи, які у своєму юридичному значенні виражаються у корпоративних правах та обов'язках їх учасників, тоді як правовий зміст внутрішньогосподарських відносин утворюють права та обов'язки учасників внутрішньогосподарських відносин - внутрішньогосподарські права та обов'язки учасників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кибенко Е.Р. Корпоративное право: учебное пособие. Харьков: Эспада, 1999. 480 с.
2. Вінник О.М. Деякі питання здійснення та захисту корпоративних прав в Україні. Вісник господарського судочинства. 2008. № 1. С. 118-125.
3. Корпоративне право України: підручник / В.В. Луць, В. А. Васильєва, О.Р. Кібенко, І.В. Спасибо-Фатєєва та ін. за заг. ред. В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 384 с.
4. Харитоновна О.І. Категорія корпоративних правовідносин у контексті цивільних організаційних правовідносин. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2011. Т. 10. С. 324-334.
5. Корпоративне управління: монографія / І.В. Спасибо-Фатєєва, О.Р. Кібенко, В.І. Борисова; за ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: Право, 2007. 500 с.
6. Шиткина И.С Корпоративное право: ученик / подред. И.С. Шиткиной. Москва: ВолтерсКлувер, 2008. 648 с.
7. Кущенко А.А. Корпоративные отношения как предмет правового регулирования: дис. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2014. 215 с.
8. Батрин С.В. Корпоративні правовідносини у господарському праві: автореф. дис. . канд. юрид. наук. Київ, 2012. 25 с.

*Старостюк Алла Вікторівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії, історії права і
держави та конституційного права
Університету ДФС України*

РОЗВИТОК ДОКТРИНИ ПРАВА ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Докорінні перетворення, які відбуваються в різноманітних сферах життя сучасного українського суспільства потребують звернення особливої уваги на питання необхідності трансформації правової системи України та забезпечення концептуально-методологічних засад її функціонування. Саме від того, які підходи домінуватимуть у питаннях праворозуміння, залежатиме здатність правової системи вирішувати поставлені перед нею завдання.

Сучасний стан функціонування правової системи України характеризується існуванням відбитків минулого, які пов'язані з довготривалим її перебуванням під впливом позитивістського типу праворозуміння. Доцільно зазначити, що в процесі становлення та розвитку українського права ідеї позитивізму були і залишаються досить стійкими, що безумовно позначається на якісній характеристиці правової системи суспільства.

Маючи глибоке історичне коріння, юридичний позитивізм нерозривно пов'язаний з поглядами Д. Бентама, Д. Остіна, Ф. Лорана, Г. Кельзена. На думку Г.Кельзена чисте правознавство «намагається відповісти на питання, що таке право і як воно здійснюється, а не на питання, яким воно має бути чи як його потрібно створити. Чисте правознавство є правовою наукою, а не правовою політикою»[1с.11].

Глибоко досліджуючи норми права та їх ієрархічну побудову, чисте

правознавство залишало поза увагою питання сутності права. Однак, враховуючи те, що Г.Кельзен вважав джерелом єдності правової системи основну норму, яка має надпозитивний характер і «походить від надлюдського авторитету – від Бога чи від створеної Богом природи»[2,с.29], можна припустити, що він, хоч і в замаскованій формі, але розглядав питання первинності природного права щодо права позитивного, визнаючи абсолютну цінність такої норми у порівнянні з цінністю норми, яка створюється вольовими зусиллями людини.

Сучасний етап розвитку загальнотеоретичної юридичної науки характеризується тим, що спостерігається процес конвергенції юридичного позитивізму і теорії природного права. На думку О. Костенко співвідношення понять «природне право» і «позитивне право» можна вирішити шляхом визнання їх різними аспектами одного і того ж феномену, яким є право. Показником розвитку права він вважав рівень втілення у законодавство законів соціальної природи, а принцип верховенства права розглядався ним як принцип верховенства права природного [3,с.87-89].

Зазначений підхід до праворозуміння має суттєве значення не лише як з позицій поглиблення загальнотеоретичних поглядів на право як явище соціальної дійсності, а й з позицій його впливу на процес функціонування правової системи суспільства в цілому. Яскравим прикладом цьому є той рівень розвитку, якому має відповідати нормативна підсистема правової системи суспільства. Мова йде про якісні характеристики законодавства і його відповідність закономірностям життя суспільства і вимогам природного права, що є можливим при наявності високого рівня правової свідомості та правової культури суб'єктів, які задіяні в правотворчому процесі.

Варто звернути увагу на зближення позитивізму із соціологічним підходом до праворозуміння, в межах якого право розглядається в контексті тих відносин, які існують в реальному житті. Виходячи із сутності доктрини «живого права» Є.

Ерліха, позитивне право не відображає всієї різноманітності суспільних відносин. Справжнє «живе право» міститься не в законодавчих актах, а у статутах підприємств, комерційних об'єднань, господарських договорах тощо, що дає можливість підійти до усвідомлення необхідності дослідження права як соціальної дійсності, враховуючи всі її проблемні сторони.

Пропозиції науковців щодо доцільності синтезу здобутків існуючих теоретичних підходів праворозуміння наближають нас до пізнання права у всій його багатогранності та різноманітності проявів. Основою пізнання права, на нашу думку, мають бути питання, які пов'язані із сутністю і призначенням права та визначенням його орієнтиру.

Так, зазначимо, що орієнтиром розвитку сучасного праворозуміння має бути сама людина як найвища соціальна цінність. Однак, юридико-позитивістське праворозуміння, яке тривалий час займало пріоритетні позиції як у вітчизняній теоретичній, так і практичній юриспруденції, не сприяло реалізації саме такого ціннісного підходу щодо пізнання права. Людина з її потребами та інтересами знаходилася поза полем зору держави, якій належала первинна роль в процесі творення права.

На противагу юридико-позитивістському праворозумінню ціннісним аспектом природно-правового підходу до права є те, що в його межах право нерозривно пов'язано з поняттям справедливості та цінності життя людини. Щодо позитивного права, то на перший план виходять розуміння права як явища, яке є похідним від держави оскільки «для легістсько-позитивістського підходу право – це наказ офіційної влади, а його відмінною рисою є примусовість. Тут зникає будь-яка відмінність між правом і свавіллям, і сам закон із правового явища перетворюється в засіб протиправної нормативності та інструмент насилля. Також і вихвалювала прибічниками юридичного позитивізму законність, яка спирається на подібні правопорушуючі закони, стає

знаряддям свавільної політики авторитарної та тоталітарної влади»[4,с.99].

Наповнюючи позитивне право ціннісними здобутками права природного і спрямовуючи його на захист людини, її життя та гідності ми наближаємося до вирішення моральних завдань, які стоять перед сучасними державами та правовою системою України зокрема.

Так, наприклад, функціонування нормативної підсистеми правової системи України знаходиться у прямій залежності від ідеологічного забезпечення, на яке покладається визначення базових напрямків розвитку суспільства та держави, а також розвитку освіти, культури, науки тощо. Мова йде про те, що функціонування нормативної підсистеми правової системи суспільства визначається якісним станом правової ідеології як ціннісно-світоглядної основи розвитку України на засадах верховенства права та пріоритету прав людини над правами держави. Правова ідеологія як «концептуально обґрунтовані ідеї, принципи і положення, правові цінності, стимули і мотиви, що сприяють зміцненню правомірних засад функціонування держави і суспільства, позиціонування країни в європейському та світовому просторі»[5,с.344] має бути основою впровадження в життя моральних цінностей та створення належних умов для забезпечення та реалізації прав людини і громадянина.

Однак в сучасних умовах право досить часто розглядається без належного врахування об'єктивно існуючих духовних аспектів. В зазначеному контексті варто пригадати думку Г.Дж. Бермана щодо кризи сучасного права. Як зазначав вчений, криза сучасного права полягає в тому, що сьогодні питання структурної єдності права, його релігійних витоків та трансцендентні якості стрімко зникають не лише із свідомості вчених, а й уявлень законодавців, суддів, адвокатів та інших юристів. Вони поступово зникають із свідомості громадян та народу в цілому і, як наслідок, зникають із змісту самого позитивного права. «Право стає все більш фрагментованим, суб'єктивним, здебільшого налаштованим на

зручність, ніж на мораль»[6,с.53].

Враховуючи об'єктивну реальність, здобутки сучасних концепцій праворозуміння слід пам'ятати, що процес пізнання права є можливим лише за межами юридико-позитивістського праворозуміння і з врахуванням переваг доктрини природного права, серед яких можна виділити такі положення: доктрина природного права дає можливість розкрити природу цінностей права; доктрина природного права обмежує можливості держави щодо процесу творення і розуміння права; в межах зазначеної доктрини звертається увага на роль правових законів у житті суспільства і окремо взятої людини.

Синтез здобутків сучасних концепцій праворозуміння сприяє формуванню ціннісно збагаченої високодуховної особистості як носія правової культури, що значною мірою позначається на функціонуванні ідеологічної підсистеми правової системи суспільства. «Якість життя кожного члена суспільства залежить не лише від якості державних інституцій та інституцій громадянського суспільства, воно визначальним чином залежить від стану «людського фактора», тобто від соціальних властивостей (зокрема, від правової і моральної культури) кожного члена суспільства, з якими громадянин вступає у суспільні відносини...Якщо правова і моральна культура («людський фактор») наших співгромадян не є розвиненою до європейського рівня, то жити по-європейськинам не вдасться!»[10, с.16].

Існування ціннісно збагаченої високодуховної особистості розглядається як детермінанта, здатна стимулювати правовий прогрес, формувати суспільно-правове та духовне поле для реалізації правових цінностей і правового потенціалу людини, позитивно впливати на розвиток правової системи України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кельзен Г. Чисте правознавство. З додатком. Проблеми справедливості / пер. з нім. – К.: Юніверс, 2004. – С.11.

2. Там же – С.29.
 3. Костенко О.М. Що є право? Про основи «натуралістичної» юриспруденції у світлі соціального натуралізму // Право України. – 2010. - №4. – с.87-89.
 4. Нерсисянц В.С. Право и закон в Российской Конституции: традиции правопонимания и современность / В.С.Нерсисянц // Право и политика современной России / [ред.. Г.В.Мальцев]. – М.: Былина, 1996. – С.99.
 5. Недюха М.П.Правова ідеологія українського суспільства: [монографія] / Недюха М.П. – К.: «МП Леся» 2012. – С.344.
 6. Берман Г.Дж. Западная традиция права: эпоха формирования / Г.Дж.Берман [пер. с англ. Р.Н.Никоновой при участии Н.Н.Деева]. – [2-е изд.] – М.: Изд-во МГУ: Издательская группа ИНФРА –М – НОРМА, 1998. – С.53.
- Костенко О.М. Щодо антикорупційного потенціалу «людського фактора» або про «камінь, яким зневажили будівничі» / О.М.Костенко // Право України. - 2015. - №12. – С.16.

Стегура Василь Миронович
Романенко Дарина Русланівна
*курсанти 3 курсу факультету підготовки,
перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції
Університету ДФС України*
Науковий керівник:
Починок Карина Борисівна
*д.ю.н. доцент, кафедри
господарського права та процесу
Університету ДФС України*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УКЛАДЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ В ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ

Комп'ютерні технології та стрімкий розвиток мережі Інтернет стали невід'ємною частиною життя в багатьох країнах світу. Вони широко

застосовуються банківськими установами, у сфері податкової звітності, мають місце і при провадженні господарської діяльності різними суб'єктами господарських правовідносин. Застосування різноманітних документів у електронній формі поширюється і в Україні. Для успішного ведення бізнесу в умовах жорсткої конкуренції останнім часом прослідковується тенденція до поширення електронного документообігу, а також випадки укладення договорів в електронній формі, що вказує на їх актуальність їх використання та необхідності детального вивчення даного питання.

Чимало науковців у своїх працях висвітлювали питання сутності та форми господарського договору, зокрема, О.М. Вінник, Н.С. Дзера, О.С. Іоффе, В.В. Луць, В.С. Щербина тощо. У вчених різна точка зору щодо правової природи таких договорів, оскільки одні вважають, що електронна форма є окремою формою господарських договорів, решта ж відстоює думку, що договори, укладені з використанням електронних засобів зв'язку, є різновидом письмової форми.

Якщо найбільш поширеним матеріальним носієм письмової форми договору є папір, то при укладенні договору в електронній формі – сервер, лазерний диск чи будь-який інший електронний носій. Ст. 181 ГК України встановлено обов'язковість укладення господарського договору у письмовій формі [1]. З прийняттям Закону України «Про електронну комерцію» [2] що значно спростив суб'єктам господарювання порядок укладення електронних господарських договорів. Зокрема, електронний договір укладається та виконується в порядку, передбаченому Цивільним [3] і Господарським кодексами України [1], а також іншими актами законодавства.

Закон України «Про електронну комерцію» [2] визначає електронний договір як домовленість двох або більше сторін, спрямовану на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, оформлену в електронній

формі. Наслідком недотримання вимог є те, що договір вважатиметься укладеним в усній формі.

Положення ГК України не передбачає прямої заборони укладення господарського договору в електронній формі, оскільки ст. 181 даного Кодексу зазначає, що він «за загальним правилом викладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами та скріпленого печатками. Допускається укладення господарських договорів у спрощений спосіб, тобто шляхом обміну листами, факсограмами, телеграмами, телефонограмами тощо, а також шляхом підтвердження прийняття до виконання замовлень, якщо законом не встановлено спеціальні вимоги до форми та порядку укладення даного виду договорів» [1].

Варто звернути увагу, що електронний договір не прирівнюється до договорів, укладених у письмовій формі, а є таким. Він вважається укладеним саме у письмовій формі.

Укладений в електронній формі договір вважається електронним документом, який відповідно до ст. 5 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» є документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа [4]. Оригіналом такого виду документа є його електронне відображення з наявністю обов'язкових даних, без яких він не має юридичної сили. Аналізуючи судову практику, зокрема Постанову ВГСУ від 01 жовтня 2010 р. № 28/529-09, можливо стверджувати, що відсутність домовленості про використання електронного цифрового підпису при укладенні договору в електронній формі фактично означає відсутність господарських правовідносин між контрагентами [5].

Статтею 8 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» передбачено, що юридична сила електронного документа не може бути опротестована виключно на підставі того, що він має електронну форму. Таким чином, договір укладений в електронній формі, має таку ж

юридичну силу, як і письмовий, тобто вони є рівноцінними.

Для ідентифікації автора електронного документа може використовуватися електронний підпис. Накладанням електронного підпису завершується створення електронного документа.

30 листопада 2016 р. Президент підписав найважливіший законопроект № 4496 [6], що дозволяє укладати договори по e-mail, підписуючи їх в електронній формі та виставляючи invoice (рахунок).

При укладенні договору у електронній формі виникає ряд питань, які підлягають вирішенню, зокрема:

1) ідентифікація особи, уповноваженої на підписання договору, яка є можливою лише завдяки використанню спеціальних програмних або технічних засобів, котрі дозволяють створити аналог власноручного підпису;

2) місце укладення договору, що має суттєве значення незалежно від місця знаходження контрагентів (і в тому разі, якщо контрагенти розташовані в межах території однієї країни) для вибору колізійної прив'язки. Негативні наслідки невизначеності місця укладення договору будуть відчутні сторонами під час виникнення спору між ними;

3) час укладення договору, оскільки згідно з ст. 640 ЦК України договір є укладеним з моменту одержання особою, яка направила пропозицію укласти договір, відповіді про прийняття цієї пропозиції;

4) допустимість господарського договору в електронній формі в рамках господарського процесу. Електронні докази відсутні в переліку законних засобів доказування, не долучаються до справи як такі [7];

5) необхідність письмової згоди сторін господарського договору стосовно можливості укладення договорів в електронній формі в майбутньому стосовно таких умов як: відкриття ключів електронно-цифрового підпису сторін; найменування засобів електронно-цифрового підпису, за якими можлива

ідентифікація даного електронного ключа електронно-цифрового підпису; визначена сторонами дата, з якої договори підписані електронними підписами будуть вважатися дійсними; визначена сторонами дата дії даної письмової згоди, після настання якої всі документи, завірнені електронний підписом, не матимуть юридичної сили та ін.

Таким чином, враховуючи сучасні тенденції активного використання комп'ютерних технологій у господарській діяльності питання щодо процедури оформлення та укладення господарського договору в електронній формі є важливим та потребує найшвидшого розв'язання. Правовідносини, що тісно пов'язані з процедурою та особливостями укладення господарських договорів в електронній формі, потребують нагального та детального нормативно-правового врегулювання на законодавчому рівні, яке б відповідало розвитку та функціонуванню даних відносин в сфері господарської діяльності оскільки це певною мірою негативно позначається на можливості використання таких договорів на практиці.

На нашу думку, до остаточного вирішення цієї проблеми у чинному законодавстві і судовій практиці слід дотримуватись головного правила. Крім електронної договір повинен обов'язково існувати і у письмовій формі (у всякому випадку на момент перевірки відповідними органами або в період розгляду справи у суді).

Список використаної літератури:

1. Господарський кодекс України. Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної ради України. – 2003р. –№18. – Ст. 144.
2. Про електронну комерцію: Закон України № 675-VIII від 3 вересня 2015 р. Офіційний вісн. України. 2015р. №78. Ст. 2590
3. Цивільний кодекс України. Закон України від 04.11.2018, № 2581-VIII Відомості Верховної Ради України, 2003, №№ 40-44, ст.356 // [Електронний

- ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Закон України від 22.05.2003р № 851-IV «Про електронні документи та електронний документообіг» // ВВР України. – 2003. – №36. – Ст. 275.
5. Постанова Вищого господарського суду України в господарській справі від 01.10.2010р. № 28/529-09 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoscope.com/act-postanova-28-529-09-drobotova-t-b-01-10-2010>
6. Закон України від 21.04.2016р. № 4496 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо усунення адміністративних бар'єрів для експорту послуг)». ВВР, 2016р, № 52, ст.860 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1724-19>
7. Присяжнюк О. О. Електронні докази у господарському процесі: проблеми формалізації / О. О. Присяжнюк, О. П. Євсєєв // Проблеми законності: акад. зб. наук. пр. / Національний університет «Юридична академія України ім. Я. Мудрого». - Х.: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2011р. - Вип. 117. - С. 13-23. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.juracademy.kharkov.ua/index.php?option=c>.

*Павленко Вадим Олександрович,
Шолохов Віталій Олегович
курсанти взводу ПМПП-16-4
Факультет підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників податкової міліції
Університету ДФС України
Науковий керівник: Боднарчук Оксана Іванівна,
к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу.*

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Відповідно до Господарського Кодексу України [1] підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність,

що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

У ст. 42 Конституції України [2] впливає те, що суб'єкт (людина, громадянин, особа без громадянства, іноземець) мають право на здійснення підприємницької (господарської) діяльності та можуть застосовувати різні форми її реалізації.

У нормах Податкового кодексу України [3] також визначається поняття господарської діяльності. Відповідно до п. 14.1.36 Податкового кодексу України, «господарська діяльність – це діяльність особи, що пов'язана з виробництвом (виготовленням) та/або реалізацією товарів, виконанням робіт, наданням послуг, спрямована на отримання доходу і здійснюється такою особою самостійно та/або через свої відокремлені підрозділи, а також через будь-яку іншу особу, що діє на користь першої особи, зокрема за договорами комісії, дорученнями та агентськими до-говорами».

Як зазначає Ю. Сагайдак, що «господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою отримання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва називаються підприємцями (ст. 3 Господарського кодексу України). Господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність). Тобто господарська діяльність може бути як підприємництвом, так і не підприємництвом. Отже ключовим розмежуванням підприємництва і не підприємництва є отримання прибутку як головної мети діяльності. Непідприємницька господарська діяльність нормативно визначається як некомерційна. Основні засади правового регулювання некомерційної діяльності містяться у главі 5 Господарського кодексу України, а комерційної (підприємницької) – у главі 4 Господарського кодексу України. Отже, підприємницька діяльність є видом діяльності господарської [4].

Зокрема, в юридичній літературі підприємницька діяльність розглядається більше з позиції її відмінностей від інших видів діяльності, а увага приділяється не мотивам та засобам, а формам та ознакам такої діяльності.

Так, Н. О. Саніахметова робить акцент на ознаках підприємництва, таких як правомірність, систематичність, спрямованість на одержання прибутку, ризиковий характер [5].

Існують й інші думки, згідно з якими кількість та найменування ознак не такі розгалужені, але дуже схожі і які передбачають такий комплекс характеристик, яким на сучасному етапі розвитку ринкових відносин має відповідати суб'єкт, що займається чи має бажання займатися підприємництвом [4].

В. М. Селіванов визначає найбільшу кількість ознак підприємництва: економічна самостійність; автономна воля суб'єкта; ініціативність; творчий новаторський характер; систематичність; ризикованість; повна майнова відповідальність; мета такої діяльності – отримання прибутку; правомірність [6].

Науковець В. Ф. Попондуполо вважає, що «підприємницька діяльність – це сукупність правомірних дій, які здійснюються професійно, систематично і на власний ризик особою, зареєстрованою як підприємець, з метою одержання прибутку [7].

При всьому розмаїтті наукових думок щодо правової природи підприємництва можна виділити сукупність основних ознак, на яких базується підприємницька діяльність, що й відрізняє її від іншої діяльності: вольовий характер, ініціативність, систематичність, правомірність, ризик та спрямованість на отримання прибутку [4].

Отже, із зазначеного вище, можна зробити висновок, що підприємницька діяльність має неабияке позитивне значення для розвитку особистості, суспільства та держави, тому розвиток і підтримка господарської

(підприємницької) діяльності людини має стати пріоритетним напрямом діяльності України в найближчі 5 років, особливо в контексті євроінтеграції [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436 // Верховна Рада України. 2003. № 18, 19–20, 21–22. Ст. 144.
2. Конституція України: Закон України від 30.09.2016 р. № 254к/96-ВР // Верховна Рада України. 1996, № 30, Ст. 141.
3. Податковий кодекс України: Закон України від 25.11.2018 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. 2011, № 13–14, № 15–16, № 17, Ст.112.
4. Сагайдак Ю. Підприємницька діяльність як основна форма реалізації економічних прав людини. Підприємство, господарство і право. 2016. № 7. С. 44–48.
5. Господарське право України : навчальний посібник / за заг. ред. Н. О. Саніахметової. Харків : Одіссей, 2005. 608 с.
6. Селіванов В. Концептуальні засади Кодексу про підприємництво України. Право України. 1995. № 2. С. 3–12.
7. Попондуполо В. Ф. Правовой режим предпринимательства. СПб. : Изд-во С.-Петербург. ун-та, 1994. 208 с.

Секція 2. Проблеми утворення та припинення суб'єктів господарювання

*Банна Тетяна Валеріївна
Музиченко Яна Владиславівна
Курсанти 3-го курсу ПМПФ-16-2
факультету підготовки, перепідготовки
та підвищення кваліфікації працівників
податкової міліції
Університету ДФС України
Науковий керівник:
Починок Карина Борисівна к.ю.н.,
доцент кафедри господарського права та
процесу
Університету ДФС України*

ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Важливого значення набуває основний захід господарсько-правової відповідальності, як відшкодування збитків, що найбільш повно забезпечує договірний інтерес та сприяє зміцненню договірної дисципліни.

На даний момент у науковій літературі триває дискусія стосовно визначення поняття збитків як правової категорії.

Так деякі автори погоджуються з думкою, що збитки слід розрізняти за їх економічним та правовим змістом [1, с. 38]. Так, наприклад, В. Лаптев вважає, що в економічному значенні під збитками розуміється будь-яка шкода, спричинена господарюючим суб'єктом, у тому числі така, що виникла в результаті недоліків у власній діяльності. В юридичному сенсі до збитків відносять шкоду, завдану суб'єкту господарювання протиправними діями інших осіб [2, с. 453].

Не менш проблемним є питання розмежування правових категорій «збитки» та «шкода».

На думку В. К. Мамутова, поєднання понять «збитків» та «шкоди» є недоцільним. Остання, на його думку, може бути нематеріальна, моральна та майнова. У свою чергу збитки автор визначає як об'єктивне зменшення будь-яких майнових благ суб'єкта господарювання, що ущемляє його інтереси як учасника певних господарських відносин, і таке, що виражається в здійснених ним витратах, у втраті чи пошкодженні майна, а також у неотриманні доходів, які він отримав би, якщо б протиправна дія не мала місця [3, с. 873].

Так згідно із ст. 224 ГК України [4] збитками визнаються витрати, зроблені управненою стороною, втрата або пошкодження її майна, а також неодержані нею доходи, які управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною.

Згідно зі ст. 225 ГК України до складу збитків, які підлягають відшкодуванню, включаються:

- вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, визначена, відповідно до вимог законодавства;
- додаткові витрати, понесені стороною, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання другою стороною;
- неодержаний прибуток (втрачена вигода), на які сторона, яка зазнала збитків, мала право розраховувати в разі належного виконання зобов'язання другою стороною;
- матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом [4].

Проблема включення матеріальної компенсації моральної шкоди до складу збитків, є досить складним питанням насамперед з точки зору систематики законодавства.

В межах не договірних зобов'язань моральна шкода підлягає

відшкодуванню в повному обсязі, без обмежень. В свою чергу ст. 611 ЦК України закріплює порядок відшкодування моральної шкоди в договірних зобов'язаннях. Очевидним при цьому є факт того, що законодавець свідомо обмежив можливість пред'явлення вимоги відшкодування моральної шкоди в межах договірних правовідносин, зазначивши, що підставою такої вимоги має бути закон або договір. З цього випливає висновок, що моральна шкода в договірних правовідносинах за загальним правилом відшкодуванню не підлягає.

Пропонуємо внести зміни до п. 4 ч. 1 ст. 225 ГК України та викласти її в наступній редакції: «матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом або договором». Таке положення надає можливість учасникам господарського зобов'язання передбачати матеріальну компенсації моральної шкоди в кожному конкретному випадку, зважаючи на специфіку того чи іншого договору.

Отже, сутність категорії «відшкодування збитків» слід розглядати з теоретичної точки зору як один із видів господарсько-правових санкцій, що застосовуються до учасників господарських правовідносин у результаті вчинення господарського правопорушення та виражаються в настанні негативних наслідків у вигляді відшкодування вартості втраченого, пошкодженого або знищеного майна, додаткових витрат (реальних збитків), упущеної вигоди та моральної шкоди, та з практичної точки зору, як поновлення майнового стану потерпілої сторони, що певним чином погіршився внаслідок неправомірних дій з боку сторони-правопорушника, за рахунок власних коштів останньої.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мосейчук Р. Возмещение убытков при нарушении договорных обязательств. Підприємництво, господарство і право. 2010. № 3. С. 38-43.
2. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. [О. А. Беяневич та ін.]; за заг. ред. В. С. Щербини, д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України;

Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К. : Юрінком Інтер, 2013. 527 с.

3. Хозяйственное право : учебник. В. К. Мамутов, Г. Л. Знаменский, К. С. Хахулин [и др.] ; под ред. В. К. Мамутова. К. : Юринком Интер, 2002. 912 с.

4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003 р. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст.144. (дата звернення 27.11.2018).

Бишивецъ Владислав Володимирович
Лисенко Артем Богданович
курсанти взводу ПМППМ-16-4
Факультет підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників податкової міліції
Університету ДФС України
Науковий керівник: Боднарчук Олег Григорович,
д.ю.н., доцент, професор кафедри господарського права та процесу.

ПОРЯДОК УТВОРЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Термін «утворення» – це правове поняття господарського права. Це поняття включає врегульовані нормами господарського права умови фактичного виникнення та легітимації суб'єкта господарювання, суб'єкта права. Виходячи з того, що в економіці України створюються і функціонують суб'єкти господарювання різних організаційно-правових форм, господарське законодавство визначає загальний і спеціальний порядок їх створення.

Так, згідно з ч. 1 ст. 56 Господарського Кодексу України [1] суб'єкт господарювання може бути утворений:

а) за рішенням власника (власників) майна або уповноваженого ним (ними) органу (загальний порядок). Уповноважені органи, які можуть бути засновниками підприємств, визначає власник. Наприклад, щодо державних унітарних підприємств – це підвідомчі Кабінету Міністрів України органи державної виконавчої влади: міністерства, державні комітети, інші центральні

органи державної виконавчої влади. Вони приймають рішення про створення державних підприємств, затверджують статuti і контролюють їх дотримання, укладають та розривають контракти з керівниками підприємств, контролюють ефективність використання закріпленого за підприємствами майна, його збереження;

б) щодо підприємств комунальної власності уповноваженими органами із засновницькими правами є сільські, селищні та міські ради (Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [2]), а також місцеві державні адміністрації (Закон України «Про місцеві державні адміністрації» [3]).

Утворення суб'єкта господарювання в юридичному розумінні – це затвердження та одержання передбачених законом документів.

Зокрема стаття 56 ГК [1] визначає способи утворення суб'єкта господарювання:

- шляхом заснування нового суб'єкта господарювання;
- шляхом реорганізації (злиття, приєднання, виділення, поділу, перетворення) діючого (діючих) суб'єкта господарювання;
- шляхом примусового поділу (виділення) діючого суб'єкта господарювання за розпорядженням антимонопольних органів відповідно до антимонопольно-конкурентного законодавства. Так, примусовий поділ суб'єкта господарювання здійснюється згідно з рішенням Антимонопольного комітету України, його територіальних управлінь. Рішення про поділ підприємства-монополіста є обов'язковим для власника (власників) або уповноваженого органу. Рішенням про примусовий поділ визначається строк утворення нових підприємств, який не може бути менше шести місяців.

В свою чергу, державна реєстрація суб'єктів господарювання – це засвідчення факту створення або припинення юридичної особи, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, а також

вчинення інших реєстраційних дій, які передбачені законом, шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру.

Відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [4], порядок проведення державної реєстрації суб'єктів господарювання (юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців) включає, зокрема:

- перевірку комплектності документів, які подаються державному реєстратору, та повноти відомостей, що вказані в реєстраційній картці;
- перевірку документів, які подаються державному реєстратору, на відсутність підстав для відмови у проведенні державної реєстрації;
- внесення відомостей про юридичну особу або фізичну особу – підприємця до Єдиного державного реєстру;
- оформлення і видачу свідоцтва про державну реєстрацію та виписки з Єдиного державного реєстру.

Основними суперечностями законодавства, що застосовується під час державної реєстрації є суперечності між Цивільним кодексом України і Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань». Ці суперечності зокрема виникають при визначенні місцезнаходження юридичної особи, складу установчих документів, видів юридичних осіб. Є значні неузгодженості і між окремими законами [4].

Застосування реєстраційного законодавства показує наявність прогалин, неузгоджень, різного тлумачення одних і тих самих норм реєстраційними органами. Це створює штучні перешкоди на шляху розвитку підприємництва.

Відтак, правове регулювання цієї процедури в Україні потребує вдосконалення. Серед основних проблем державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності можна виділити три групи:

- 1) проблеми неузгодженості нормативно-правових актів;

- 2) проблеми організаційного характеру;
- 3) проблеми інформаційного характеру [5].

Отже, із зазначеного вище, можна зробити висновок, що потрібно вдосконалити процедуру державної реєстрації в Україні і тим самим створити належні правові умови для розвитку підприємництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436 // Верховна Рада України. 2003. № 18, 19–20, 21–22. Ст. 144.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 04.11.2018 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1997, № 24, Ст. 170.
3. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 04.11.2018 р. № 586-XIV // Відомості Верховної Ради України. 1999, № 20–21, Ст. 190.
4. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців та громадських формувань № 755-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003, № 31–32, Ст. 263.
6. Основи права України / за ред. В. Л. Ортинського. Видання друге, доп. і перероб. Львів: Оріяна Нова, 2005 368с.

***Бірюков Максим Андрійович,
Скорик Аліна Леонідівна,
курсанти взводу ПМППФ-16-3
факультету податкової міліції УДФСУ
Науковий керівник: Будник Ю.А.
к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу***

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сучасному етапі розвитку господарського права в цілому, так і в окремих його сферах, однією з неодмінних умов становлення правового господарського порядку в Україні є вдосконалення і впровадження оптимальної

системи правової організації створення та державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності.

Відзначимо, що значний внесок в розробку правових основ державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності зробили такі вчені, як: О. М. Вінник, М. П. Гурковський, О. О. Квасніцька, В. В. Лисенко, С. В. Несинова, Н. А. Ноздрачев, О. Саніахметова та ін. Однак, у вітчизняній літературі дослідження у цій сфері, в основному, проводилися до істотного оновлення в останні роки цивільного та господарського законодавства, в тому числі законодавства про державну реєстрацію суб'єктів господарювання, або на рубежі такого оновлення, тобто без врахування особливостей практичної реалізації правових норм та оцінки їх ефективності.

Останнім часом, проблеми державної реєстрації суб'єктів підприємництва набувають істотної значимості у зв'язку з оновленням законодавства у цій сфері. В умовах ринкових відносин, що розвиваються, в Україні держава заінтересована у встановленні чіткого порядку організації і регулювання діяльності суб'єктів підприємництва.

Державна реєстрація суб'єкта підприємництва – це початковий етап на шляху легального існування всіх суб'єктів господарського обігу. Засвідчення факту створення нового суб'єкта підприємництва – це процедура, яка властива практично кожній європейській державі, кожна з яких, в свою чергу, має певні характерні особливості.

Протягом останніх років в Україні здійснюються заходи щодо створення умов, що сприяють підвищенню підприємницької активності, а також усунення зайвого адміністративного втручання держави в діяльність суб'єктів господарювання, яке негативно впливає на підприємницьку діяльність. Це сприяє належній реалізації права на підприємницьку діяльність, закріпленого в ст. 42 Конституції України.

Державна реєстрація суб'єктів підприємництва – це публічне засвідчення факту набуття ними підприємницької правосуб'єктності шляхом унесення відповідного запису до Єдиного державного реєстру юридичних і фізичних осіб-підприємців, згідно із Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» (далі – Закон про держреєстрацію) [1].

Можна стверджувати, що в Україні основне завдання Єдиного державного реєстру юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців – це визнання факту створення суб'єкта господарювання, ведення обліку всіх суб'єктів підприємництва і створення таких умов, коли законослухняний підприємець, укладаючи угоди, матиме можливість отримати легальну інформацію про своїх партнерів по бізнесу, тим самим унеможливити вступ у відносини з фіктивним, легально не існуючим суб'єктом [2].

Проте, не варто забувати, що відповідно до законодавства про державну реєстрацію України, обов'язковою є не тільки державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності, які починають свою діяльність, а й припинення її, а також внесення змін до державного реєстру відомостей про зміни, які відбуваються в суб'єктів підприємницької діяльності протягом здійснення діяльності. Необхідною умовою для проведення реєстраційних дій є справляння платежів до бюджету [3].

За словами М. П. Гурковського, необхідність перегляду підходів до реєстрації юридичних осіб в нашій державі виникла у зв'язку з соціально-економічними змінами в суспільстві. Сьогодні, перш за все законодавчими актами були врегульовані відносини щодо державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності. Однак тенденція розвитку правового регулювання державної реєстрації юридичних осіб полягала в тому, що не було єдиного органу державної реєстрації, а певні юридичні особи реєструвалися в різних державних

органах: адвокатські об'єднання – у Міністерстві юстиції України (ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), банки в – Національному банку України (ст. 3 Закону України «Про банки і банківську діяльність»), фондові біржі – в Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку (ст. 33 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок»), громадські організації – в Міністерстві юстиції України (ст. 14 Закону України «Про громадські об'єднання») тощо [4].

Дуже точно та коректно зазначає О. М. Вінник, для того, щоб державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності виконувала свої функції, необхідно забезпечити повноту, публічність, загальновідомість і доступність відомостей такої реєстрації, адже функцією державної реєстрації є не тільки виявлення державою платників податків та інших обов'язкових платежів, здійснення державного контролю за виконанням умов ведення підприємницької діяльності і боротьби з незаконним підприємництвом, а й створення так званої прозорості ринку, тобто можливості не лише для держави, а й для інших учасників ринкових відносин дізнатися про своїх майбутніх партнерів і контрагентів, виробників продукції (товарів), емітентів цінних паперів тощо [5].

На нашу думку, в Україні варто запровадити систему «відкритого доступу» до інформації з Єдиного державного реєстру в режимі «он-лайн» з метою безкоштовного отримання основних відомостей із реєстру через мережу Інтернет, що надасть можливість, зокрема, протидіяти фіктивним суб'єктам підприємництва.

Також з метою спрощення процедури державної реєстрації можна запропонувати скасування державної реєстрації фізичної особи-підприємця в органах державної реєстрації, а проводити її тільки у фіскальних органах за місцем реєстрації підприємця як платника податків, так як це проводиться в багатьох європейських країнах, Російській Федерації і республіці Казахстан.

Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності є одним з основних інститутів господарського права, що вимагає подальшого удосконалювання.

Отже, на основі всього вищевказаного, можна дійти думки, що державна реєстрація суб'єктів підприємництва є однією з найбільш важливих процедур, що безпосередньо впливає на розвиток підприємництва й у цілому економіки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тихомиров М. Ю. Индивидуальный предприниматель: правовое положение и виды деятельности / М. Ю. Тихомиров. М. : Изд-во Тихомирова М.Ю., 2005. 143 с.
2. Терещенко А. Л. Правове регулювання державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності (порівняльна характеристика). *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». Випуск 5-2. Том 3. 2014. С. 57-60.
3. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15> (дата звернення: 13.11.2018).
4. Гурковський М.П. Особливості реєстрації суб'єктів підприємництва. URL: <http://vuzlib.com/content/view/2214/10/> (дата звернення: 13.11.2018)
5. Вінник О. М. Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності. *Вісник Вищого Арбітражного суду України*. 1998. № 2.8.

Васека Владислав Анатолійович
Ковальова Вікторія Віталіївна
курсанти взводу ПМППМ-16-4
Факультет підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників податкової міліції
Університету ДФС України
Науковий керівник: Боднарчук Олег Григорович,
д.ю.н., доцент, професор кафедри господарського права та процесу

ПІДСТАВИ ТА ПОРЯДОК УТВОРЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі в світовій економіці створюються суб'єкти господарювання різноманітних організаційно- правових форм. Законодавчими актами визнаються порядок та правила створення суб'єктів господарювання. Такі правила містяться в нормах Цивільного Кодексу України, Господарського кодексу України, які визначають створення юридичних осіб незалежно від їх виду.

Відповідно до Господарського кодексу України [1], суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

Зокрема, порядок створення окремих суб'єктів господарювання регулюють відповідні нормативні акти, а саме: Закони України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», «Про банки і банківську діяльність», «Про страхування» та інші.

Адже, юридична особа вважається створеною починаючи з моменту її державної реєстрації. Згідно Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» [2], реєстр – це автоматизована

система збору, накопичення, обробки та звітності що містить дані про всіх юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, а також захист від несанкціонованого доступу.

Варто зазначити, що суб'єкт господарської діяльності може утворюватися у випадках:

- за рішенням власника майна;
- за рішенням уповноваженого ним органу та за рішенням інших осіб у випадках що передбачені українським законодавством [1].

Деякими нормативно-правовими актами встановлюється обмеження кола засновників, наприклад, Декрет Кабінету Міністрів України «Про впорядкування діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, створених за участю державних підприємств» [3], постановив заборону державним підприємствам бути учасниками та засновниками господарських товариств. Уповноважені органи, що можуть бути засновниками підприємств, визначається самим засновником. Щодо відношення підприємств державної форми власності, то такими уповноваженими органами є міністерства, відомства та інші центральні органи виконавчої влади, саме ці органи приймають питання та рішення про створення підприємства державної форми власності та затверджують статuti цього підприємства.

В свою чергу, товариство з обмеженою відповідальністю, додатковою відповідальністю та акціонерне товариство, можуть створюватися однією особою, що стає його єдиним учасником. У літературі така конструкція називається «компанія однієї особи». У світовій практиці є поширеним досвід таких товариств, існує навіть Директива ЄС щодо створення таких структур [4].

Акціонерне товариство визнається «компанією однієї особи» з можливістю використання прямого (при створенні товариства однією особою) та побічного (у разі придбання одним акціонером товариства всіх акцій) способу створення [4].

Щодо командитного товариства, під діяльністю такого товариства

розуміється діяльність його повних учасників. Закріплення певних положень стосовно, органів управління товариства, які зазвичай містяться у статуті, у командитному товаристві не потрібне. Засновницький договір підписується тільки повними учасниками, вкладниками у засновницькому договорі участі не беруть. Ця обставина є істотною у зв'язку з тим, що зобов'язальні правовідносини вкладників виникають тільки з самим товариством, а не з його повними учасниками. Вихід із товариства вкладника не вимагає внесення змін до засновницького договору, що, у свою чергу, не потребує додаткової державної реєстрації цих змін [1].

Особливістю державної реєстрації господарських товариств, що здійснюють банківську діяльність, встановлені Законом України «Про банки та банківську діяльність»[5]. Банк буде вважається створеним та набуває статусу юридичної особи з моменту його реєстрації Національним банком України.

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про банки та банківську діяльність» [5], банки в Україні створюються у формі відкритого акціонерного товариства або кооперативного банку. Уповноважені засновниками банку особи подають Національному банку України для державної реєстрації відповідні документи (установчі документи, бізнес-план, інформацію про фінансовий стан учасників, бухгалтерську звітність тощо). Національний банк України у тижневий термін з дати надання документів для державної реєстрації банку відкриває тимчасовий рахунок для накопичення підписних внесків засновників та інших учасників банку. Рішення про державну реєстрацію банку або про відмову в державній реєстрації банку приймається Національним банком України не пізніше тримісячного строку з моменту подання повного пакета документів.

Отже, із зазначеного вище, можна зробити висновок, що держава в особі державних органів здійснює важливі повноваження до утворення суб'єкта господарювання, а саме: може бути утворений за рішенням власника (власників)

майна або уповноваженого ним (ними) органу, а у випадках, спеціально передбачених законодавством, також за рішенням інших органів, організацій і громадян шляхом заснування нового, реорганізації (злиття, приєднання, виділення, поділу, перетворення) діючого (діючих) суб'єкта господарювання з додержанням вимог законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436 // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, 19–20, 21–22. Ст. 144.
2. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/term/755-15> (дата звернення 10.11.2018).
3. Про впорядкування діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, створених за участю державних підприємств: Декрет Кабінету Міністрів України від 13.01.93 № 11. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/24-92> від 05.08.2016 (дата звернення 05.08.2016).
4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. №435 // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356.
5. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення 01.10.2018).

*Золотухіна Лілія Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри цивільно-правових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ*

ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ПРИ ВІДСТОРОНЕННІ ПРАЦІВНИКІВ

Проект Трудового кодексу України [1] (далі – проект ТК) відзначається детальнішим регулюванням відносин щодо відсторонення працівників. Проект ТК встановлює підстави відсторонення, одночасно вирішуючи питання про оплачуваність часу відсторонення. Особливої уваги заслуговує відсторонення «на час проведення службового розслідування і дисциплінарного провадження», яке нині застосовується лише до спеціальних суб'єктів трудового права. У випадку прийняття ТК України таке відсторонення зможе застосовуватися до всіх працівників вже на підставі загального трудового законодавства. Відповідно до ч. 1 ст. 74 проекту ТК, «за наявності достатніх підстав вважати, що виконання працівником трудових обов'язків може становити загрозу життю чи здоров'ю людей, заподіяти шкоду вихованню дітей та молоді, майну роботодавця або інших осіб, порушувати нормальну роботу юридичної особи, та в інших випадках, передбачених законом, роботодавець має право відсторонити працівника від роботи на час проведення службового розслідування і дисциплінарного провадження». При цьому заробітна плата зберігається, але «у разі видання наказу (розпорядження) про застосування дисциплінарного стягнення ... підлягає поверненню». В цьому випадку, на нашу думку,

відсторонення має виражений каральний характер, якого воно не повинно мати.

Що стосується чинного законодавства, то таке «дисциплінарне» відсторонення передбачено, наприклад, для державних службовців. Відповідно до ст. 72 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [2], час відсторонення оплачується у розмірі середньої заробітної плати лише у випадку закриття дисциплінарного провадження без притягнення державного службовця до дисциплінарної відповідальності (ч. 4). Однак «під час відсторонення від виконання посадових обов'язків державний службовець зобов'язаний перебувати на робочому місці відповідно до правил внутрішнього службового розпорядку та сприяти здійсненню дисциплінарного провадження» (ч. 5). При цьому вирішення питання про відсторонення віднесено до дискреційних повноважень роботодавця (ч. 1, 2). Таким чином, відсторонення державного службовця у цьому випадку фактично не звільняє його від виконання трудових обов'язків, зокрема щодо виконання трудової функції, але змінює зміст останньої. За таких обставин, на нашу думку, за державним службовцем не може не зберігатися заробітна плата на час відсторонення; інакше таке відсторонення має ознаки примусової безоплатної праці, набуває додаткового карального характеру, який не є виправданим метою застосування цього запобіжного заходу.

В той же час у спеціальному трудовому законодавстві знаходимо і інший підхід. Так, наприклад за поліцейським на час відсторонення «зберігаються всі види грошового забезпечення, які були йому встановлені до відсторонення, крім премії» (абз. 1 п. 5 розділу III Порядок та умови виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та курсантам вищих навчальних закладів МВС із специфічними умовами навчання [3]); відсторонення осіб начальницького складу Національного антикорупційного бюро України, осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України та податкової міліції здійснюється «із збереженням посадового окладу,

окладу за спеціальне звання, надбавок за вислугу років та безперервну службу, інших виплат і надбавок» (ч. 1 ст. 17 Дисциплінарного статут органів внутрішніх справ України [4]). Отже, бачимо неоднаковий підхід законодавця до різних категорій працівників; при цьому не вбачається об'єктивних підстав для диференціації правового регулювання, а отже можна говорити про порушення принципу рівності.

У зв'язку із зазначеним, на нашу думку, актуалізується питання оплати праці за час відсторонення. Допускаючи можливість і доцільність окремих випадків відсторонення працівників без збереження заробітної плати, ми вважаємо за доцільне вироблення єдиних критеріїв, які визначали б оплачуваний чи неоплачуваний характер відсторонення.

Почати необхідно з правової природи відсторонення. Відсторонення цілком вірно, на нашу думку, відносять до запобіжних заходів. Так, до запобіжних заходів відсторонення відносять, зокрема, І.М. Ваганова [5, с. 46], К.Ю. Мельник [6, с. 178], В.М. Лебєдєв [7, с. 110–112], Л.Г. Юр'єва [8, с. 17], О.М. Ярошенко [9, с. 195].

Відповідно, будучи запобіжним заходом, відсторонення ні в якому разі не може бути ототожнене із стягненням. Як правильно зазначає О.М. Ярошенко, «відсторонення від роботи не є і мірою покарання. Метою першого є запобігання можливим несприятливим наслідкам, у той же час метою другого є покарання за вчинене правопорушення, що завдало шкоди» [9, с. 197]. Т.М. Лежнева цілком вірно зазначає, що метою застосування запобіжних заходів є «припинення чи попередження правопорушення (або об'єктивно протиправної поведінки) та забезпечення провадження з притягнення до юридичної відповідальності»; підставою їх застосування – «як правопорушення, так і об'єктивно протиправна поведінка», а також «в окремих випадках – поведінка або обставини, що дають підстави вважати про загрозу вчинення правопорушення, настання

несприятливих наслідків»; а характер обтяжень від запобіжних заходів «виявляється у тимчасовій чи постійній зміні правового статусу, міра якої відповідає меті запобіжного заходу» [10, с. 47].

В цьому, на нашу думку, вбачається один із ключових моментів для вирішення питання про оплачуваний чи неоплачуваний характер відсторонення: незбереження за працівником заробітної плати на час відсторонення не повинно сприйматися та застосовуватися як додаткова кара для працівника, до якого застосоване відсторонення.

Із цього, в свою чергу, випливає наступний важливий висновок: неоплачуваний характер відсторонення можливий лише тоді, коли обставини, що стали підставою відсторонення, повністю виключають можливість використання роботодавцем найманої праці працівника.

Таким чином, заробітна плата не повинна зберігатися у випадках, коли відсторонення пов'язане із такою поведінкою працівника, внаслідок якої роботодавець позбавляється можливості застосовувати найману працю такого працівника, а відтак вимушений (зобов'язаний) відсторонити його від роботи. До цих випадків слід відносити, зокрема, відсторонення працівників, які перебувають у стані сп'яніння; відсторонення з міркувань забезпечення охорони праці та здоров'я населення – в тих випадках, коли неможливість застосувати найману працю працівника є наслідком винних дій самого працівника. Такі випадки слід розцінювати як окремий випадок простою з вини працівника.

Заробітна плата повинна зберігатися у тих випадках, коли, незважаючи на наявність підстав для відсторонення, роботодавець не позбавляється можливості застосовувати найману працю такого працівника. Тут, як правило, вирішення питання про відсторонення віддається на розсуд роботодавця.

Висновки. Збереження чи незбереження заробітної плати при відстороненні працівника не є його істотною ознакою. Відсторонення не повинно

нести більше негативних наслідків, ніж необхідно для реалізації його основної мети, не повинне мати каральної спрямованості. Для розмежування оплачуваності і неоплачуваності часу відсторонення пропонуються такі критерії: 1) збереження можливості роботодавця використовувати найману працю; 2) модальність відсторонення (обов'язкове або на розсуд роботодавця). Застосування цього критерію до відсторонення на час проведення службового розслідування і дисциплінарного провадження призводить до висновку про те, що в цьому випадку на час відсторонення за працівником повинна зберігатися заробітна плата.

Бібліографічні посилання:

1. Проект Трудового кодексу України № 1658 від 27.12.2014 (текст законопроекту до другого читання). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53221
2. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. ст. 43.
3. Про затвердження Порядку та умов виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та курсантам вищих навчальних закладів МВС із специфічними умовами навчання: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06.04.2016 № 260. *Офіційний вісник України*. 2016. № 39. стор. 210. стаття 1497.
4. Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України: Закон України від 22.02.2006 № 3460-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 29. ст. 245.
5. Ваганова І.М. Запобіжні заходи у трудовому праві України: дис. ... канд.. юрид. наук: 12.00.05. Харків, 2010. 200 с.
6. Мельник К.Ю. Трудове право України: підручник. Харків: Діса плюс, 2014. 480 с.

7. Лебедев В.М. Воспитательная функция советского трудового права. Москва: Юрид. лит., 1981. 168 с.
8. Юрьева Л.Г. Меры защиты в советском трудовом праве: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Москва, 1985. 21 с.
9. Ярошенко О.М. Основні ознаки відсторонення працівника від роботи: на прикладі відмінностей від суміжних правових явищ. *Публічне право*. 2013 № 1 (9). С. 192–199.
10. Лежнёва Т.М. Санкції в трудовому праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Київ. 2012. 196 с.

Манжос Тетяна Володимирівна
Скиба Денис Олегович
курсанти взводу ПМІМ-16-4
Факультет підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників податкової міліції
Університету ДФС України
Науковий керівник: Боднарчук Оксана Іванівна
к.ю.н, доцент кафедри господарського права та процесу

ПРОБЛЕМИ ПРОЦЕДУРИ ПРИПИНЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Розвиток ринкових відносин, пов'язаний з діяльністю суб'єктів господарювання, потребує належного правового регулювання. Саме процес припинення суб'єктів господарювання на практиці супроводжується рядом проблемних питань, що нерідко затягують його у часі та створюють цілу низку завдань для учасників господарських відносин без вирішення яких ця процедура неможлива.

Безперечно темі правового регулювання процедури припинення суб'єктів господарювання завжди приділялася значна увага. Ці два процеси регулюються

значною кількістю нормативних актів, до яких належать Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Закони України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», «Про господарські товариства», «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та інші нормативно-правові акти.

На думку О.М. Зубатенка, підстави припинення суб'єктів господарювання з урахуванням законодавства і суспільних відносин можна класифікувати:

1) Відносно волевиявлення власника суб'єкта господарювання:

- добровільні припинення;
- вимушені припинення;
- примусові припинення.

2) Відносно законності підстави припинення:

- законні припинення;
- протизаконні припинення ;
- ті, які застосовані з перевищенням державним органом своєї компетенції.

3) Припинення за органами, що приймають рішення про це:

– припинення власником або органом, уповноваженим створювати такі суб'єкти;

- припинення учасниками (засновниками);
- припинення судовими органами й іншими владними органами.

4) Залежно від мети припинення:

– внутрішньоцільові припинення (на користь суб'єкта господарювання);

– зовнішньоцільові припинення (на користь третіх осіб) – такі, що знімають порушення закону; направлені на захист порушених або таких, що можуть бути порушеними, прав третіх осіб.

5) Залежно від наявності вольового моменту:

- припинення, пов'язані з волевиявленням власника або іншого органу;
- припинення, пов'язані з настанням певних юридичних фактів [1].

Відповідно до Цивільного кодексу України юридична особа припиняється в результаті реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації. Юридична особа є такою, що припинилася, з дня внесення до Єдиного державного реєстру запису про її припинення [2].

Для внесення запису про рішення щодо припинення суб'єкта господарювання – юридичної особи засновники (учасники) або уповноважений ними орган чи особа повинні подати нотаріально посвідчену копію рішення засновників (учасників) або уповноваженого ними органу щодо припинення суб'єкта господарювання – юридичної особи та документ, що підтверджує внесення плати за публікацію повідомлення про прийняття засновниками (учасниками) або уповноваженим ними органом рішення щодо такого припинення в спеціалізованому друкованому засобі масової інформації [3, с. 90].

При реорганізації має місце правонаступництво, так би мовити, заміна у правовідносинах, які виникли раніше, одних суб'єктів господарювання на інших з переходом до них усіх прав та обов'язків перших (до правонаступника переходять весь пасив і актив майна, борги, права і обов'язки за угодами тощо) [3, с. 87].

Залежно від форм припинення юридичної особи (реорганізації чи ліквідації) Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» визначає окремий порядок для проведення державної реєстрації припинення юридичної особи [4].

Вищезазначеним Законом [4] передбачена також спрощена процедура державної реєстрації припинення юридичної особи шляхом її ліквідації у випадках, визначених статтею 25 цього Закону.

Отже, із зазначеного вище, можна зробити висновок, що припинення

суб'єкта господарської діяльності в Україні може бути здійснено двома шляхами: ліквідацією чи реорганізацією. Ліквідація – це остаточне припинення будь-якої діяльності суб'єкта господарювання, а реорганізація – одна організаційно-правова форма припиняється і замінюється на нову, тобто діяльність суб'єкта по суті повністю не припиняється. Законодавства, що регулює процедуру припинення суб'єктів господарювання потребує доопрацювання, оскільки положення щодо припинення розкидані по різних нормативно-правових актах, що значно ускладнює цю процедуру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Зубатенко О.М. Припинення суб'єктів господарювання : Господарське право, господарсько-процесуальне право: Донецьк, 2008. 25 с.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV / Офіційний вісник України. 2003. № 11. Статті 104–112.
3. Господарське право України : підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти / В.М. Гайворонський, В.П. Жушман, Н.В. Погорецька та ін. ; за ред. В.М. Гайворонського, В.П.Жушмана. : Право, 2005. 384 с.
4. Господарське право України : навчальний посібник / за ред. С.В. Несиної. К. : Центр учбової літератури, 2012. 564 с.
5. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 10 листопада 2018 року , № 2497-VIII від 10.07.2018 ВВР, 2018, № 37, ст.276.

Матвійчук Дмитро Сергійович
Колосовський Владислав
Романович
курсанти взводу ПМППМ-16-4
Факультет підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників податкової міліції
Університету ДФС України
Науковий керівник: Боднарчук Оксана Іванівна,
к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу

ПРОБЛЕМИ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ

У більшості європейських країн мале підприємництво визнається одним з головних аспектів стабільного розвитку економіки. Так, Європейська хартія малих підприємств, ухвалена у 2000 р. [1], визначає мале підприємництво як хребет економіки.

Адже, малі підприємства є ключовим джерелом робочих місць і ґрунтом для бізнесових ідей. Також малі підприємства повинні розглядатись як одна з основних рушійних сил інновацій, зайнятості, а також соціальної та локальної інтеграції до Європи [2].

Зокрема, започаткування малих та середніх підприємств, частково розглядаються в такому міжнародному документі, як Європейська хартія малих підприємств, ухвалена у 2000 р.

В свою чергу, Україна вирішила імплементувати принципи та положення Європейської хартії малих підприємств відповідно до доручення КМУ від 10 квітня 2006 р. №9378/3/1–06 та на пропозицію представництва України при європейських співтовариствах від 10 квітня 2006 р. №3111/16–202/1–872. З метою подальшого розвитку МСП в Україні та підвищення

конкурентоспроможності вітчизняних підприємств Кабінет Міністрів України 2 липня 2008 р. ухвалив постанову «Про запровадження в Україні принципів Європейської хартії для малих підприємств» [3].

Зважаючи на те, що малий бізнес, як і економіка України в цілому, знаходиться у несприятливих умовах для розвитку, доцільно було б відзначити, що підтримка з боку держави є життєво необхідною. Така підтримка може являти собою послаблення податкового тягаря, впровадження безоплатних кваліфікованих консультацій з боку регулюючих органів влади, надання умов для залучення додаткових коштів на умовах повернення. Але на даному етапі спостерігається прямо протилежна ситуація. Головною метою державних фіскальних органів є, перш за все, наповнення державного бюджету. На боці економічної кризи та втрати значної частини ринків збуту і, як наслідок, джерел доходів, малі підприємства повинні все одно сплачувати обтяжливі податкові зобов'язання, не отримуючи від держави жодного послаблення ні у вигляді зменшення ставок податку, ні включення, наприклад, єдиного соціального внеску в склад єдиного податку [3].

Малі та середні підприємства функціонують у більшості випадків в умовах обмеженості ресурсів, у тому числі штатної чисельності працівників, які можуть бути задіяні для участі в організаційно-господарських відносинах з уповноваженими державними органами.

Крім того, як свідчить практика, у більшості випадків малі та середні підприємства після державної реєстрації втрачають права на приміщення, за адресою якого зареєстровано їх місцезнаходження, або постійно змінюють своє місцезнаходження. Вирішенням таких проблем може слугувати укладення договору про надання певних управлінських або секретарських послуг з юридичними особами, які не будуть пов'язані з малими та середніми підприємствами [4].

Також що до розмірів підприємств, вони залежать від специфіки галузей, їх технологічних особливостей, від дії ефекту масштабності. Є галузі, пов'язані з високою капіталоємністю і значними обсягами виробництва, і галузі, для яких не потрібні підприємства великих розмірів, а, навпаки, саме малі виявляються кращими. З іншого боку, останнім часом виявилося небувале зростання підприємств малого і середнього бізнесу, особливо у сферах, де поки не потрібно значних капіталів, великих обсягів устаткування і кооперації безлічі працівників [5].

Розвиток виробництва підприємств малого бізнесу створює сприятливі умови для оздоровлення економіки, оскільки розвивається конкурентне середовище, створюються додаткові робочі місця, активніше йде структурна перебудова, розширюється споживчий сектор.

Отже, із зазначеного вище, можна зробити висновок, що регулювання й підтримка малого та середнього підприємництва полягає, в основному в розробці відповідної законодавчої й нормативної бази, організації спеціальних органів підтримки, розширенні доступу до фінансових ресурсів і інновацій, забезпеченні повної й своєчасної інформації, організації навчання працівників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коритін. Д. С. Правові проблеми державної реєстрації малих та середніх підприємств в Україні. *Право та інновації НАПрН*. 2016. № 3 С. 23 – 25.
2. Європейська хартія малих підприємств : міжнар. док. від 19.06.2000 р.
URL : http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_860 (дата звернення 20.11.2018).
3. Про запровадження в Україні принципів Європейської хартії для малих підприємств : постанова Каб. Міністрів України від 02.07.2008 № 587 // Офіц. вісн. України. 2008. № 49. Ст. 1577.
4. Труш І. Удосконалювати реєстраційну діяльність. *Право України*. 2001.

№ 7. С. 44–47

5. Васильєва Д. В. Актуальні проблеми розвитку малого бізнесу в Україні. Механізм регулювання економіки. 2011. URL: http://www.mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue_14/D_V_VasilyevaTopical_Problems_of_Small_Business_Development_in_Ukraine.pdf. (дата звернення 20.11.2018).

Моїсєєнко Катерина Дмитрівна
Черняк Катерина Олександрівна
Курсанти взводу ПМП-15-2

Факультет підготовки,
перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції

Науковий керівник: Макаренко Анастасія Сергіївна
к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу

ПРОБЛЕМИ УТВОРЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Підприємства створюються, функціонують і ліквідуються. Це – нормальний і закономірний процес ринкової економіки з її не прогнозованістю і певною імпульсивністю. Замість ліквідованих підприємств з'являються нові, які здатні більш ефективно вести справи і отримувати сталі прибутки. Старі ж припиняють своє існування або передають свої права й обов'язки в порядку правонаступництва. Ліквідація підприємства може бути наслідком не лише господарських прорахунків, а й рішення власника провести ліквідацію підприємства за для впорядкування структури підприємств одного власника (холдингу) або оптимізації оподаткування. При цьому більшість проблем, які виникають при ліквідації, пов'язані не з самою процедурою ліквідації, а з необхідністю впорядкування документації підприємства до початку ліквідації. Ця тема є дуже цікавою з точки зору накопичення певного правозастосовчого матеріалу, а також з огляду на складність питання ліквідації юридичної особи, яка

потребує глибоких юридичних знань, а також є досить актуальною в наш час, оскільки закриття підприємств останнім часом відчутно погіршує економічний клімат нашої країни. Чинне законодавство України, як і закони минулих років, не закріплює нормативної дефініції терміна «ліквідація», визначаючи лише окремі сутнісні ознаки інституту ліквідації. Тому сучасна правова наука, ґрунтуючись на тих принципах, які вже закладені в основних актах цивільного та господарського права, робить спроби не лише сформулювати вичерпне визначення ліквідації, яке відбивало б усі специфічні ознаки цього явища, а й виробити єдиний підхід до сутності таких ознак. Протягом останніх років у юридичній літературі інститут ліквідації розглядається не лише в контексті вирішення проблеми застосування чинних норм права, що регулюють процедуру ліквідації юридичних осіб, а й як предмет ґрунтовних теоретичних досліджень.

Вагомий внесок в розробку теоретичних положень щодо ліквідації юридичних осіб зробили такі вчені-правники, як Т. Д. Аіткулов, М. І. Брагінський, О. М. Вінник, В. К. Джуль, А. В. Коровайко, В. В. Мамутов, С. В. Мартишкін, О. А. Наумов, М. В. Телюкіна, В. С. Щербина та багато інших.

На законодавчому рівні порядок ліквідації юридичної особи встановлено Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» та іншими нормативно-правовими актами. При цьому особливі підстави і форми припинення діяльності окремих видів підприємств встановлено також законами щодо цих підприємств, зокрема законами «Про акціонерні товариства», «Про господарські товариства».

М. В. Телюкіна, розглядаючи проблеми припинення діяльності юридичної особи, пропонує розрізняти залежно від наявності правонаступництва реорганізацію та ліквідацію. Ліквідація, на відміну від інших форм реорганізації, не супроводжується загальним правонаступництвом [4, с.95].

Встановлюють два способи припинення юридичних осіб: в порядку правонаступництва (реорганізація в декількох видах) та в порядку ліквідації.

Ліквідація є остаточним припиненням існування юридичної особи. У зміст поняття «припинення» включають юридичні підстави припинення та активні процесуально-правові дії стосовно суб'єкта права, що припиняє свою діяльність.

На законодавчому рівні закріплено, що юридична особа ліквідується: – за рішенням її учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами;

– за рішенням суду, наприклад, у таких випадках: несвоєчасного повідомлення суб'єктом господарювання органів реєстрації про зміни своєї назви, організаційно-правової форми, форми власності тощо; неподання суб'єктом господарювання протягом одного року до Державної фіскальної служби податкових декларацій. В другому випадку право на звернення до суду з позовом мають: органи державної реєстрації та органи державної податкової служби [1].

Отже, юридична особа може бути ліквідованою як у добровільному, так і примусовому порядку. Що стосується підстав для ліквідації юридичної особи, то такими можуть бути, зокрема: закінчення строку, на який було створено юридичну особу, або після досягнення мети, поставленої при її створенні; у зв'язку з визнанням судом недійсною державної реєстрації юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути, а також в інших випадках, передбачених установчими документами; інші підстави, передбачені законодавчими актами України. Проте завжди необхідно пам'ятати, що ліквідація повинна забезпечувати захист інтересів як кредиторів, так і учасників юридичної особи.

Процес ліквідації підприємства відповідно до українського законодавства являє собою ряд послідовних дій: прийняття рішення про ліквідацію;

призначення ліквідаційної комісії; встановлення порядку і строків проведення ліквідації, а також строк заявлення кредиторами своїх вимог до юридичної особи, що припиняється, не може становити менше двох і більше шести місяців з дня оприлюднення повідомлення про рішення щодо припинення юридичної особи.; проведення власне ліквідаційної процедури; розподіл залишків майна серед засновників підприємства; закриття рахунків у банках та зняття з обліку в державних органах; скасування державної реєстрації підприємства органом державної реєстрації; виключення підприємства з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України установчих документах відповідного товариства[3].

Досить складною видається ліквідація державних підприємств, а саме – зв'язок такої процедури з державною таємницею. Суть проблеми зумовлена правовими імперативами, які регламентують діяльність таких суб'єктів господарювання та процедури їх ліквідації. По-перше, особа, призначена відповідальною у цій процедурі за певну ділянку роботи, повинна мати відповідний допуск у саме підприємство, до інформації, що складає державну чи комерційну таємницю. Ст. 20 Закону України «Про державну таємницю» встановлює, що органи державної влади, місцевого самоврядування, інші суб'єкти здійснюють діяльність, пов'язану із державною таємницею, після отримання ними з СБУ спеціального дозволу [2]. До таких суб'єктів Закон не відносить учасників ліквідаційної процедури. Усунення цієї прогалини надасть можливість учасникам процедури ліквідації представляти інтереси суб'єкта господарювання у суді, при укладанні мирової угоди з кредиторами чи процедурі санації. Ідеальною формою є, на нашу думку, виділення серед всіх учасників процедури ліквідації осіб, що будуть спеціалізуватися на роботі з такими підприємствами. Проте це питання все ще залишається відкритим та потребує свого врегулювання.

Чимало проблем виникає із задоволенням вимог працівників підприємства в порядку черговості, визначеної законодавством. Досить часто, крім основного боргу із заробітної плати, працівники підприємства, що ліквідується, мають вже судові рішення про стягнення сум за затримку остаточного розрахунку при звільненні та виплату моральної шкоди. Якщо стягнути з підприємства всі ці суми, то фактично буде порушено принцип пропорційності щодо тих осіб, які до суду не зверталися. Тому на практиці підприємства виходять з цієї проблеми таким чином: спочатку відшкодовується основний борг працівникам, а у разі наявності решти — інші зобов'язання. В ході ліквідації підприємства може виникнути необхідність сплатити додаткові податки. Наприклад, для того щоб у податкових органів не було підстав для донарахування валових доходів платника податків на суму майна, переданого в оренду, необхідно розірвати договір оренди до проведення податкової перевірки.

Отже, ліквідувати підприємство на практиці набагато складніше, ніж створити його. Ліквідаційна процедура вимагає дуже багато часу, часто триває близько року і навіть більше, а також значних коштів. У цій роботі ми розглянули ряд найважливіших проблем, які наочно вказують, що процедура ліквідації підприємства потребує ще значного вдосконалення на законодавчому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України.- 2003, № 18 ст.144.
2. Закон України «Про державну таємницю», відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 16. – Ст. 93
3. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»// Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31-32. – Ст. 263.
4. Щербина В. С. Господарське право : підруч. – 3-тє вид. / В. С. Щербина. – К. :

Юрінком Інтер, 2006. – 656 с.

**Прокопчук Світлана Олександрівна,
Боревич Євгенія Василівна**
*курсанти взводу ПМПМ-16-4
Факультет підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників податкової міліції
Університету ДФС України*
Науковий керівник: Боднарчук Оксана Іванівна,
к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу.

ДЕРЖАВНА РЕЄСТРАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ - ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ ДЕРЖАВИ

Найбільш уживаним засобом впливу держави на здійснення корпоративних прав є державна реєстрація. Відповідно до Господарського кодексу України [1] серед засобів регулюючого впливу держави на господарську діяльність є державна реєстрація суб'єктів господарювання.

Адже, суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством [1].

Зокрема, суб'єкт господарювання підлягає державній реєстрації як юридична особа чи фізична особа – підприємець у порядку, визначеному Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [2].

Поняття державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців визначено у п. 4 , ст. 1 зазначеного Закону [2], а саме: «державна реєстрація юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб - підприємців (далі – державна реєстрація) – офіційне визнання

шляхом засвідчення державою факту створення або припинення юридичної особи, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, засвідчення факту наявності відповідного статусу громадського об'єднання, професійної спілки, її організації або об'єднання, політичної партії, організації роботодавців, об'єднань організацій роботодавців та їхньої символіки, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, зміни відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, про юридичну особу та фізичну особу – підприємця, а також проведення інших реєстраційних дій, передбачених цим Законом».

Відповідно, управління як правова форма державного регулювання економіки передбачає прийняття компетентним органом юридично значущих рішень для суб'єктів господарювання з оперативних питань господарського життя, які пов'язані із застосуванням установлених законом засобів регулювального впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання.

Основними засобами регулюючого впливу держави на суб'єктів господарювання відповідно до ст. 12 ГК є:

- державне замовлення, державне завдання;
- ліцензування, патентування і квотування;
- сертифікація та стандартизація;
- застосування нормативів та лімітів;
- регулювання цін і тарифів;
- надання інвестиційних, податкових та інших пільг;
- надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій [1].

Отже із зазначеного вище, можна зробити висновок, що на сьогоднішній момент в Україні сформована сучасна єдина національна система державної реєстрації суб'єктів господарювання, (юридичних, фізичних осіб-підприємців, а

також громадських формувань та об'єднань). Законодавець створив у правовому полі максимально сприятливі умови для надання якісних адміністративних послуг, але практика правозастосування вносить свої поправки, та виявляє можливі недоліки, які можуть бути пов'язані саме із реалізацією норм права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436 // Верховна Рада України. – Офіц. вид. 2003. № 18, 19–20, 21–22. Ст. 144.
2. ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» Редакція від 10.11.2018 // підстава - 1666-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 31–32, ст.263;
3. Державна реєстрація суб'єктів господарювання: дослідження процедур державної реєстрації та нові нормативно-правові акти : довідник / [І. М. Акімова, В. В. Поврознюк, Б. В. Сенчук та ін.]. – К, 2006. – 116 с.
4. Кібенко О. Система реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: додаткові функції. Досвід України та Великобританії / Олена Кібенко // Юридичний журнал. - 2003. - № 10 (16). - С. 84 - 88.

***Степушенко Наталія Сергіївна**
студентка групи П-41і
Ірпінського державного коледжу економіки та права
Науковий керівник: Будник Ю. А.
к.ю.н., викладач циклової комісії юридичних дисциплін*

ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ПРИПИНЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Питання, пов'язані із неплатоспроможністю, банкрутством і припиненням суб'єктів господарювання завжди є актуальними для економіки будь-якої країни. Не є винятком і економіка України, в якій кожного року банкрутує кілька десятків великих підприємств, а процеси банкрутства та припинення суб'єктів

господарювання викликають неоднозначну реакцію серед представників державних органів та суспільства в цілому.

Економічна система сучасної України перебуває в стані розвитку, що породжує необхідність постійного вдосконалення правових норм, які регулюють господарську діяльність суб'єктів господарювання. В умовах економічних перетворень, що тривають в Україні, господарсько-правовий інститут припинення діяльності суб'єктів господарювання набуває усе більшого значення.

Розвиток ринкових відносин, безумовно, пов'язаний з діяльністю різноманітних суб'єктів господарювання, яка, у свою чергу, потребує належного правового регулювання. Ця регламентація включає в себе порядок утворення та державної реєстрації суб'єктів господарювання, умови здійснення підприємницької діяльності та взаємодію з іншими владними структурами і суб'єктами господарювання, а також процедуру припинення суб'єктів господарської діяльності. Саме процес припинення суб'єктів господарювання на практиці супроводжується рядом проблемних питань, що нерідко затягують його у часі та створюють цілу низку завдань для підприємства, що припиняється, без вирішення яких ця процедура неможлива. Так, якщо створити фірму будь-якого типу в Україні можливо лише за тиждень, а її ліквідація чи реорганізація може тривати роками.

Помітний крок уперед в регулюванні процесів припинення суб'єктів господарювання було зроблено з прийняттям Господарського кодексу України. Це дало початок абсолютно новому етапу розвитку вітчизняного господарського права і, як наслідок, спричинило розвиток наукових досліджень ряду актуальних проблем. Крім того, до прийняття ГК України не існувало диференційованого регулювання реорганізації та ліквідації суб'єктів господарювання.

Питання законодавчого регулювання припинення суб'єктів господарювання з початку розбудови ринкової економіки в Україні тією чи

іншою мірою були предметом дослідження як учених-господарників, так і цивілістів. Загалом проблеми, пов'язані із відновленням платоспроможності боржника та банкрутством, правовим регулюванням припинення діяльності суб'єктів господарювання розглядалися у працях багатьох вітчизняних вчених: О. М. Вінника, В. М. Гайворонського, В. П. Жушмана, О. Р. Зельдіної, О. Р. Кібенка, Б. М. Полякова, О. В. Старцевої, О. В. Титової, В. С. Щербини та ін. Таким чином, темі правового регулювання процедури припинення суб'єктів господарювання завжди приділялася значна увага, а в сучасних умовах необхідності активної уніфікації та кодифікації законодавчої бази ця тема є досить актуальною в контексті як цивільного права, так і господарського права. Однак їх невирішеність і поява нових вимагають постійних досліджень в окресленій царині господарського права.

Чинне законодавство про припинення суб'єктів господарювання не є досконалим. Норми не забезпечують повною мірою регулювання відносин, що виникають між учасниками господарського обігу в ході його здійснення. Прийняті відповідно до ГК України законодавчі та підзаконні акти нерідко суперечать один одному і нормам самого ГК України, що викликає нестабільність у господарському обігу та судовій практиці. Судова практика демонструє різні підходи до вирішення спірних питань, що виникають під час здійснення реорганізації і ліквідації підприємств. Однією з причин нестабільності судової практики є відсутність детально розробленої теоретичної бази припинення суб'єктів господарювання.

Припинення суб'єкта підприємницької діяльності є таким же закономірним та органічним процесом, як і його створення. Порядок припинення суб'єктів господарювання регулюється значною кількістю нормативних актів, до яких, насамперед, належать: Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних

осіб-підприємців та громадських формувань», Закон України «Про господарські товариства», Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та інші нормативно-правові акти.

Українське законодавство не містить прямого визначення поняття «припинення суб'єкта господарської діяльності». Сутність цього поняття впливає із загальних положень про процедуру припинення такої діяльності, що містяться у Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», та з положень ЦК України.

Якщо аналізувати законодавство України, то можна помітити, що Цивільний кодекс України вказує, що юридична особа припиняється в результаті передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим юридичним особам – правонаступникам (злиття, приєднання, поділ, перетворення) або в результаті ліквідації [1]. Положення стосовно припинення суб'єктів господарської діяльності з ГК України були виключені відповідно до внесених змін у 2014 році. Також слід зауважити, що ЦК України містить лише норми про припинення юридичних осіб, упускаючи підстави припинення фізичних осіб-підприємців. Умови їх припинення закріплені у Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» та в Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Як бачимо, українське законодавство з питань припинення суб'єктів господарювання є дуже розгалуженим, що значно ускладнює цю процедуру та є суттєвою прогалиною та не доопрацюванням з боку законодавця в контексті сучасних тенденцій кодифікації та уніфікації.

Залежно від форм припинення юридичної особи (реорганізації чи ліквідації) Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» визначає окремий порядок для проведення державної реєстрації припинення юридичної особи [2].

Підприємство є таким, що припинилося, з дати внесення до Єдиного державного реєстру запису про державну реєстрацію його припинення [3, с. 90]. Також державному реєстратору подається примірник оригіналу документа, яким затверджено персональний склад комісії з припинення або ліквідатора, реєстраційні номери облікових карток платників та строк заявлення кредиторами своїх вимог [2]. Фізична особа позбавляється статусу підприємця з дати внесення до Єдиного державного реєстру запису про державну реєстрацію припинення її підприємницької діяльності [3, с. 90].

Для державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації після закінчення процедури припинення, але не раніше закінчення строку заявлення вимог кредиторами, подаються заява про державну реєстрацію припинення юридичної особи в результаті її ліквідації та довідка архівної установи про прийняття документів, що відповідно до закону підлягають довгостроковому зберіганню [2].

Окремі положення щодо припинення суб'єктів господарювання містяться і в інших законах України. Наприклад, Закон України «Про банки і банківську діяльність» встановлює особливості припинення банку як юридичної особи; порядок припинення юридичної особи в процесі відновлення її платоспроможності або банкрутства встановлюється Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [4].

Аналізуючи українське законодавство в контексті припинення суб'єктів господарської діяльності, можна дійти висновку, що для нього характерним є відсилочний характер норм, що значно ускладнює процедуру оформлення ліквідації чи реорганізації, оскільки потребує звернення до великої кількості нормативно-правових актів та їх вивчення. Доцільно було б об'єднати всі положення, що регулюють процедуру припинення, в єдиному кодексі, наприклад, у ГК України, що значно б вдосконалило та полегшило цю процедуру. Для

вдосконалення ГК України варто було б включити до нього окрему главу «Державна реєстрація суб'єктів господарювання» та виділити окремим розділом чи статтею припинення суб'єктів господарювання як юридичних осіб, так і фізичних осіб-підприємців.

Особливу увагу треба звернути і на фізичних осіб-підприємців, оскільки положення, що регулюють процедуру їх припинення, не містяться ні в ГК України, ні в ЦК України, лише в Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», що вказує на прогалини в українській системі законодавства.

Таким чином, можна зробити висновок, що припинення суб'єкта господарської діяльності в Україні може бути здійснено двома шляхами: ліквідацією чи реорганізацією.

Проаналізувавши різницю між ліквідацією та реорганізацією, можемо зробити висновок, що в першому випадку має місце остаточне припинення будь-якої діяльності якогось суб'єкта господарювання, а в другому – одна організаційно-правова форма припиняється і замінюється на нову, тобто діяльність суб'єкта по суті повністю не припиняється. Припинення суб'єкта господарювання може здійснюватися в добровільному і примусовому порядку відповідно до рішення власника або уповноважених ним осіб, засновників суб'єкта господарювання або їхніх правонаступників, а у випадках, передбачених законодавством – за рішенням суду. Отже, юридична особа та фізична особа – підприємець вважаються такими, що припинилися, з дня внесення до Єдиного державного реєстру запису про їх припинення.

Стосовно українського законодавства, що регулює процедуру припинення суб'єктів господарювання, то воно потребує значного доопрацювання та кодифікації, оскільки положення щодо припинення розкидані по різних нормативно-правових актах, що значно ускладнює цю процедуру, а в Цивільному

та Господарському кодексам України відсутні важливі положення про реорганізацію, припинення фізичних осіб – підприємців, що також є значною прогалиною у законодавстві при проведенні процедури припинення суб'єкта господарської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-1> (дата звернення: 01.12.2108).

2. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15> (дата звернення: 01.12.2108).

3. Господарське право України: [підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти] / [В.М. Гайворонський, В.П. Жушман, Н.В. Погорецька та ін.]; за ред. В.М. Гайворонського, В.П. Жушмана. Х.: Право, 2005. 384 с.

4. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 01.12.2108).

**Секція 3. Правовий статус органів державної влади та органів
місцевого самоврядування як учасників господарських відносин**

*Блажко Наталія Олександрівна,
Карпин Наталія Петрівна,
курсанти взводу ПМПФ-16-3
факультету податкової міліції УДФСУ
Науковий керівник: Будник Ю.А.,
к.ю.н, доцент кафедри господарського права та процесу*

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-
ГОСПОДАРСЬКИХ САНКЦІЙ**

На даний час відбувається адаптація законодавства України до стандартів європейського законодавства, в тому числі правового регулювання господарюючих суб'єктів. Саме тому, набувають актуальності умови застосування та правильного тлумачення адміністративно-господарських санкцій.

Таким чином, адміністративно-господарські санкції є важливими інструментами забезпечення законності та правового господарського порядку в інформаційній сфері. Оскільки в зазначеній сфері застосовується досить широкий спектр санкцій, вони вимагають системного дослідження.

На доктринальному рівні зазначене поняття було предметом наукових досліджень багатьох науковців і практиків: Б.І. Пугінського, Н.С. Шевченко, В.С. Щербина, А.Д. Болотової, С.Ю. Гапало, С.В. Фетісова та ін., але деякі проблеми застосування адміністративно-господарських санкцій у відносинах з управління економікою залишались поза увагою.

Відповідно до ч. 1 ст. 238 ГК України адміністративно-господарські санкції – заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на

припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідацію його наслідків [1].

Адже, основні характерні риси адміністративно-господарських санкцій, що виражають їх сутність і відрізняють від інших господарських санкцій, впливають з їхнього визначення. До них відносять такі:

1) адміністративно-господарські санкції застосовуються за порушення правил здійснення господарської діяльності, причому тих правил, які встановлені законодавчими актами, а не за порушення договірних або інших зобов'язань чи інших правил ведення господарської діяльності;

2) вказані санкції застосовуються лише до суб'єктів господарювання, до інших учасників господарських відносин вони застосовані бути не можуть;

3) повноваженнями щодо їх застосування наділені органи державної влади та органи місцевого самоврядування, до компетенції яких входить контроль за дотриманням відповідних актів законодавства у сфері господарської діяльності, а не контрагенти за господарським договором;

4) адміністративно-господарські санкції встановлюються виключно законами, а не підзаконними актами чи договором. Виключно законами визначаються й види цих санкцій, умови та порядок їх застосування;

5) застосовуються з метою припинення вчиненого порушення та ліквідації його наслідків [2, с. 152].

Відповідно до порядку застосування адміністративно-господарських санкцій, ініціаторами прийняття рішення про їх застосування можуть бути не лише органи державної влади, органи місцевого самоврядування чи судом, але можуть бути й інші суб'єкти.

Так, згідно із Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції» справи про недобросовісну конкуренцію можуть розглядатися відповідні адміністративно-господарські санкції, які застосовуються органами

Антимонопольного комітету України за заявами осіб, права яких порушені діями, визначеними законом як недобросовісна конкуренція [3].

Крім того, практика правового регулювання господарської діяльності вказує на наявність певних недоліків і проблемних питань у встановленні й застосуванні адміністративно-господарських санкцій.

В свою чергу, спостерігається невідповідність норм окремих законів, які передбачають адміністративно-господарські санкції, основним положенням, що закріплені в ГК України.

Зокрема, за порушення ст. 239 ГК України, відповідно до якої зазначені санкції можуть встановлюватись лише законами, продовжує діяти низка норм спеціальних законодавчих актів, що були прийняті до введення в дію ГК України і допускають можливість встановлення адміністративно-господарських санкцій підзаконними актами, а також окремі Укази Президента України, якими встановлено адміністративно-господарські санкції [1].

Щодо строків застосування адміністративно-господарських санкцій, то такі строки можна класифікувати в залежності від відносин, до яких вони застосовуються на загальні та спеціальні. Так, згідно зі ст. 223 ГК України строки застосування адміністративно-господарських санкцій до суб'єктів господарювання встановлюються цим Кодексом [1]. І з цього можна було би зробити простий, лаконічний та логічний висновок: окрім строків застосування адміністративних санкцій, встановлених ГК України, інших строків просто існувати не може.

Застосування адміністративно-господарських санкцій є недосконалим у нормативно-правовому вимірі, а саме, законодавче не врегулювання щодо строків застосування адміністративно-господарських санкцій, а саме щодо можливості застосування строків, передбачених не ГК України.

Так, ч. 2 ст. 223 ГК України містить імперативну норму, відповідно до якої

строки застосування адміністративно-господарських санкцій до суб'єктів господарювання встановлюються саме ГК України.

Отже, із зазначеного вище, можна зробити висновок, що адміністративно-господарські санкції є видом санкцій, які застосовуються за порушення правил здійснення господарської діяльності, та характеризуються певними особливостями застосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернень 15.11.2018).

2. Віхрова І.О. Адміністративно-господарські санкції як заходи господарсько-правової відповідальності. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 2. С. 151–155.

3. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 № 236/96 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96> (дата звернення: 17.11.2018).

4. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 №2755-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 18.11.2018).

Дякович Юрій Романович
Поліщук Вадим Андрійович
курсанти взводу ПМІМ-16-4

*Факультет підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників податкової міліції
Університету ДФС України*

Науковий керівник: Боднарчук Оксана Іванівна,
к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу.

**ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ЯК УЧАСНИКИ ГОСПОДАРСЬКИХ
ВІДНОСИН**

Нормативно-правове регулювання даного питання зокрема закріплено у Главі 2, ст. 8 Господарського Кодексу України «Участь держави, органів державної влади, органів місцевого самоврядування в господарській діяльності» [1].

Відповідно до даної статті, держава, органи державної влади та органи місцевого самоврядування не є суб'єктами господарювання. Рішення органів державної влади та органів місцевого самоврядування з фінансових питань, що виникають у процесі формування та контролю виконання бюджетів усіх рівнів, а також з адміністративних та інших відносин управління, крім організаційно-господарських, в яких орган державної влади або орган місцевого самоврядування є суб'єктом, наділеним господарською компетенцією, приймаються від імені цього органу і в межах його владних повноважень. Господарська компетенція органів державної влади та органів місцевого самоврядування реалізується від імені відповідної державної чи комунальної установи. Безпосередня участь держави, органів державної влади та органів місцевого самоврядування у господарській діяльності може здійснюватися лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України [1].

Зокрема, участь держави і місцевого самоврядування у сфері господарювання характеризується наступними ознаками:

- органи державної влади та місцевого самоврядування можуть мати господарську компетенцію (тобто сукупність господарських прав та обов'язків);
- органи державної влади та місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, визнаються учасниками відносин у сфері господарювання відповідно до ст. 2 ГКУ;
- органи державної влади та місцевого самоврядування виконують владно-політичні функції, тому їх участь у господарсько-правових відносинах носить неосновний характер;

– органи державної влади та місцевого самоврядування не здійснюють безпосередньо господарську діяльність, тому не є суб'єктами господарювання [1].

В свою чергу, господарська компетенція органів державної влади та органів місцевого самоврядування – це сукупність господарських прав та обов'язків органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що визначають їх статус саме як учасників відносин у сфері господарювання відповідно до ст. 2 ГКУ [1].

Цю ознаку в юридичній літературі називають ще господарською правосуб'єктністю, тобто визначають як сукупність встановлених законодавством і набутих у господарських відносинах прав і обов'язків. Господарську компетенцію органи державної влади та місцевого самоврядування реалізують у зв'язку із здійсненням державного керівництва економікою.

У ст. 8 ГКУ зазначено два можливі способи реалізації господарської компетенції органами державної влади та місцевого самоврядування: безпосередня та опосередкована участь держави у господарському обороті [1].

Безпосередня участь держави в господарському обороті передбачає представництво її інтересів відповідними органами державної влади та місцевого самоврядування

Так, зокрема, аналіз положень Конституції України [2] дає підстави визначити, що від імені держави в господарському обороті можуть виступати: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, міністерства, відомства тощо, а від імені територіальної громади – відповідні органи місцевого самоврядування.

Безпосередня участь держави в господарському обороті, згідно з положеннями ст. 8 ГКУ, може здійснюватися лише, якщо така участь не суперечить визначеним Конституцією України та законами:

– підставам такої участі;

- повноваженням, що визначають характер участі;
- способам, за яких вона можлива [1].

Опосередкована участь держави у господарському обороті передбачає визначення кола суб'єктів, що можуть виступати від імені держави в господарському обороті

Окрім того, в господарському обороті від імені держави можуть виступати й інші юридичні і навіть у певних випадках фізичні особи (наприклад, представництво інтересів держави-акціонера в національних акціонерних компаніях може здійснюватися уповноваженою на це згідно з договором фізичною особою [3].

Отже, із зазначеного вище, та проаналізованих джерел можна зробити висновок, що незважаючи на рівність учасників господарських правовідносин, органи державної влади мають суттєві специфічні відмінності як учасники господарських правовідносин, що обумовлено їх публічно-правовою природою.

У господарському праві загалом такі відмінності проявляються при здійсненні розмежування участі у господарських відносинах публічно-правового утворення в особі уповноважених органів та органів, які хоча і виступають від імені публічно-правового утворення, але в той самий час зберігають при цьому статус юридичної особи та мають право, в межах їх компетенції, брати участь у господарських правовідносинах, як самостійний учасник [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 10.11.2018 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003, № 18, № 19–20, № 21–22, Ст.144.
2. Конституція України: Закон України від 30.09.2016 № 254к/96-ВР // Верховна Рада України. 1996, № 30, Ст. 141.
3. Чистов С. М. Державне регулювання економіки: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. Київ: КНЕУ, 2002. С. 21–23.

4. Господарське право України: підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти / В. М. Гайворонський, В. П. Жушман, Н. В. Погорецька та ін.; за ред. В. М. Гайворонського та В. П. Жушмана. Харків: Право, 2005. 384 с.

Канінець Маріанна Миколаївна
студентка групи ПБ-15-3
ННІ права УДФС України
Науковий керівник: Никитченко Н. В.,
завідувач кафедри господарського права та процесу
УДФС України

НАКАЗНЕ ПРОВАДЖЕННЯ – РОЗВАНТАЖЕННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

Довготривалі дискусії науковців, щодо удосконалення господарського судочинства спричинили внесення суттєвих змін до господарського процесуального кодексу (далі – ГПК). Однією з новел нового ГПК став інститут наказного провадження, проблематику якого досліджували відомі науковці, серед яких С. В. Васильєв, Ю. Ю. Грибанов, В. В. Комаров., даний вид провадження міститься у Розділі II вище згаданого кодексу.

Наказне провадження є **особливою формою судового рішення**, що видається судом за результатами **розгляду вимог про стягнення грошової заборгованості** за договором, укладеним у письмовій (в тому числі електронній) формі, **якщо сума вимоги не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму** для працездатних осіб [1]. Тобто є спрощеним провадженням: відсутність судового засідання, спрощені вимоги до доказування, особлива форма судового рішення.

Звичайно, стягненню в порядку наказного провадження підлягають безспірні суми заборгованості, щодо яких є кілька вимог: сума вимоги не перевищує сто розмірів прожиткових мінімумів для працездатних осіб, та

наявність договору в письмовій формі. Не складні арифметичні підрахунки дозволяють визначити розмір судового збору за подачу заяв про видачу та скасування судового наказу згідно підпунктами 21 та 22 п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір» за подачу заяви про видачу судового наказу та заяви про скасування судового наказу сплачується судовий збір у розмірі 0,1 та 0,05 розміру прожиткового мінімуму працездатної особи станом на 01 січня року, в якому відповідна заява подається[2].

Надалі розглянемо етапи наказного провадження, а саме: особа найперше подає до суду вимоги в **наказному** або **спрощеному позовному провадженні** (малозначні справи) на свій вибір, якщо особі належить право вимоги, то вона може подати до суду (**першої інстанції**) заяву про видачу судового наказу(у письмовій формі, підписану заявником). Такими особами можуть бути фізичні особи – підприємці та юридичні особи.

Наступним важливим елементом є сплата судового збору, яка справляється у розмірі, встановленому законом. Важливим нюансом становить те, що у разі відмови у видачі судового наказу чи у разі скасування судового наказу внесена сума судового збору стягувачу не повертається.

Також необхідно перевірити чи такий вид заяви оформлений відповідно до чинного законодавства. Особливу увагу потрібно звернути на два моменти:

-якщо заяву подано в електронній формі до боржника, який має зареєстровану офіційну електронну адресу, заявник в подальшому повинен подавати будь-які процесуальні та інші документи, пов'язані з розглядом його заяви, виключно в електронній формі.

-заявник має право відкликати заяву про видачу судового наказу до її розгляду судом.

В такому виді провадження суд розглядає заяву про видачу судового наказу протягом п'яти днів з дня її надходження. Розгляд проводиться без

судового засідання і повідомлення заявника і боржника, що суттєво зменшує час на розгляд справи, а значить і розвантажує судову систему, як наслідок рішення таких справ не потрібно очікувати місяцями чи роками.

Адже за кілька днів після подання заяви про видачу судового наказу суд видає судовий наказ або постановляє ухвалу про відмову у видачі судового наказу, який оскарженню в апеляційному порядку не підлягає, **хоча може бути скасований**.

Про боржника законодавець також подбав, а саме: суд не пізніше наступного дня надсилає його копію (текст), що містить інформацію про веб-адресу такого рішення у Єдиному державному реєстрі судових рішень, боржникові на його офіційну електронну адресу, або рекомендованим листом із повідомленням про вручення чи цінним листом з описом вкладеного, якщо офіційної електронної адреси боржник не має. Також, надсилається копія заяви стягувача про видачу судового наказу разом з доданими до неї документами.

Проте, навіть якщо боржнику надійшов попередньо сказаний перелік документів, він має право **протягом п'ятнадцятиднів з дня вручення копії судового наказу та доданих до неї документів подати заяву про скасування судового наказу до суду, який його видав**. Дана заява може бути подана органами та особами, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

Для того, щоб уникнути колізій в строках, отримання боржником копії судового наказу є день його вручення боржнику, визначений відповідно до[1].

Отже, наказне провадження є досить спрощеним видом провадження, на відміну від інших, які становлять собою повну, складну, довготривалу господарсько процесуальну форму з усіма вимогами і правилами, які закріплені в нормах ГПК. Тому доступнішою є і процедура видачі судового наказу, а отже, і господарсько процесуальна форма, яка полягає в тому, що під час здійснення

наказного провадження не залучаються сторони до суду, не заслуховуються їхні пояснення, не ведеться журнал судового засідання, не оформляється протокол вчинення окремих процесуальних дій та ін. І це є суттєвим покращенням, вартим довготривалих дискусій з далекого 2004 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський процесуальний кодекс України від 28.08.2018 № 2475-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>(дата звернення: 14.10.2018).
Ставки судового збору // БД «Законодавство України» / Вищий господарський суд України. URL: <http://www.arbitr.gov.ua/pages/148> (дата звернення 14.10.2018).

*Лавріщев Василь Вікторович,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
науковий керівник – к.ю.н., доцент Ю.А.Задорожний*

ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Не є новиною те, що анексія Криму та події на Сході України призвели до значного внутрішнього переміщення громадян усередині нашої держави. За даними Міністерством соціальної політики, станом на 27 листопада 2017 року в Україні взято на облік 1 млн. 494 806 тис. внутрішньо переміщених осіб(далі – ВПО) [2]. Цікавим фактом є те, що тенденції до зниження їх кількості не спостерігається, оскільки навіть учорашні прихильники «республік», зневірившись у їхній перспективності покидають проблемні території в пошуках кращого життя.

Згідно із ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» – внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на

законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру»[1].

Протягом останніх 4-х років в Україні відбувається становлення законодавства у сфері прав ВПО. На сьогоднішній день цілком очевидно, що Україна як держава, розглядає свій комплекс дій, спрямований на створення та поліпшення умов життєдіяльності внутрішньо переміщених осіб, проаналізуємо їх. Окрім прийнятого Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, 1 жовтня 2014 р. було затверджено Постанову Кабінету Міністрів України № 535 «Про затвердження Порядку використання коштів, що надійшли від фізичних та юридичних осіб для надання одноразової грошової допомоги постраждалим особам та внутрішньо переміщеним особам».

Окрім цього, 23 серпня 2016 р. відбулося впровадження в дослідну експлуатацію Єдиного реєстру внутрішньо переміщених осіб. Станом на 7 серпня 2017 р. отримувачам допомоги профінансовано 1 683 333 тис. грн, проте цілком ймовірно, що ці дані не відображають реальної чисельності внутрішньо переміщених осіб. Позитивним є те, що 20 квітня 2016 року було утворено Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України.

Проте, аналізуючи наше законодавство я дійшов до висновку, що окрім законодавчої бази для ВПО має бути сформована й інституційна. Однією з головних проблем, яка заважає адаптації переселенців вважаю відсутність єдиної національної програми щодо внутрішньо переміщених осіб і органу, який би займався виключно питанням переселенців. Потрібна комплексна програма та спеціальне відомство, яке б займалося лише ВПО. Наприклад, у Сербії було

сформовано окремий Комісаріат із питань біженців та міграції, який і досі виконує основні функції з підтримки, обліку та прогнозування роботи з ВПО та надає допомогу родинам внутрішньо переміщених[3].

Розглядаючи можливість запозичення окремих управлінських технологій та підходів міжнародного досвіду, необхідно звернути увагу також і на досвід Азербайджану, Молдови та Грузії, які найближчі до нашої держави.

Якщо розглядати досвід Грузії у справах по переселенцям бачимо, що у цій державі було створено Міністерство у справах біженців та розселенню Грузії основними завдання якого є надання допомоги ВПО, а саме: тимчасове розміщення та надання першої необхідної допомоги; допомога в пошуку тимчасової роботи відповідно до їхньої професії та кваліфікації; безкоштовна середня освіта в школах, тоді як наше міністерство лише забезпечує формування та реалізує державну політику з питань Автономної Республіки Крим і міста Севастополя та окремих територій Донецької та Луганської областей, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження.

Наступним розглянемо досвід Азербайджану щодо вирішення проблем з ВПО. Для врегулювання проблеми ВПО державою у 1992 р. було прийнято Закон «Про статус біженців та вимушених переселенці». Закон передбачає цілу низку соціальних гарантій. Зокрема, надання тимчасового місця проживання; безкоштовний проїзд і провіз майна до тимчасового місця проживання; медичне обслуговування та надання лікарських препаратів; першочергове розміщення в спеціальні соціальні установи інвалідів та людей похилого віку з числа ВПО; отримання матеріальної допомоги, тощо[4].

Ще одним прикладом, що на сьогодні може використовуватися Україною, є приклад Молдови, де основним кроком було створення Республіканської комісії з координації дій щодо матеріального забезпечення ВПО, напрями діяльності якої об'єдналися до трьох основних: забезпечення житлом; сприяння у

працевлаштуванні; надання матеріальної допомоги[4]. Дослідження і аналіз досвіду зарубіжних країн показали розмаїтість підходів до проблем ВПО. Органам державного управління необхідно опрацювати та доречно використовувати досвід інших країн для ефективного розв'язання проблем з ВПО.

Нашій державі необхідно мати докладну статистику щодо кількості внутрішньо переміщених осіб і щодо того, якої допомоги вони конкретно потребують, ввести додаткових пільг для ВПО, розробити нові проекти для студентів та забезпечити інформаційною базою, операторами, які б надавали консультації в областях куди б могли звернутись переселенці за допомогою. Виходячи з того, що Україна немає відповідного досвіду роботи з ВПО, то використання міжнародних напрацювань є доречним і вельми необхідним.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» // Відомості Верховної ради України від 2015. – № 1. – С.1.
2. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>.
3. Білик О. І. Основні проблеми зайнятості внутрішньо переміщених осіб в Україні / О.І.Білик // Журнал науковий огляд. – 2017. – №7(39). – С.12.
4. Внутрішньо переміщені особи: від подолання перешкод до стратегії успіху: монографія / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Київ, 2016. – 448 с.

*Лакіс Аліна Вікторівна,
студентка групи ПМГ 18-1,
ННІ права УДФС України
Науковий керівник: Макаренко А.С.,
к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу*

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ ЛІКАРСЬКИМИ ЗАСОБАМИ

Діяльність з реалізації лікарських засобів є одним із видів господарської діяльності, що здійснюється за виконання певних умов та наявності відповідної ліцензії. Нині в державі відбувається реформа всієї галузі охорони здоров'я в рамках відповідної Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [1].

Зараз в Україні реалізовані або знаходяться на стадії реалізації державні програми «Доступні ліки», «Лікар для кожної сім'ї», які стосуються доступності медикаментів першої необхідності та реформують процес надання медичних послуг населенню.

На черзі зміни в аптечному бізнесі. Нині в Україні згідно Закону України «Про лікарські засоби» оптова, роздрібна торгівля лікарськими засобами на території України здійснюється підприємствами, установами, організаціями та фізичними особами - підприємцями на підставі ліцензії, яка видається в порядку, встановленому законодавством [2].

Тенденції розвитку аптечного сегмента в Україні щодо консолідації ринку шляхом посилення ролі мережевої торгівлі лікарськими засобами є загрозою для поглинання великими аптечними мережами слабших конкурентів. Маючи здатність впливати на ринкову пропозицію лікарських засобів, аптечні мережі можуть обмежувати вибір споживача тими лікарськими засобами, доходність від

реалізації яких найбільша.

Сучасний стан концентрації капіталу на ринку роздрібної торгівлі лікарськими засобами є значним і має чітку тенденцію до зростання, що може призвести до виникнення монополії.

Для боротьби з цим явищем пропонується переглянути перелік суб'єктів, які мають право на торгівлю лікарськими засобами та внести ряд конкретизуючи положень, таких як що провадження господарської діяльності з роздрібною торгівлі лікарськими засобами на території України може здійснюватися фізичними особами-підприємцями лише через аптеки, а юридичними особами – лише через аптеки та їх структурні підрозділи (аптечні пункти) [3].

Фізична особа-підприємець має право здійснювати господарську діяльність з роздрібною торгівлі лікарськими засобами лише через одну аптеку без можливості створення її відокремлених структурних підрозділів.

Для здійснення господарської діяльності з роздрібною торгівлі лікарськими засобами юридична особа має здійснювати свою діяльність у формі приватного підприємства, акціонерного, повного, командитного товариства, товариства з обмеженою відповідальністю або з додатковою відповідальністю [3].

Юридична особа має право здійснювати господарську діяльність з роздрібною торгівлі лікарськими засобами не більше ніж через чотири аптеки включно з їх структурними підрозділами, що мають бути розташовані в межах лише однієї області України.

До числа аптек юридичної особи враховуються усі аптеки та їх структурні підрозділи (аптечні пункти), що знаходяться під прямим або опосередкованим контролем цієї юридичної особи або будь-кого з її учасників (акціонерів), членів виконавчого органу, кінцевих бенефіціарних власників (контролерів), пов'язаних з ними осіб чи декількох з них.

Також пропонується на законодавчому рівні закріпити засоби

індивідуалізації місця здійснення роздрібної торгівлі лікарськими засобами, яке має бути позначено як аптека або її структурний підрозділ (аптечний пункт) та забезпечувати можливість вирізнити конкретного суб'єкта господарювання, який здійснює у даному місці господарську діяльність з роздрібної торгівлі лікарськими засобами, з-поміж інших та не вводити в оману споживачів щодо такого суб'єкта [3].

Можна зробити висновок, що пропоновані зміни впливають на чисельність аптек та аптечних пунктів. Відбудеться зменшення кількості структурних підрозділів і як наслідок зниження доступності ліків для населення та збільшення відстані між аптеками, зменшення конкуренції. Хоча дані зміни в законодавстві направлені на подолання монополії та створення в великих мережах програм лояльності та бонусів для постійних клієнтів, проте дані програми вже існують і широко використовуються населенням, запропоновані положення відкривають велику кількість шляхів для створення суб'єктів господарювання з ознаками фіктивності та збільшення корупційних схем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#n2> (дата звернення 21.11.2018).

2. Про лікарські засоби: Закон України від 4.04.1996 № 123/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/96-вр> (дата звернення 21.11.2018).

3. Про внесення змін до Закону України «Про лікарські засоби» щодо забезпечення економічної конкуренції та захисту прав пацієнтів при здійсненні роздрібної торгівлі лікарськими засобами: Проект Закону від 8591 від 12.07.2018

// БД «Законодавство України» / ВР України. URL:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64412 (дата звернення
21.11.2018).

*Минюк Олена Юрївна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
господарського права та процесу ННІ права УДФС України
Манзюк Олена Ігорівна
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
групи ПБ-15-7 ННІ права УДФС України*

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ РІШЕНЬ З ПРИВОДУ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ У СВІТЛІ АДАПТАЦІЇ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Вихідним положенням практично будь-якого сучасного дослідження питань статусу судової влади та проблем функціонування судів як її органів є теза про функціонування державної влади в Україні на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу й судову (ч. 1 ст. 6 Конституції України).

При цьому слід наголосити, що навіть з позицій істотної відокремленості судової влади від інших гілок державної влади, так би мовити «піднесеністю» судової влади над іншими гілками влади, що обстоюються в літературі [2], судова влада є все ж таки гілкою державної влади, що здійснює правосуддя іменем держави й саме у структурі держави виконує свою функцію.

Широкі погляди науковців з розглядуваного питання коливаються від найширшої концепції судового контролю, згідно з якою судовий контроль є однією з аспектів будь-якої судової діяльності [3, с. 9], до зведення судового контролю лише до реагування в порядку ст. 90 ГПК України на фактиправопорушення, встановлені під час розгляду справи [4, с. 303]. При цьому судовий контроль розглядається і як окрема функція судової влади [5, с. 117; 6, с. 89; 7, с. 119], і як одна із форм державного контролю, і як особлива форма

здійснення правосуддя. З окресленим питанням безпосередньо пов'язана проблематика судового контролю, яка активно досліджується в працях багатьох вчених, зокрема, Р.О. Белоусова, В.М. Горшенева, Н.Н. Ковтуна, В.А. Лазаревої, В.В. Молдована, В.П. Нажимова, Д.М. Притики, М. Смоковича, Н.М. Чепурнової, О.В. Шаповалової та ін.

15.12.2017 р. набув чинності Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 р. №2147-VIII. Внесені зміни торкнулися, зокрема, питання судового контролю за виконанням судових рішень.

Господарський процесуальний кодекс України (в редакції до 15.12.2017 р.) (далі – ГПК України), на відміну від Цивільного процесуального кодексу України (в редакції до 15.12.2017 р.) (далі – ЦПК України), взагалі не містив окремого розділу, який регулював би питання здійснення судового контролю за виконанням судових рішень. Питання оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби, приватних виконавців щодо виконання судових рішень господарських судів регулювалося ст. 121-2 ГПК. При цьому, невирішеним залишалося питання окреслення суб'єкта оскарження.

Відповідно до чинних положень ГПК, суб'єктом оскарження були органи державної виконавчої служби, приватні виконавці, а відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» – виконавець та посадові особи органів державної виконавчої служби (ч. 1 ст. 74). При цьому, згідно з положеннями Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», систему органів примусового виконання рішень становлять органи державної виконавчої служби, утворені Міністерством юстиції України в установленому законом порядку (п. 2 ч. 1 ст. 6) [1].

З прийняттям нової редакції Господарського процесуального кодексу

України законодавець спробував внести ясність в окреслене питання та визначив суб'єктом оскарження державного виконавця чи іншу посадову особу органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до цього Кодексу (ч. 1 ст. 339 ГПК України).

Однак, варто зауважити, подібні зміни не були закріплені в ЗУ «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», а тому навіть після прийняття ГПК України питання суб'єкта оскарження не було остаточно вирішено на законодавчому рівні.

При цьому в Єдиному державному реєстрі судових рішень вже містяться судові рішення, в яких суди звертають увагу на те, що суб'єкт оскарження у новій редакції ГПК України змінився. Тепер ним повинен бути не орган Державної виконавчої служби, а державний виконавець, інша посадова особа органу державної виконавчої служби.

Що стосується осіб, які можуть звертатися до суду зі скаргою на рішення, дію чи бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу ДВС або приватного виконавця, відповідно до положень ч. 1 ст. 339 ГПК України, ними мають бути сторони виконавчого провадження, до яких належать стягувач і боржник (ст. 15 ЗУ «Про виконавче провадження»). При цьому варто зауважити, що відповідно до положень ч. 1 ст. 74 ЗУ «Про виконавче провадження», рішення, дії чи бездіяльність виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби можуть бути оскаржені не лише сторонами, але й іншими учасниками та особами[1].

Внесені до ГПК України зміни стосувалися також торкнулися строків для звернення зі скаргою. Так, ГПК надавав можливість звернутися зі скаргою до суду протягом 10 робочих днів, а в окремих випадках – 3 робочих днів. Вказане положення було закріплено у ч. 5 ст. 74 ЗУ «Про виконавче провадження».

Окрім того, важливою зміною на наш погляд, яку зазнав ГПК України, є встановлення підсудності справ про оскарження рішень, дій чи бездіяльності державного чи приватного виконавця, тут законодавець виокремив це питання в окрему статтю, зазначивши, що скарга подається до суду, який розглянув справу як суд першої інстанції.

Крім вищезазначеного, приймаючи нову редакцію ГПК України, законодавець врегулював такі питання як «Судові рішення за скаргою» (ст. 451), «Розподіл витрат, пов'язаних з розглядом скарги» (ст. 452), «Виконання ухали суду» (ст. 453), прибравши статті, які стосувалися «Вирішення питання про звернення стягнення на грошові кошти, розміщені на рахунках», «Заміни сторони виконавчого провадження», «Поворот виконання рішення, постанови».

Суттєвою новелою, яка знайшла своє відображення в новому процесуальному законодавстві, є встановлений обов'язок для відповідного органу державної виконавчої служби або приватного виконавця повідомити суд та заявника про виконання ухвали, постановленої за результатами розгляду скарги, не пізніше ніж у 10-денний строк з дня її одержання.

Крім того, законодавець вирішив питання щодо розподілу судових витрат за подання скарги у процесі виконання судового рішення. Якщо скаргу було задоволено, витрати покладаються на орган державної виконавчої служби чи приватного виконавця. У разі відмови у задоволенні скарги судові витрати несе заявник.

Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, що виконання судового рішення є неодмінною складовою права кожного на судовий захист. Чинне процесуальне законодавство має достатньо продуманий механізм для здійснення судового контролю за виконанням рішень. Саме з метою посилення контролю за виконанням судових рішень законодавець доповнив нову редакцію ГПК України низкою новел. Однак деякі питання оскарження рішень, дій чи бездіяльності

державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення так і залишилися невирішеними та потребують подальшого врегулювання на державному рівні.

Тому залишається сподіватися, що проголошені Конституцією принципи обов'язковості судових рішень надалі не залишатимуться «мертвою нормою». Адже без реального виконання судових рішень неможливе існування ні правової держави, ні правового суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. №436-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Смокович М. Судова влада: місце в суспільстві та судовий контроль / Смокович М. // *Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України*. – 2012. – С. 56.
3. Демченко С.Ф. Теоретико-методологічні засади ефективності господарського судочинства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д.ю.н.: 12.00.04. – К.: 2010. – С. 9.
4. Шаповалова О.В., Белоусов Р.О. Правові проблеми судового контролю у спрах із державно-приватного партнерства // *Вісник господарського судочинства*. – 2013. – № 2. – С. 303-308.
5. Білоус В.Т., Молдован В.В. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – С. 286.
6. Штогун С. Функції та повноваження судової влади // *Юридична Україна*. – 2008. – № 4. – С. 88-92.
7. Орзих М.Ф. Судебная власть в механизме защиты прав человека: доктрина и практика // *Юридичний вісник*. – 2001. – № 4. – С. 117-128.

Орел Лілія Василівна
доктор юридичних наук, доцент
завідувач кафедри публічного та приватного права
Факультету права та міжнародних відносин
Київського університету імені Бориса Грінченка

ПРАВО НА ТАЄМНИЦЮ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Правом на таємницю суб'єктів підприємницької діяльності охоплюються відомості про дії і події, які відбуваються в процесі їх діяльності, що не підлягають розголошенню в силу закону, через можливість спричинення розголошенням шкоди цим особам.

Суб'єкт підприємницької діяльності має право надавати дозвіл на поширення відомостей, що становлять таємницю іншим особами, може забороняти використання цих відомостей. Він може визначати можливість доступу до цієї інформації, користуватися цими відомостями на свій розсуд, проте кожен вид таємниці має свої особливості регулювання права на неї.

Стаття 306 Цивільного кодексу України закріплює право фізичної особи на таємницю кореспонденції, що включає таємницю листування, телеграм, телефонних розмов, телеграфних повідомлень та інших видів кореспонденції. Юридична особа також може мати таке право. Це право має абсолютний характер, тому таємницю зобов'язані зберігати не лише працівники засобів зв'язку, загалом усі інші особи також повинні утримуватись від ознайомлення з кореспонденцією.

До правомочностей права належить володіння інформацією про зв'язок через листування, телеграф, телефон, факс, мобільний, Інтернет та інші види технічного зв'язку, а також її змістом.

Друга правомочність стосується користування, адже суб'єкт

підприємницької діяльності, який отримав інформацію, що не повинна бути відомою третім особам, користується цими відомостями на свій розсуд. Також він може визначати можливість доступу до цієї інформації, забороняти використання цих відомостей іншим особам.

Що стосується правомочності щодо розпорядження, то суб'єкт підприємницької діяльності може надавати згоду на поширення відомостей, що становлять таємницю третім особам. Він може розпорядитися цією інформацією на власний розсуд, у тому числі шляхом її опублікування. Проте якщо відомості стосуються також особи, що направила таку інформацію, то розпорядження шляхом розголошення можливе лише за згодою цієї особи також.

Якщо звернутися до назви, то термін «кореспонденція» не враховує всіх засобів зв'язку, таємницю яких закріплює ця стаття. Кореспонденцією (від латинського слова «correspondeo», що в перекладі українською мовою означає «повідомляю») можуть називати: сукупність поштових відправлень (листи, газети, журнали); листування між окремими особами або установами, організаціями; повідомлення, одержане якимось виданням від свого кореспондента, – з цього випливає, що «кореспонденція» не враховує телефонного зв'язку.

Варто застосовувати термін, який враховує всі види вищезазначеного зв'язку – «комунікація» (від латинського «communicatio» – єдність, передача, з'єднання, повідомлення), яке пов'язане також з дієсловом «communico» (лат.) – роблю спільним, повідомляю, з'єдную, і є похідним від «communis» (лат.) – спільний.

Вважаємо, що це поняття включає всі процеси обміну інформацією між особами, тому врахує всі види сучасного зв'язку. З огляду на це слід перейменувати його в право на таємницю комунікації.

Під професійною таємницею ми маємо на увазі широке коло різного роду інформації з обмеженим доступом, яка заснована на специфіці діяльності суб'єкта підприємницької діяльності, а також конфіденційні відомості, що належать цьому суб'єкту, які отримуються і використовуються іншою особою під час виконання професійних обов'язків з метою забезпечення реалізації та захисту його прав і законних інтересів.

Професійну таємницю може становити банківська, адвокатська, нотаріальна, комерційна, службова таємниця. Порухення банківської чи іншої таємниці про своїх клієнтів може мати наслідком порушення права суб'єкта підприємницької діяльності на ділову репутацію, на вільну діяльність тощо. Тому цей суб'єкт має не лише обов'язок зберігати різні види таємниці, які, можливо, і не торкаються їх самих, але й заслуговує мати закріплене в законодавстві право на таємницю. Суб'єкт підприємницької діяльності має право надавати дозвіл на поширення відомостей, що становлять таємницю, іншими особами, може забороняти використання цих відомостей. Він може визначати можливість доступу до цієї інформації, користуватися цими відомостями на свій розсуд, проте кожен вид таємниці має свої особливості правового регулювання права на неї.

Незважаючи на те, що комерційна таємниця віднесена до прав інтелектуальної власності, суб'єкт підприємницької діяльності має також немайнове право на комерційну таємницю, в розумінні її як інформативного права та правомочності права на таємницю такої інформації. У статті 507 Цивільного кодексу України сказано про охорону комерційної таємниці лише від недобросовісного комерційного використання такої інформації, ми ж говоримо про право на таємницю як абсолютне, що повинно захищатись не лише від конкурентів, а й від всіх інших осіб, і не обов'язково, щоб ця інформація використовувалась в комерційних цілях.

Хоча суб'єктами права на банківську таємницю є переважно такі суб'єкти підприємницької діяльності, як банки, ми вважаємо, що таке право мають і інші суб'єкти, які є користувачами послуг банків. Вони можуть мати рахунок у банку, можуть здійснювати різноманітні операції в банку і повинні зберігати цю інформацію в таємниці в інтересах суб'єкта підприємницької діяльності як суб'єкта права на банківську таємницю.

Окрему статтю із закріпленням обов'язків щодо збереження даних, що є банківською таємницею, закріплювати не варто, оскільки є спеціальне законодавство, яке регулює це питання. Ми пропонуємо закріпити загальну статтю для всіх спеціальних видів таємниці, норми якої дадуть можливість посилатися на неї під час захисту права на банківську таємницю особи.

Суб'єкт підприємницької діяльності має немайнове право на нотаріальну таємницю, тобто на збереження в таємниці інформації, яка стала відома нотаріусові та іншим особам, що мають відношення до вчинення нотаріальних дій. Ця інформація охороняється і від усіх інших, тобто третіх осіб, тому носить абсолютний характер також.

Інформація, що є предметом адвокатської таємниці, належить суб'єкту підприємницької діяльності, яка може бути клієнтом адвоката. Лише він може розпорядитися цією інформацією стосовно того, дозволяти чи забороняти третім особам ознайомлюватися з нею і використовувати її. Хоча між суб'єктом підприємницької діяльності та особою, що надає правову допомогу, складаються договірні відносини, немайнове право на таємницю носить абсолютний характер, оскільки захищається не тільки від порушень шляхом її розголошення особами, які ознайомились з нею в процесі своєї професійної чи службової діяльності, але й від усіх третіх осіб, а окремого закріплення це право не потребує, оскільки пропонуємо загальну статтю, яка об'єднує всі види таємниці.

Захист права особи на конфіденційну інформацію може здійснюватися за

допомогою законодавства про недобросовісну конкуренцію або засобами цивільного права і способами, передбаченими цивільним законодавством України, проте можуть бути використані не всі способи. Позивач може використовувати такі способи захисту, безпосередньо пов'язані з цим інтересом: визнання права; припинення лише визначеного кола дій, які порушують це право; відшкодування шкоди (як матеріальної, так і моральної), пов'язаної з порушенням. Також суд може захистити право способом, який був установлений договором між особою, яка фактично контролює доступ до конфіденційної інформації, та особою, яка згідно з договором отримала такий доступ до неї.

Падалко Олеся Романівна
*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
групи ПБ-15-6 ННІ права УДФС України
Науковий керівник: Минюк О. Ю.
к.ю.н., доцент, доцент кафедри господарського права та процесу*

ЗАЛУЧЕННЯ ЕКСПЕРТА З ПИТАНЬ ПРАВА В ГОСПОДАРСЬКИЙ ПРОЦЕС

За період існування процесуальних кодексів в Україні вносились різні зміни, проте переходу до нових концептуальних підходів, які сприяли б ефективному захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави, в судовому процесі прийнято не було.

3 жовтня 2017 року Верховною Радою України прийнято Закон «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів». Зазначений закон розроблявся з урахуванням Європейського процесуального права та радикально змінює підходи до реалізації судового процесу в Україні [4].

Відповідно до даного закону, закріплено новий склад учасників судового процесу, зокрема, окрім атестованих судових експертів, яких включено до Реєстру атестованих судових експертів, в господарському процесі надається право експертам у галузі права складати висновок експерта зі спеціальних питань, що стосуються тлумачення змісту норм іноземного права, застосування аналогії закону чи аналогії права.

У статті 70 Господарського процесуального кодексу України зазначено, що як експерт з питань права може залучатися особа, яка має науковий ступінь та є визнаним фахівцем у галузі права [1].

Однак, обсяг та зміст прав і обов'язків такого учасника мають свої особливості. Так, він зобов'язаний з'явитися до суду за викликом, відповідати на поставлені запитання, надавати роз'яснення. За відсутності заперечень учасників розгляду може брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції. Такий експерт має право знати мету свого виклику до суду, відмовитися від участі у процесі, якщо він не володіє відповідними знаннями, а також право на оплату послуг та компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду [3].

В той же час, процедура залучення експерта з питань права є дискусійним питанням і стикається з прогалиною в законодавстві, а саме невизначеністю процедури залучення такого експерта в процес [2]. Частина 1 ст. 70 Господарського процесуального кодексу України зазначає: «Рішення про допуск до участі в справі експерта з питань права та долучення його висновку до матеріалів справи ухвалюється судом». Однак, хто повинен заявити відповідне клопотання чи суд самостійно зі своєї ініціативи залучає такого експерта, чи сторони, не визначено.

Висновок експерта у галузі права може стосуватись лише обмеженого кола питань - застосування аналогії закону або аналогії права, а також змісту норм іноземного права згідно з їх офіційним або загальноприйнятим тлумаченням,

практикою застосування, доктриною у відповідній іноземній державі, відповідно до ч.1 ст.108 ГПК.

Цей перелік питань є вичерпним. Це означає, що висновок експерта у галузі права не може стосуватись питань застосування будь-яких норм права. Питання стосуються лише тих випадків, коли правовідносини сторін не врегульовані українським законодавством [6].

У першому випадку, надання висновку експерта у галузі права допускається, коли відносини сторін не врегульовані законодавством або договором, і суд має визначити норму закону, що регулює подібні за змістом відносини (аналогія закону), або врегулювати спір, застосовуючи загальні засади законодавства (аналогія права).

Другий випадок стосується тлумачення змісту норм іноземного права. Водночас, право осіб, які беруть участь у справі, подавати документи, що підтверджують зміст норм іноземного права, на які вони посилаються та іншим чином сприяти суду у встановленні змісту цих норм, і раніше було передбачено частиною третьою статті 8 Закону України «Про міжнародне приватне право» [5].

Існує думка, що введення в судовий процес суб'єкта, який здійснює експертизу з питань права, суперечить загальновизнаному процесуальному принципу «*jus novit curia*», тобто «суд знає право», який означає, що кожен професійний суддя є юристом, і по суті він сам і є експертом з правових питань та повинен краще за будь-якого спеціаліста самотійно їх вирішувати.

Отже, аналіз норм Господарського процесуального кодексу України дає підстави звернути увагу, що деякі його норми тільки в процесі практичного використання нададуть відповідь на їх практичну позитивну значимість, зокрема, це стосується діяльності експерта з питань права, що стало новелою ГПК України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. №436-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Експерт з питань права: проблема процесуального статусу URL: https://www.bitlex.ua/uk/blog/news/post/ekspert_z_pytan_prava__problema_protseualnogo_statusu.
3. Експерт у галузі права: новела процесуального законодавства чи усталена практика, закріплена в законі? URL: https://zib.com.ua/ua/131753-chim_dopomozhe_ekspert_u_galuzi_prava_v_sudovomu_procesi.html.
4. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>.
5. Про міжнародне приватне право Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>.
6. Чи потрібен у суді експерт з питань права, як пропонується в проектах процесуальних кодексів? URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/106122-chi-potriben-u-sudi-ekspert-z-pitan-prava-yak-proponuyetsya-v-proektakh-protseualnikh-kodeksiv>.

Панчишин Руслан Ігорович
К.ю.н., старший викладач кафедри теорії, історії права і держави та
конституційного права Університету ДФС України, м. Київ, Україна

ФОРМИ ЗВАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ІЗ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ПРИЙНЯТТЯ РЕГУЛЯТОРНИХ АКТІВ

Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» до суб'єктів прийняття регуляторних актів віднесено, як місцеві органи виконавчої влади, так й органи місцевого самоврядування. При цьому, ст. 31 вказаного Закону закріплює повноваження сільських, селищних, міських, районних у містах, районних та обласних рад з метою реалізації покладених на них цим Законом завдань у здійсненні державної регуляторної політики створювати у своєму складі постійні комісії з питань реалізації державної регуляторної політики або можуть покладати ці повноваження на одну з існуючих постійних комісій відповідної ради [1].

Разом з тим, Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» не виокремлює галузі, у яких органи місцевого самоврядування уповноважені розробляти або затверджувати (погоджувати) регуляторні акти. Аналіз інших актів законодавства дає підстави констатувати, що органи місцевого самоврядування розробляють такі регуляторні акти: про нормативну грошову оцінку землі, про затвердження цін та тарифів на деякі види комунальних послуг, про встановлення ставки деяких видів місцевих податків та зборів тощо.

Однією з форм взаємодії органів місцевого самоврядування із суб'єктами господарської діяльності є організація та проведення громадського обговорення регуляторних актів, що приймаються органами місцевого самоврядування. Дана

форма взаємодії визначена Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

Зокрема, згідно з положеннями даного Закону громадяни, суб'єкти господарювання, їх об'єднання та наукові установи, а також консультативно-дорадчі органи, що створені при органах державної влади та органах місцевого самоврядування і представляють інтереси громадян та суб'єктів господарювання, мають право:

подавати до регуляторних органів пропозиції про необхідність підготовки проектів регуляторних актів, а також про необхідність їх перегляду;

у випадках, передбачених законодавством, брати участь у розробці проектів регуляторних актів;

подавати зауваження та пропозиції щодо оприлюднених проектів регуляторних актів, брати участь у відкритих обговореннях питань, пов'язаних з регуляторною діяльністю;

бути залученими регуляторними органами до підготовки аналізів регуляторного впливу, експертних висновків щодо регуляторного впливу та виконання заходів з відстеження результативності регуляторних актів [1].

Зі змісту положень Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» вбачається, що прийняття регуляторних актів має передувати процедура громадського обговорення, для чого проекти відповідних актів та документи, у яких міститься аналіз регуляторного впливу, мають бути оприлюднені не менше, ніж 30 днів. Протягом цього часу громадяни, суб'єкти господарської діяльності можуть надсилати свої пропозиції та зауваження до проекту акта, які мають бути враховані розробником такого акта.

У науковій літературі з цього приводу зазначається, що останнім часом спостерігається практика формального проведення відстеження результативності

(аналіз регуляторного впливу) регуляторних актів. Найбільш поширеними помилками, як зауважують науковці, є:

- застосування регуляторними органами спрощеної моделі аналізу вигод та витрат;
- необґрунтованої імітації регуляторними органами неможливостей кількісного обчислення розмірів вигод і витрат;
- зведення важливої процедури аналізу вигод і витрат до спрощеного текстового опису найбільш очевидних і загальних очікуваних вигод і витрат [2, с. 7].

Для вирішення наведеного недоліку деякими науковцями пропонується покладення на органи місцевого самоврядування та органи виконавчої влади обов'язку систематично проводити роботу для підвищення освітнього рівня фахівців, які є розробками проектів регуляторних актів, щоб уникати ситуацій прийняття регуляторних актів, що можуть бути економічно шкідливими в регіоні. На думку вчених, варто залучати до розробки аналізів регуляторного впливу та звітів з відстеження результативності регуляторних актів фахівців у тій сфері, якої стосується регуляторний акт, що дозволить належним чином готувати дані документи та розкривати реальну ситуацію економічного впливу регуляторного акту на ту чи іншу сферу господарських відносин. Обов'язково слід дотримуватися процедури оприлюднення проектів регуляторних актів, адже всебічне обговорення методів регулювання з фахівцями та суб'єктами господарювання сприятиме тому, щоб зробити регулювання максимально ефективним [3, с. 17].

Необхідно погодитись з наведеними науковцями пропозиціями, оскільки відсутність налагодженого діалогу між територіальною громадою (об'єднаною громадою) та суб'єктами господарської діяльності, що здійснюють таку діяльність у відповідному регіоні, часто призводить до виникнення спорів між

вказаними суб'єктами.

Як вбачається з аналізу деяких прикладів судової практики [4; 5], прийняття органами місцевого самоврядування регуляторних актів без попереднього обговорення їх проектів із суб'єктами господарської діяльності, іншими зацікавленими суб'єктами або застосування формального підходу до проведення обговорення, аналізу регуляторного впливу таких актів призводить до того, що відповідні регуляторні акти стають предметом судового розгляду та, у разі встановлення судами порушення визначеної процедури їх прийняття, скасовуються у судовому порядку. При цьому, прийняття регуляторних актів органами місцевого самоврядування спрямоване не тільки на встановлення окремих регіональних правил здійснення господарської діяльності, але й на узгодження інтересів територіальної громади та відповідних суб'єктів господарської діяльності, що слугує додатковим аргументом на підтвердження розглянутої форми взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>.

2. Жулінська О.С. Особливості механізму реалізації державної регуляторної політики органами місцевого самоврядування // Теорія та практика державного управління. 2014. Вип. 1 (44). URL : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2014-1/doc/3/06.pdf>.

3. Савчук О. Проблеми реалізації державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності на місцевому рівні Економіст. 2014. №10. С. 16-17.

4. Постанова Верховного Суду від 31 січня 2018 року у справі № 490/2099/15-a. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71979640>.

5. Постанова Верховного Суду від 18 жовтня 2018 року у справі №

822/3692/17. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77248378>.

Пасько Катерина Іванівна

студентка групи ПБ-15-3

ННІ права УДФС України

Швейда Тетяна Миколаївна

студентка групи ПБ-15-3

ННІ права УДФС України

Науковий керівник: Никитченко Н. В.,

д.ю.н., доцент, завідувач кафедри господарського права та процесу

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ДОСУДОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ

Досудове врегулювання господарських спорів – це послідовний комплекс дій направлений на безпосереднє вирішення спорів між підприємствами та організаціями з приводу порушених майнових прав і законних інтересів який застосовується до порушення судової процедури.

До моменту внесення змін у ГПК України від 03 жовтня 2017 року положення щодо досудового врегулювання господарських спорів містились у ст. 5–11 розділу II ГПК України. «Нова» редакція ГПК України такого розділу не містить, а, замість нього, загальні засади досудового порядку вирішення господарських спорів закріплюються у двох частинах ст. 19 ГПК України [1]. Основним правилом застосування досудового врегулювання господарських спорів у ст. 5 ГПК України було те, що сторони застосовують заходи досудового врегулювання господарського спору за домовленістю між собою. Важливим було й те, що досудовий порядок вирішення господарських спорів не поширювався на спори про визнання договорів недійсними, спори про визнання недійсними актів державних та інших органів, підприємств та організацій, які не відповідають законодавству і порушують права та охоронювані законом інтереси підприємств та організацій, спори про стягнення заборгованості за опротестованими

векселями, спори про стягнення штрафів Національним банком України з банків та інших фінансово-кредитних установ, а також на спори про звернення стягнення на заставлене майно [1].

Тобто законодавець, оновлюючи ГПК України визначає, що «право на звернення до господарського суду в установленому ГПК порядку гарантується», та підкреслюючи, що «ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи у господарському суді, до юрисдикції якого вона віднесена законом», по суті, нівелює дане положення, а також ставить під сумнів конституційне положення ч. 1 ст. 55 Конституції України, що містить загальну норму, яка означає право кожного звернутися до суду, якщо його права чи свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші обмеження прав та свобод.

У свою чергу, ч. 1 ст. 19 «нового» ГПК України трансформує зазначене правило з «дозволено усе, що не заборонено законом» на «дозволено все, що не є обов'язковим», закріплюючи, що «сторони вживають заходів для досудового врегулювання спору за домовленістю між собою або у випадках, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом».

Тобто законодавець, визнаючи у ст. 4 оновленого ГПК України, що «право на звернення до господарського суду в установленому цим Кодексом порядку гарантується», та підкреслюючи, що «ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи у господарському суді, до юрисдикції якого вона віднесена законом», по суті, нівелює дане положення, а також ставить під сумнів конституційне положення ч. 1 ст. 55 Конституції України, що містить загальну норму, яка означає право кожного звернутися до суду, якщо його права чи свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші обмеження прав та свобод [2].

Слід зазначити, що до 2002 року обов'язковість досудового врегулювання

господарських спорів була обов'язковою стадією господарського процесу. Так у чинному на той момент ГПК України (ст. 63) зазначалося, що у разі неподання доказів про вжиття заходів досудового врегулювання спору позовна заява повертається. На шляху вирішення цієї проблеми стала постанова Пленуму Верховного Суду України «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» від 1 листопада 1996 року № 9, у п. 8 якої з посиланням на ст. 124 Конституції України зазначено: «Суд не вправі відмовити особі в прийнятті позовної заяви чи скарги лише з тієї підстави, що її вимоги можуть бути розглянуті в передбаченому законом досудовому порядку» [3].

Згодом на підставі рішення Конституційного Суду України від 09 червня 2002 року був прийнятий Закон України від 23 червня 2005 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відносного досудового врегулювання спорів», яким було виключено положення п. 7 ч. 1 ст. 63 ГПК України: «у випадках неподання доказів вжиття заходів досудового врегулювання спору, позовна заява повертається», і тим самим визначено, що досудовий порядок врегулювання господарських спорів не може бути обов'язковою умовою (стадією) для подальшого розгляду справи господарським судом. Крім того, у 2005 році законом було внесено зміни і до ч. 1 ст. 5 ГПК України, якими встановлено, що сторони застосовують заходи досудового врегулювання господарського спору за домовленістю між собою [4].

Це остаточно визначило досудовий порядок вирішення спорів як альтернативний, а не обов'язковий. 02 червня 2016 року Законом України № 1401-VIII до розділу VIII Конституції України були внесені зміни, пов'язані з проведенням судової реформи. Відповідно до проведених змін тепер ч. 4 ст. 124 Конституції України сформульована таким чином: «Законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору». Варто зазначити, що Конституційна Комісія, утворена Указом Президента України від

03 березня 2015 року для аналізу доцільності змін до розділу VIII Конституції України, до складу якої входили судді Вищого господарського суду, висловились проти запровадження обов'язкового досудового порядку врегулювання господарських спорів. На переконання Комісії, застосування досудових процедур повинно залишатися правом, а не обов'язком особи, яка потребує такого захисту [5].

Аналогічна позиція щодо стимулювання та заохочення використання суб'єктами правовідносин досудових можливостей примирення викладена й у багатьох рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи. В європейських документах йдеться саме про «вжиття заходів зі сприяння», а не встановлення обов'язковості досудового врегулювання спорів. Одночасно звертається увага на те, що право на доступ до правосуддя і на справедливий судовий розгляд, гарантоване статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, «є однією з основних ознак демократичного суспільства» [5].

У цьому сенсі вчинення Україною, особливо на шляху до євроінтеграції, такого кроку, як обмеження права на судовий захист через запровадження обов'язкового досудового врегулювання спорів (навіть лише у випадках, встановлених законодавством), може неоднозначно сприйматися з точки зору розуміння і гарантій статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Однак, коли відповідні зміни до Конституції України були все ж таки внесені, настала черга реформування процесуального законодавства, обов'язковість досудового порядку вирішення спорів у визначених законодавством випадках була відновлена як у цивільному так і у господарському процесі. Варто додати, що пошук нових шляхів — це, безумовно, справа неохідна, але не варто забувати й про добре перевірений старий спосіб позасудового(досудового) вирішення господарських спорів, яким є для всіх нас звичний притензійний порядок. У той же час існує низка

невирішених на законодавчому рівні проблем, що спричиняє на сучасному етапі розвитку господарського процесу низьку ефективність досудового вирішення господарських спорів.

Неврегульованими наразі залишаються питання щодо дій отримувача претензії, коли до неї не додано всі документи, необхідні для її розгляду, та строки витребування потрібних документів (було у ст. 7 ГПК України); правила складання платіжної вимоги-доручення, що була додана до претензії, та відповідальності за необґрунтоване списання у безспірному порядку претензійної суми (було у ст. 8 ГПК України); специфіки досудового врегулювання спорів, що виникають у разі зміни та розірвання господарських договорів (було у ст. 11 ГПК України) [6].

Видається, що врегулювання усіх означених дій піддалось лібералізації і тепер передається на власний розсуд суб'єктів господарського спору, через що навряд чи буде досягнута основна ціль законодавця, вкладена у ліквідацію правил досудового врегулювання господарських спорів, – зменшення навантаження на господарські суди. Адже відсутність чітких правил порядку досудового врегулювання господарських спорів створить ще більший пласт справ, у яких сторони будуть посилатись на недотримання взаємних зобов'язань за претензійним застереженням у договорі. Скоріш навпаки, брак конкретизованих положень такої процедури затягуватиме суб'єктів господарювання у нескінченний претензійний процес, що гальмуватиме економічний розвиток країни. З іншого погляду, залишення порядку досудового врегулювання господарських спорів тільки у нормах матеріального права є слушним нововведенням, оскільки відповідає сутності претензійного застереження, яке походить із договірних, а не процесуальних відносин.

Отже, досудове врегулювання покликане слугувати ефективному розв'язанню економічних конфліктів, вирішенню мпирних ситуацій, що

виникають між учасниками господарських відносин у сфері господарювання, самотійно, на основі порозуміння, співпраці і взаємних поступок. При цьому досудова процедура врегулювання спору не повинна перетворюватися на формальне дотримання договірної претензійної процедури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарській процесуальний кодекс України: у редакції Закону України № 2147-VIII від 03.10.2017 // Відомості Верховної Ради України. 2017. № 48. С. 436.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України від 25 грудня 1997 року // Офіційний вісник України. 1998. № 1. С.169.
3. Конституція України: у редакції Розділу VIII від 02.06.2016 // Відомості Верховної Ради України. 2016. № 28. С. 532.
4. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 1996 р. // Право України. 1996. № 12. П. 8.
5. Рішення Конституційного Суду України у справі щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 124 Конституції України (справа про досудове врегулювання спорів) від 9 липня 2002 р. // Офіційний вісник України. 2002. № 28. С. 1333.
6. Конституційна Комісія: пропозиції Вищого господарського суду щодо вдосконалення конституційного регулювання питань визначення судової системи України та юрисдикції судів. URL: <https://lawyerkhmelnytsky.wordpress.com/2017/10/25/korotko-pro-holovne-v-novomu-hospodarskomusudochynstvi>.

*Родіонов Павло Сергійович,
студент групи ПБі-15-1
ННІ права НУДФС України
Науковий керівник:
Никитченко Наталія Валеріївна,
д.ю.н., доцент, завідувач кафедри
господарського права та процесу*

ГРУПОВІ ПОЗОВИ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Позов є одним із центральних і найбільш складних явищ господарського процесуального права. На сучасному етапі розвитку правові відносини у суспільстві стали вельми різноманітними і багатосуб'єктними. Разом з тим, відсутність особливостей розгляду у господарських судах більш складних і заплутаних спорів з великою кількістю учасників часто призводить до порушення прав та законних інтересів таких осіб.

Сучасне законодавство України припускає можливість захисту в суді прав та інтересів різноманітного характеру. В юридичній практиці багатьох демократичних країн з розвинутою ринковою економікою відомі досить ефективні процесуальні засоби захисту прав та інтересів численних груп осіб – групові позови, проте, особливості здійснення провадження за груповими позовами в господарському процесуальному законодавстві України не врегульовані. У статті 58 Господарського процесуального кодексу лише зазначається можливість представництва інтересів декількох позивачів або декількох відповідачів або декількох третіх осіб на одній стороні, за умови відсутності конфлікту інтересів між ними [1, с. 30]. Саме через недостатність визначення цього питання у вітчизняному законодавстві постає необхідність у його подальшому дослідженні науковцями.

Різноманітні підходи до визначення ознак групового позову знайшли своє

відображення у працях Г.О. Аболоніна, Ю.В. Білоусова, В.В. Борщенко, А.В. Губської, Б.О. Журбіна, В.В. Колосова, Д.Я. Малєшина, В.А. Миколаєць, Т.В. Степаненко, Ю.Ю. Трача, В.В. Яркова та ін.

Суть групового позову як механізму захисту чисельних груп осіб розкривається за допомогою характеристики його специфічних ознак.

По-перше, численність персонального складу учасників групи. Зазначена риса є однією з визначальних, що відрізняє груповий позов від суміжних процесуальних інститутів, яку слід розглядати, з одного боку у «широкому розумінні» – як групу, яка об'єднує у собі усіх потенційних носіїв порушених прав та законних інтересів осіб, на захист яких подається груповий позов, безпосередня участь у судовому процесі яких є практично неможливою, а з іншого – необхідність наявності певної мінімальної кількості учасників. При цьому, зарубіжний досвід закріплює різні підходи стосовно визначення такого мінімуму, так, наприклад визначено, що до подання позовної заяви до суду до неї повинно приєднатись не менш як п'ять осіб, в Австралії – не менш як сім осіб, канадське процесуальне законодавство передбачає наявність двох і більше позивачів [2, с. 303].

До того ж, груповому позову притаманна універсальність. Так, цей механізм може бути застосований як результативний спосіб захисту будь-яких суспільних відносин, де виникають конфлікти, які зачіпають права, свободи та законні інтереси чисельних груп осіб, не обмежуючись при цьому рамками однієї галузі права. Найпоширенішими прикладами масових порушень чисельних прав осіб є випадки продажу неякісних товарів, не виплати заробітної плати працівникам підприємств, установи, організації, масових аварій на будь-яких видах транспорту, неповернення банківськими установами грошових вкладів вкладникам, надання неякісних житлово-комунальних, туристичних послуг, при порушенні авторських та суміжних прав, у сфері будівництва на первинному

ринку житла та ін. Як вбачається з наведеного, сфера поширення таких порушень сягає як договірних, так і деліктних правовідносин.

Ще однією ознакою є єдність способу захисту усіх вимог осіб, інтереси яких захищаються груповим позовом. Характеризуючи вказану ознаку необхідно зазначити, що як і особа, яка ініціює процес, так і учасники, які приєдналися до групи, повинні використовувати єдиний спосіб захисту цивільних прав та інтересів. Таким чином, непідтримання одним з потенційних носіїв порушеного, невизнаного або оспорюваного права, обраного способу захисту суб'єктами, що приймають участь у груповому позові, ставить такого суб'єкта перед дилемою: чи приєднатись до групового позову чи здійснювати захист власних прав та інтересів за допомогою «індивідуальної» позовної заяви.

Важливою ознакою також є специфічний суб'єктний склад групового позову та наявність різного обсягу процесуальних права та обов'язки у його учасників. Позивач-представник є одним із членів групи осіб, у зв'язку з порушенням прав, якої ініціюється розгляд справи за груповим позовом. Така особа користується процесуальними правами і несе процесуальні обов'язки позивача. Поза всяких сумнівів, особи, що приєдналися до групового позову, мають яскраво виражений матеріальний і процесуальний інтерес у результаті розгляду справи, оскільки факт приєднання таких осіб до групи свідчить про те, що вони є такими ж носіями порушеного права, як і позивач-представник, проте такі особи наділяються, як правило, дещо звуженими процесуальними правами та обов'язками на відміну від позивача-представника [3, с. 1690].

Варто також зазначити, що позивач-представник захищає не тільки власні порушені, невизнані чи оспорювані права та законні інтереси, а й осіб, що приєдналися до групового позову. Слід звернути увагу на те, що при цьому позивач-представник діє без будь-якої довіреності з боку таких учасників, що значно полегшує на практиці захист їх прав та законних інтересів. Позивач-

представник захищає так званий «груповий інтерес», який носить спільний характер як для нього самого так і для усіх осіб, що приєдналися до групи, так і тих, що до неї приєднуються у майбутньому.

Отже, вказані ознаки встановлюють відмінності групового позову від позову в його класичному розумінні, даючи можливість виокремити його з поміж інших механізмів захисту прав та законних інтересів чисельних груп осіб, зайняти самостійну нішу серед процесуальних способів захисту прав та інтересів, а також сформулювати визначення поняття групового позову: груповий позов – це матеріально-правова вимога, звернена до суду щодо захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів як учасників чисельної групи осіб, які не приймають безпосередньої участі у процесі, так і інтересів суб'єкта (суб'єктів), який звернувся до суду за захистом цієї групи, що має спільну фактичну та правову підставу її виникнення, пред'явлену до суду в установленій законом процесуальній формі, об'єднана єдиним способом захисту, а рішення поширюється на усіх учасників такої групи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – ст. 56.
2. Білоусов Ю.В. Груповий позов зарубіжний досвід та перспективи його використання в Україні [Текст] / Ю.В. Білоусов // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького інституту управління і права 2012 р. вип. І. – № 1 (41). – С. 295-309.
3. Степанчук М.В. Решение арбитражного суда по групповому иску: практические проблемы реализации права на судебную защиту [Текст] / М.В. Степанчук // Актуальные проблемы российского права. – 2014. – № 8 (45). – С. 1689-1693

Романюк Уляна Петрівна

курсант взводу ПМПі-5-

Факультету податкової міліції

УДФС України

Науковий керівник: Макаренко А.С.

к.ю.н, доцент кафедри господарського права та процесу

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ В МІЖНАРОДНОМУ АРБІТРАЖІ

Аспекти поведінки сторін в арбітражному процесі привертають досить багато уваги в останнє десятиліття. Очевидно, що коли предметом спору виступають істотні грошові суми, сторони можуть переступати прийняті етичні стандарти поведінки, користуючись принципом конфіденційності арбітражного розгляду і приватним характером цієї фінансової інституції. З метою уникнення зловживань сторонами своїми процесуальними правами різні інститути та асоціації розробляють етичні правила для сторін розгляду, перш за все їх професійних представників. На сьогоднішній день найбільш відомі такі правила були розроблені Міжнародною асоціацією юристів (МАЮ), це «Міжнародні принципи поведінки в юридичній професії» [3], Гаазькі принципи Асоціації міжнародного права (ILA) про етичні стандарти для представників в міжнародних судах і трибуналах [4], Туринські принципи професійної поведінки адвокатів Міжнародного Союзу адвокатів [5,с.373]. Як і багато інших документів - МАЮ, керівні принципи щодо представництва не носять обов'язкового характеру і застосовуються «в тих випадках і в тій мірі, в якій сторони домовилися про це, або якщо після консультацій зі сторонами, склад арбітражу бажає застосувати їх після того, як він встановив, що має право виносити рішення з питань представництва сторін для забезпечення об'єктивності і справедливості арбітражного розгляду»

(п.1 Сфери застосування Керівних принципів).

Тут важливо зазначити, що наприклад, білоруське законодавство та Регламент Міжнародного арбітражного суду при БелТПП не регулює широко повноваження складу арбітражного суду щодо представників сторін в процесі, зокрема, в питаннях допуску і відсторонення від процесу. Керівні принципи щодо представництва стали відповіддю на практику зловживання процесуальними правами сторін через своїх представників, юристів, досвідчених у питаннях арбітражного процесу. В англomовній літературі такі зловживання часто називаються «партизанською тактикою» (*guerrilla tactics*, англ.), Тому що зловживання правом носить завуальований, прихований характер. При цьому часто сторона видає свої дії за дії, спрямовані на сприяння винесенню законного і обґрунтованого рішення по справі. Хоча сам термін «партизанська тактика» стосовно до міжнародного арбітражу є набагато ширшим поняттям. До партизанської тактики в арбітражі відносять не тільки зловживання правом, а й незаконні діяння, такі як давання хабаря, загрози, переслідування, прослуховування, підроблення документів, приховування доказів, дача неправдивих показань [6, с. 81].

До безпосередньо процесуальним зловживань можна віднести такі дії сторони (її представника), які з формальної точки зору є законними. Точніше, вони замасковані під реалізацію стороною своїх процесуальних прав. Найпоширенішими видами зловживання є :затримка розгляду, численні погано обґрунтовані відводи (також веде до затримки розгляду), ухилення від дачі показань або дача неправдивих свідчень, подача множинних погано обґрунтованих клопотань про призупинення розгляду. Затримка розгляду може бути спровокована як запереченням юрисдикції арбітражного суду, так і пізнім наданням документів, що тягне за собою фактичне скасування і перенесення засідань. Заперечення юрисдикції МАС при БелТПП посилюється тим, що

відповідно до ч. 5 ст. 22 Закону Республіки Білорусь «Про міжнародному арбітражному (третейському) суді» остаточне (друге) постанову з питання компетенції арбітражного суду приймає президія арбітражного суду, що об'єктивно затягує розгляд справи. Множинні відводи арбітру також можуть істотно затягнути процес. При цьому сторони можуть захотіти письмового обґрунтування постанови складу арбітрів щодо відведення. У практиці МАС при БелТПП був випадок, коли сторона навмисно зробила своїм представником адвоката, який в минулому був партнером в одному адвокатському бюро одного з арбітрів, тим самим створивши штучний конфлікт, і заявила відвід цього арбітру. Практика МАС при БелТПП показує, що затягнути процес може банальне задоволення складом суду клопотання іноземної сторони відправляти всю судову кореспонденцію не представникам сторони в Мінську, а безпосередньо на адресу сторони. Таким чином, суд позбавляє себе можливості оперативно призначати судові засідання в найкоротші терміни, оскільки напрямок сповіщення і очікування підтвердження доставки повідомлення займало термін не менше одного місяця.

Щодо України, то список зловживань одночасно є вичерпним, але в той же час і розмитим. До зловживань нові кодекси відносять:

- подача кількох однакових позовів до одного відповідача, щоб обійти автоматичний розподіл справ між суддями і потрапити на потрібного суддю. Так звана «карусель».

- подача свідомо безпідставного позову. Критерії безпідставності, не прописані.

- штучне об'єднання позовних вимог для зміни підсудності справи. Як варіант, безпідставне притягнення до справи другого відповідача для тих же цілей
- змінити підсудність.

- умисне неповідомлення про осіб, які мають бути залучені до участі в

справі.

- затягування розгляду справи або його виконання. Наприклад, оскарження судового рішення, яке не підлягає оскарженню. Або спроби повернутися до повторного розгляду питання, по якому вже прийнято рішення. Або свідомо безпідставні відводи. А також інші аналогічні дії.

- укладення мирової угоди, спрямованого на шкоду правам третіх осіб.

Конкретний перелік міститься в ст. 43 ГПК України [1], ст. 44 ЦПК України [2].

Вважаємо, що чинне законодавство, як мінімум ,регламент, потребує змін і доповнень, сутність якого повинна зводитися, по-перше, до обмежувальних повноважень складу суду щодо представників сторін, які порушують етичні норми, по-друге, щодо самої сторони, що допускає такі зловживання. Склад суду повинен мати можливість своєю постановою відсторонити представника від участі в розгляді в разі зловживання процесуальними правами, які ведуть до невинуватеної затримки розгляду і / або конфлікту інтересів арбітра. Також міжнародний арбітражний суд повинен мати право вимагати доплати арбітражного збору і компенсації витрат у разі, якщо сторона навмисне затримує розгляд справи, що робить необхідним проведення більшої кількості засідань складу суду. Безумовно, вкрай важливим для арбітражу є можливість контролювати дії представників сторін з точки зору дотримання ними професійної етики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. №436/ БД «Законодавство України» / ВР України . URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 18.11.2018).

2. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 15.01.2003 р. №435 БД «Законодавство України»/ ВР України . URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 18.11.2018).

3. Міжнародні принципи поведінки в юридичній професії від 03.02.2018. URL: https://www.ibanet.org/Publications/publications_IBA_guides_and_free_materials.aspx (дата звернення 19.11.2018).

4. *International Principles on Conduct for the Legal* від 03.02.2018. URL: https://www.ibanet.org/Publications/publications_IBA_guides_and_free_materials.aspx (дата звернення 20.11.2018).

5. *The Hague Principles on Ethical Standards for Counsel Appearing before International Courts and tribunals / Guerrilla tactics in international arbitration / ed. by Günther J. Horvath ; Stephan Wilske. — Alphen aan den Rijn : Kluwer Law Internat., від 03.12.2013. — P. 371-378* (дата звернення 20.11.2018).

6. Смітюх А. Критерії та механізм кваліфікації зловживання процесуальними правами // Юридичний радник. Випуск 2(3). — 2006. — С. 79-88.

Рутчик Володимир Андрійович
студент групи ПБі-15-1

ННІ права НУДФС України

Науковий керівник: Никитченко Наталія Валеріївна,
д.ю.н., доцент, завідувач кафедри
господарського права та процесу

ПРОБЛЕМАТИКА МИРОВОЇ УГОДИ СТОРІН У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Судовий процес в період судової реформи набуває все більше проблематичних аспектів врегулювання спору та стає довготривалою дією. Такий процес спрямований не стільки на вирішення спору, скільки на витягування із суб'єктів господарювання матеріальних ресурсів. Не завжди те рішення, яке виноситься судовою установою є актуальним і ефективним. Внаслідок чого, в Господарському процесуальному кодексі України (далі – ГПК України) було законодавчо закріплено такі норми як відмова позивача від позову,

визнання позову відповідачем та мирова угода.

Згідно із ч.1 ст. 191 ГПК України, позивач може відмовитися від позову, а відповідач - визнати позов на будь-якій стадії провадження у справі, зазначивши про це в заяві по суті справи або в окремій письмовій заяві [1]. Вище зазначена норма ГПК України надає сторонам господарського процесу певною мірою поступитися, якщо стане відомо, що подальше введення процесу буде не ефективним. Тобто законодавець закріпив умови визнання програшу в справі суб'єктом господарювання.

Згідно із ч.4 ст. 191 ГПК України, якщо визнання відповідачем позову суперечить закону або порушує права чи інтереси інших осіб, суд постановляє ухвалу про відмову у прийнятті визнання відповідачем позову і продовжує судовий розгляд [1]. Також було передбачено і умови за яких дана норма не може бути виконаною. Виходячи з вище наведених фактів, дана норма ГПК України надає виключні повноваження сторонам. Дане питання не є проблематичним для судової практики. Проте якщо розглядати правовий статус мирової угоди в господарському процесі, виникають певні правові аспекти, які потребують дослідження.

Згідно із ч.1 і 2 ст. 192 ГПК України, мирова угода укладається сторонами з метою врегулювання спору на підставі взаємних поступок і має стосуватися лише прав та обов'язків сторін. У мировій угоді сторони можуть вийти за межі предмета спору за умови, якщо мирова угода не порушує прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб. Сторони можуть укласти мирову угоду і повідомити про це суд, зробивши спільну письмову заяву, на будь-якій стадії судового процесу [1]. Із прийняттям нового ГПК України було також введено таку новелу як чітке зазначення, коли допускається врегулювання спору мирним шляхом, що є позитивним елементом в даній справі.

На початку процесу позивач, впевнений у своїй позиції, рішуче

налаштований змагатися в суді аж до останньої інстанції, розраховуючи на ухвалення рішення на свою користь та на його виконання, а відповідач у свою чергу непохитно заперечує проти позову.

Затягування процесу на місяці або навіть на роки, збільшуючи фінансові витрати, пов'язані з розглядом справи, спонукає виснажених судовою тяганиною учасників процесу шукати компроміс. Із реалізацією такого бажання сторін до винесення рішення у справі проблем немає, адже місцеві суди затверджують мирові угоди, якщо їх умови не суперечать законодавству або не порушують прав і охоронюваних законом інтересів інших осіб. Проте на стадії оскарження рішень майже всі суди апеляційної інстанції дотримуються офіційної позиції Вищого господарського суду України (далі - ВГСУ) і не застосовують положення ГПК України щодо затвердження господарським судом мирової угоди [2] з огляду на те, що затвердження апеляційною інстанцією мирової угоди, укладеної сторонами в процесі апеляційного провадження, неможливе, оскільки це спричинило б скасування рішення місцевого господарського суду з відповідної справи.

Все ж були прецеденти, коли суди в таких ситуаціях діяли всупереч роз'ясненням ВГСУ. Наприклад, Київський апеляційний господарський суд розглядав апеляційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «ОБТ Приват» на рішення Господарського суду м. Києва від 26 червня 2015 року у справі № 16/187 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Охоронні системи» до Товариства з обмеженою відповідальністю «ОБТ Приват» про стягнення 35 395,14 грн, яке задоволено повністю. Не погоджуючись із прийнятим рішенням, апелянт просив його скасувати, оскільки вважав, що рішення було прийняте за неповно з'ясованими обставинами, які мають значення для справи, не було доведено обставини, які мають значення для справи та які місцевий господарський суд визнав встановленими, та що

висновки, викладені в рішенні місцевого господарського суду, не відповідають обставинам справи. Проте 20 вересня 2015 року в судове засідання надійшло клопотання від сторін про затвердження мирової угоди, за умовами якої відповідач визнавав рішення Господарського суду м. Києва від 26 червня 2015 року у справі № 16/187 в частині стягнення з відповідача на користь позивача 18 256 грн боргу, зокрема 353 грн 95 коп. державного мита і 118 грн інформаційних витрат. Сторони узгодили, що вказана грошова сума погашається шляхом безготівкового переказу на розрахунковий рахунок позивача протягом трьох банківських днів з моменту затвердження мирової угоди апеляційним господарським судом. Дослідивши матеріали справи, розглянувши апеляційну скаргу, мирову угоду та заслухавши пояснення сторін, Київський апеляційний господарський суд встановив, що затвердження мирової угоди не порушує чий-небудь права або охоронювані законом інтереси, тому мирову угоду, укладену між ТОВ «Охоронні системи» і ТОВ «ОбТ Приват» необхідно затвердити у повному обсязі, рішення Господарського суду м. Києва від 26 червня 2015 року у справі № 16/187 скасувати, а провадження у справі № 16/187 припинити [3].

Можливість винесення судових актів такого змісту підтримується і на доктринальному рівні. Зокрема, О. Чупрун обґрунтовує право затверджувати мирові угоди апеляційними і касаційними господарськими судами тим, що ГПК має загальний характер, тобто норми, які містяться в ньому, можуть застосовуватися під час вирішення справи як у першій інстанції, так і в апеляційному та касаційному порядку. Крім того, у випадках, коли потрібно підкреслити повноваження або статус господарського суду саме першої інстанції, вживають термін «місцевий господарський суд». На основі наведеного автор зробив висновок, що затверджувати мирову угоду може господарський суд будь-якої інстанції [4].

А у виконавчому процесі є свої підводні камені. По-перше, виконавче

провадження відкривається протягом трьох робочих днів із дня надходження виконавчого документа до державного або приватного виконавця, який у постанові про відкриття виконавчого провадження вказує про необхідність боржнику самостійно виконати рішення у строк до семи днів з моменту винесення постанови та зазначає, що в разі ненадання боржником документального підтвердження виконання рішення буде розпочато примусове виконання цього рішення із стягненням з боржника виконавчого збору і витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій, передбачених Законом «Про виконавче провадження» [5].

Проте стягувач і боржник можуть не встигнути реалізувати право укласти мирову угоду, адже недоліком процедури розгляду заяви про затвердження мирової угоди саме у процесі виконання рішення є відсутність строку, протягом якого суд зобов'язаний її розглянути. У зв'язку з цим пропонується застосовувати аналогію з іншими категоріями питань, які суд вирішує на стадії виконання рішення, зокрема про відстрочку або розстрочку виконання рішення. Отже, затягувати з укладенням мирової угоди не вигідно. Дуже важливо, щоб знайдений консенсус було закріплено своєчасно, коли обидві сторони в цьому зацікавлені. У зв'язку з цим на практиці деякі судді йдуть назустріч учасникам процесу і сприяють процесуальному оформленню досягнутої між ними згоди.

Отже, суд має виступати реальним гарантом прав і надійним захисником законних інтересів сторін та сприяти їх реалізації. Наприклад, у судочинстві багатьох зарубіжних країн суддя сам ініціює укладення мирової угоди, вказуючи як перевагу те, що це не лише збереже сторонам нерви, а й допоможе запобігти витратам у процесі. Справді, досягнення згоди шляхом укладення мирової угоди в більшості випадків вигідно обом сторонам. Варто згадати і про недобросовісних боржників, які таким чином хочуть уникнути відповідальності або відтягнути її, завадити чому може примусове виконання вже ухвали про

затвердження мирової угоди. Проте це виняткові випадки, зазвичай суб'єкти господарювання схильються до мирового врегулювання господарських спорів для продовження співпраці, а для цього треба запровадити сприятливе правове підґрунтя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. з наступними змінами та доповненнями. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
2. Про деякі питання практики застосування розділу XII Господарського процесуального кодексу України : постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17 травня 2011 року № 7. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0007600-11/print1444310132825727>
3. Господарська справа № 16/187. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/1309045>
4. Чупрун О. Деякі питання укладання мирової угоди в господарському процесі / Чупрун Олександра // Юридичний журнал. - 2003. - № 5. - С. 1. URL: <http://www.justinian.com.ua/artide.php?id=220>
5. Про виконавче провадження : Закон України від 2 червня 2016 року (із змін. і допов.) URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19?find=1&text=%F1%F2%F0%EE%EA>

Супруненко Роман Володимирович
Дейнеко Володимир Олександрович
курсанти взводу ПМППМ-16-4
Факультет підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників податкової міліції
Університету ДФС України
Науковий керівник: Боднарчук Олег Григорович,
к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу

ПОНЯТТЯ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ У КОНТЕКСТІ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Питання щодо співвідношення господарсько-правової відповідальності та санкцій є досить дискусійними протягом багатьох років.

Адже, невиконання або неналежне виконання господарських зобов'язань тягне за собою настання відповідальності суб'єктів господарювання. У сучасному світі господарсько-правова відповідальність посідає важливе місце у регулюванні відносин між суб'єктами господарювання для досягнення найбільшого ефекту у розвитку економіки [1].

Тому, господарсько-правова відповідальність – багатоаспектне поняття, яке відіграє важливу роль у механізмі правового регулювання господарських відносин.

На думку В.К. Мамутова, санкції розглядаються також як елемент логічної структури норми або розглядається як самостійна охоронна норма. В юридичній літературі існує й інше визначення господарської санкції – міра, форма, засіб господарсько-правової відповідальності [2, с. 27].

Як зазначала С.В. Несимова, поняття санкції розглядається також як правоохоронний засіб, негативні та небажані наслідки майново-організаційного характеру, тобто виступають мірою впливу на боржника [3, с. 358].

Господарські санкції встановлюються у нормах закону чи передбачаються сторонами у договорі до моменту вчинення правопорушення і вказують на кількісні майнові втрати або якісні організаційні зміни, яких зазнає суб'єкт господарювання, що вчинив правопорушення; реалізація санкцій виражається у конкретних засобах впливу на боржника, які не завжди співпадають з обсягом передбаченої господарсько-правової відповідальності; застосування санкцій може здійснюватися як у добровільному порядку, так і у примусовому порядку, згідно з рішенням уповноваженого органу. Серед науковців існує також думка, відповідно до якої санкції розглядаються як засіб реалізації господарсько-правової відповідальності [3, с. 361].

Досить поширеною і, на наш погляд, вдалою є точка зору науковців, згідно з якою санкція визначається як міра державного примусу, що викликає несприятливі наслідки для правопорушника, які пов'язані із позбавленням майна або інших благ [4, с. 175].

Господарсько-правову відповідальність та санкції О.О. Красавчиков співвідносить у трьох аспектах:

- відповідальність та санкції є рівнозначними поняттями;
- поняття санкції включає у свій зміст відповідальність;
- відповідальність є більш широким поняттям і включає у свій зміст санкції

[4, с. 177].

Із наведених аспектів найбільш вдалим є включення санкцій до змісту господарсько-правової відповідальності, оскільки поняття відповідальності є більш широким та узагальнюючим, ніж поняття санкцій, яке, на нашу думку, є похідним. Відповідальність розглядається як вплив на майнові інтереси боржника, шляхом застосування санкцій.

Варто зазначити, що застосування господарсько-правових санкцій передбачає використання таких функцій, як стимулююча та попереджувальна,

які вказують на настання несприятливих наслідків для порушників господарських відносин [4, с. 178].

Суб'єктом застосування господарсько-правових санкцій може бути як суб'єкт господарських відносин, що виступає стороною договору, так і спеціально уповноважений на те орган влади, до повноважень якого входить накладення санкцій на винного суб'єкта.

Отже, із зазначеного вище, можна зробити висновок, що поняття господарсько-правової санкції є похідним від поняття господарсько-правової відповідальності, оскільки відповідальність найчастіше визначається як вплив на майнові інтереси боржника, шляхом застосування передбачених законом санкцій. Також застосування господарсько-правових санкцій є превентивною мірою по відношенню до суб'єктів господарювання, з метою покарання винних та запобігання вчиненню нових правопорушень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 28.11.2018).
2. Мамутов В. К., Овсієнко В. В. Підприємство і матеріальна відповідальність. Київ: Наукова думка, 1991. 190 с.
3. Несинова С. В., Воронко В. С., Чебикіна Т. С. Господарське право : навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.
4. Шевченко Н. М. Господарсько-правова відповідальність та господарсько-правові санкції. Університетські наукові записки. 2005. № 3 (15) С. 175–179.

Суходольська Анастасія Сергіївна
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
групи ПБ-15-6 ННІ права УДФС України
Полчанінова Олена Валеріївна
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
групи ПБ-15-6 ННІ права УДФС України
Науковий керівник: Минюк О. Ю.
к.ю.н., доцент, доцент кафедри господарського права та процесу

ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУТУ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ ТА ЙОГО ВІДМІННІСТЬ ВІД МЕДІАЦІЇ

В нашій країні 2017 рік став переломним, оскільки відбулось значне реформування та внесення низки довгоочікуваних і важливих змін та доповнень до чинного господарсько-процесуального законодавства України. Найбільш вагомим стало запровадження процедури врегулювання спору за участю судді.

Багато науковців приділяли увагу дослідженню актуальних питань реформування положень господарського процесу, серед яких можна виділити праці таких вчених як О. В. Беяневича, В. С. Щербини, В. Рєзнікової, С. Яценко, В. К. Мамотова та інших.

Інститут врегулювання спору за участю судді є новим і ще й досі перебуває на етапі становлення і розроблення практичних засад його застосування, а також він ще не є достатньо висвітленим в науковій літературі, що і обумовлює актуальність вибраної нами тематики.

Впровадження інституту врегулювання спору за участю судді має неоціненне значення як для господарського судочинства в цілому, так і для кожної окремої особи, яка прагне прийняття найбільш взаємовигідного рішення по суті справи. До того ж у межах цієї процедури переговори відбуваються без звичних судових формальностей, а суддя виступає в ролі посередника між

сторонами та допомагає їм вирішити спір. Його основне завдання вбачається в створенні атмосфери довіри на стадії звернення до суду і у встановленні взаємозв'язку між сторонами та їхніми представниками для успішного розв'язання конфлікту [1]. Крім того, важливість запровадження даного інституту полягає в наявності у сторін альтернативного вибору можливих шляхів вирішення сторонами свого конфлікту.

На перший погляд процедура врегулювання спору за участю судді досить схожа з процедурою медіації, а у професійному колі все ще має місце помилкова думка щодо тотожності цих процедур, проте це не відповідає дійсності. Тому для виявлення основних критеріїв розмежування даних процедур ми проаналізуємо норми Господарського процесуального кодексу України щодо даного інституту та порівняємо його з медіацією.

Главою 4 розділу III Господарського процесуального кодексу України чітко зазначено, що врегулювання спору за участю судді здійснюється суддею-доповідачем виключно одноособово у формі спільних та (або) закритих нарад. При цьому сторонам надається право участі в таких нарадах також у режимі відеоконференції. Кодексом передбачено, що під час проведення спільних нарад суддя з'ясовує підстави та предмет позову, аргументи учасників, роз'яснює сторонам предмет доказування стосовно категорії спору, який розглядається, пропонує сторонам надати пропозиції щодо шляхів мирного врегулювання спору та здійснює інші дії, спрямовані на мирне врегулювання сторонами спору. У судді існує право запропонувати сторонам можливий шлях мирного врегулювання спору, а також може звертати увагу сторін на судову практику в аналогічних спорах, проте не має права надавати сторонам юридичні поради та рекомендації, та надавати оцінку доказів у справі [2].

Проведення врегулювання спору за участю судді у господарському процесі можливе, по-перше, тільки до початку розгляду справи по суті; по-друге,

лише за згодою сторін. Натомість медіація можлива на будь-якій стадії процесу за згодою сторін [3]. Врегулювання спору за участю судді можливе в усіх категоріях господарських спорів, окрім справ:

- про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом;
- за заявами про затвердження планів санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство;
- у разі вступу у справу третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору [2].

Під час підготовчого провадження і до початку розгляду справи по суті суд з'ясовує, чи бажають сторони звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді, а також встановлює строки та порядок врегулювання спору за участю судді за наявності згоди сторін на його проведення.

Важливим є те, що запропонувати сторонам процедуру врегулювання спору за участю судді є обов'язком суду. Також якщо сторони висловлять своє бажання скористатися цією процедурою, то суд не може їм відмовити. Крім того, сторони мають право самостійно подавати відповідне клопотання до суду.

Про проведення процедури врегулювання спору суд постановляє ухвалу, якою одночасно зупиняє провадження у справі. Врегулювання спору здійснюється суддею-доповідачем одноособово, незалежно від того, в якому складі розглядається справа. Щодо медіації, то вона здійснюється незалежним, нейтральним медіатором, якого обирають сторони та який пройшов спеціальне навчання [4].

Закон передбачив, що формою, в якій здійснюється процедура врегулювання спору за участю судді, є наради (спільні або закриті). На нашу думку, «закриті наради» – це не дуже влучна і точна назва, адже спільні наради

також є закритими. Більш вдало було б назвати останні «окремими нарадами». Однак маємо те, що маємо.

Ми вважаємо, що суддям бажано було б починати зі спільних нарад зі сторонами, адже початок із закритих нарад може викликати у протилежної сторони сумніви щодо неупередженості суду. Закон встановлює, що закриті наради проводяться за ініціативою суду. Застосування закритих нарад доречно, коли сторони не можуть на спільних нарадах дійти консенсусу, коли емоції надто напружені, а сторони не можуть або не хочуть бачити одна одну тощо.

У спільних нарадах беруть участь суддя, сторони та їхні представники, у закритих – суддя та кожна зі сторін окремо. Сторони, їхні представники можуть брати участь у нарадах безпосередньо або, як раніше зазначалось, через відеоконференцію. Проте, дослідивши ухвали судів з ЄДРСР, можемо зауважити, що в них зазначається відсутність технічної можливості для здійснення відеоконференцій.

Щодо процедури медіації, то це структуровані переговори між сторонами за підтримки медіатора. Вона складається з послідовних стадій, через кожен з яких медіатор повинен провести сторони. Також на відміну від судді у процедурі врегулювання спору, медіатор забезпечує дотримання процесу медіації, допомагає сторонам налагодити комунікацію та підтримує їх у пошуку взаємного рішення. Характерною відмінністю медіації є і те, що вона орієнтується на інтереси та потреби сторін конфлікту і може виходити за межі предмета позову [5].

Дуже тонкою і проблемною є грань між вищезазначеним правом судді надавати сторонам роз'яснення та заборобою надавати сторонам юридичні поради й оцінку доказів у справі. Оскільки під час нарад не здійснюється фіксація, залишається відкритим питання, яким чином у випадках недотримання суддями норм законодавства щодо цієї процедури можна буде це довести, а

також яку відповідальність нести судді за такі порушення.

У зв'язку з тим, що нарада проводиться після закінчення процесу, вона не вважається процесуальною дією. З цього випливає заборона протягом процедури врегулювання спору суддею постановляти ухвали, адже провадження є зупиненим. Суддя чи його помічник можуть обрати для себе інші засоби повідомлення сторін про наступні наради (телефонні дзвінки, листи тощо).

Поряд із цим, консультування та процедури медіації проводять професійні медіатори. Судді вищезазначених судів, у свою чергу, лише пропонують сторонам за їх бажанням спробувати звернутися до альтернативного вирішення спору за допомогою медіації [3].

Підсумовуючи все вищезазначене, можна стверджувати, що процедура врегулювання спору за участю судді значно відрізняється від медіації, проте може стати дієвим та ефективним механізмом, який зменшить навантаження у судах, надасть змогу сторонам зберегти грошові кошти, власний час, який є безцінним, нерви та ділові стосунки. Водночас є очевидною необхідність вдосконалення законодавства та запровадження більш дієвих засобів реалізації даної процедури на практиці. Господарський процесуальний кодекс України не передбачає спеціальних додаткових умов для суддів щодо здійснення процедури врегулювання спору суддею. Проте, на нашу думку, у цій процедурі суддям можуть стати у пригоді володіння навичками комунікації, емпатія та базові вміння медіатора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Щербина В.С. Диференціація та спеціалізація як тенденція розвитку сучасного господарського процесу / В. С. Щербина, В. В. Рєзнікова // *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні* : матеріали Міжнародної наукової конференції (Чернівці, 26-27 жовтня 2017 р.). – Чернівці : Технодрук, 2017.

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. №436-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

3. Рєзнікова В. Медіація (посередництво) як спосіб вирішення господарських спорів / В. Рєзнікова // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки* – 2017. – Вип. 90.

4. Левицький Є. Медіація vs Врегулювання господарського спору за участю судді / Є. Левицький // *Юридична Газета*. – 04 липня 2017 р. – № 27–28.

5. Подцерковний О. Потреба в адаптації та наближенні до практики новел проекту Господарського процесуального кодексу України / О. Подцерковний // *Право України*. – 2017. – № 9.

**Хом'як Максим Богданович,
Шклярук Олександр Валерійович**
курсанти взводу ПМППФ-16-3
Факультету податкової міліції УДФСУ
Науковий керівник: Будник Ю. А.,
к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сьогоднішній день економічна конкуренція потребує конкретного державного контролю і навіть чіткого організаційно-правового захисту, що пов'язано зі зростанням таких негативних явищ, як картельні змови, зловживання монопольним становищем, порушення прав споживачів, обмежувальна та дискримінаційна діяльність суб'єктів господарювання тощо.

Економічну конкуренцію досліджували такі вчені, як: О.О. Бакалінська, О.В. Безух, Н.М. Корчак, К.В. Смирнова та ін. І насамперед вони вважали, що конкуренція має бути чесною і добросовісною.

Відповідно до ч. 1 ст. 42 Конституції України держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності.

Частина 1 статті 18 ГК України встановлює, що держава здійснює антимонопольно-конкурентну політику та сприяє розвитку змагальності у сфері господарювання на основі загальнодержавних програм, що затверджуються Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України.

Економічна конкуренція – змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибрати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку [1].

Суть конкуренції проявляється в тому, що вона, з одного боку, створює такі умови, за яких покупець має великий вибір товарів, а продавець – великі можливості для їх реалізації. З іншого боку в обміні беруть участь дві сторони, кожна з яких ставить свій інтерес вище за інтерес партнера. У результаті і продавець, і покупець при укладанні угоди повинні йти на взаємний компроміс при визначенні ціни, інакше угода не відбудеться, і кожен з них зазнає збитків.

В ринковій системі розгортається змагання за споживача, за більш повне задоволення його потреб, що і забезпечує реалізацію виробленого товару. Конкуренція передбачає наявність таких умов, при яких постійно зберігається загроза того, що при зниженні обсягів виробництва, а також випуску неякісної або дорогої продукції хтось інший захопить певну нішу ринку. Метою кожного підприємця є максимізація прибутку, а це вимагає розширення масштабів виробництва господарської діяльності. Це в свою чергу призводить до боротьби підприємців за найбільш вигідні умови виробництва та збуту товару, зростання обсягів виробництва, під час якої вони виступають по відношенню один до

одного суперником або конкурентом. Конкуренція діє через попит, пропозицію і ціну. Якщо пропозиція будь-якого товару більше, ніж попит на неї, в даному випадку буде посилюватися конкурентна боротьба між виробниками. Кожен з них, щоб продати свій товар, як правило, буде змушений знизити ціну, що може призвести до скорочення обсягів виробництва даного товару. Із посиленням конкуренції між виробниками для поліпшення своїх позицій на ринку компанії покращують, зокрема, якість виробів, сервісне обслуговування, асортимент, умови поставок і платежів, а також змінюють ціну [2].

Прогалиною є те, що в Україні відсутній програмний документ, який визначав би основні напрями реалізації політики у сфері розвитку та захисту конкуренції і обмеження монополізму на загальнодержавному рівні.

Потребує оновлення ряд положень законодавства про захист економічної конкуренції в частині посилення його ефективності, подальшої гармонізації із сучасним правовим регулюванням цієї сфери в Європейському Союзі. Ефективність державного захисту конкуренції шляхом застосування законодавства про захист економічної конкуренції зменшується внаслідок невирішеності окремих питань щодо взаємодії органів Антимонопольного комітету України та правоохоронних органів, питання підвідомчості розгляду справ, пов'язаних із захистом економічної конкуренції у судах.

Недостатньою є узгодженість між антимонопольно-конкурентною та промисловою, інноваційною, аграрною, зовнішньоекономічною, ціновою політикою і політикою захисту прав споживачів. Серед пріоритетів та в планах діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, державних органів, що здійснюють регулювання в окремих сферах діяльності, органів місцевого самоврядування, як правило, відсутні конкретні завдання щодо розвитку конкуренції [3].

Важливим є також нормативно правове регулювання економічної

конкуренції та контроль за дотриманням законодавства про економічну конкуренцію, тобто створення системи державних органів, які здійснювали контроль за дотриманням законодавства з економічної конкуренції

Виходячи з наведеного, оптимальним варіантом досягнення мети є вжиття комплексу заходів, що передбачають вплив на передумови функціонування конкурентних механізмів шляхом зміни змісту та характеру дій державних органів, за такими взаємопов'язаними напрямками:

- створення передумов для розвитку конкуренції;
- узгодження промислової, інвестиційної, інноваційної, аграрної, зовнішньоекономічної, цінової політики та політики захисту прав споживачів з антимонопольно-конкурентною політикою;
- сприяння розвитку малого та середнього бізнесу;
- усунення або зниження бар'єрів вступу на товарні ринки та виходу з них, зокрема для стимулювання вступу нових суб'єктів господарювання на ринки з обмеженими можливостями для розвитку конкуренції;
- сприяння розвитку інфраструктури товарних ринків;
- забезпечення прозорості процесів концентрації прав володіння та розпорядження земельними ділянками сільськогосподарського призначення;
- удосконалення державної політики у сфері захисту економічної конкуренції, зокрема в частині подальшої гармонізації законодавства про захист економічної конкуренції з європейським законодавством у відповідній сфері;
- запровадження проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання та здійснення контролю за наданням такої допомоги;
- удосконалення державного регулювання монополізованих товарних ринків, зокрема природних монополій, та сфери ціноутворення;
- інформаційного забезпечення реалізації антимонопольно-конкурентної політики, зокрема використання результатів проведення моніторингу стану

економічної конкуренції на загальнодержавному, галузевому та регіональному рівні;

- залучення інститутів громадянського суспільства до участі у формуванні та реалізації антимонопольно-конкурентної політики [3].

Широке розсіювання економічної влади становить основу конкуренції й обмежує можливість зловживати владою. Конкуренція обмежує можливості продавців і покупців реалізувати свої особисті інтереси. Водночас конкуренція в ринковій економіці реалізується в прагненні кожного суб'єкта одержати більший грошовий дохід, у прагненні виділитися серед рівних, довести свої переваги, утвердити своє панування, забезпечити собі вигідне становище і більший прибуток. Це породжує економічну боротьбу, яку називають конкуренцією. Перемога в конкуренції досягається за рахунок перемоги над конкурентом.

Отже, можна зазначити що для розвитку економічної конкуренції у держави існує могутній вплив на конкурентні відносини. Для забезпечення добросовісної економічної конкуренції державою повинне створитися нове спеціальне законодавство, що регулює конкурентні відносини та встановлює відповідальність за його порушення. Державою створено спеціальний орган, що здійснює контроль за його дотриманням, залишилось надати йому необхідну компетенцію, і здійснювати нагляд за його діяльністю. Реалізацію права на захист порушених прав мають суб'єкти господарських відносин, шляхом звернення до Антимонопольного комітету України та до суду. Зазначені засоби дають можливість розвитку економічної конкуренції.

І основним є те, що не потрібно зупинятись на досягнутому, а рухатись тільки вперед до економічно сильної та самостійної держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 №2210-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL:

<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14> (дата звернення: 27.11.2018).

2. Поняття конкуренції. Її позитивні і негативні риси. URL: https://studopedia.su/16_170712_ponyattya-konkurentsii-yii-pozitivni-i-negativni-risi.html (дата звернення: 26.11.2018).

3. Аналіз регуляторного впливу до проекту Закону України «Про Загальнодержавну програму розвитку конкуренції в Україні на 2013-2023 роки» // офіційний веб-сайт Антимонопольного Комітету України. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/92905> (дата звернення: 27.11.2018).

Секція 4. Правовий статус окремих видів суб'єктів господарювання

*Бегійович Андрій Ігорович,
Безносьок Тетяна Євгеніївна
курсанти взводу ПМППФ-16-3
Факультету податкової міліції УДФСУ
Науковий керівник: Будник Ю.А.
к.ю.н, доцент кафедри господарського права та процесу*

БЕЗПЕКА АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

У будь-якій розвиненій країні «рейдерство» є невід'ємним елементом економіки. «Рейдери» захоплюють підприємство, змінюють його керівництво, що працює неефективно, і таким чином сприяють економічному розвитку. Вони свого роду є «санітарами економіки». Але не завжди вони діють у межах чинного корпоративного законодавства. Слід зауважити, що у більшості випадків вони використовують для своєї діяльності незаконні методи для посягання на майно та органи управління акціонерними товариствами.

Кожна країна має свої особливості у забезпеченні власної безпеки. Враховуючи недостатньо вдосконалену нормативно-правову базу в Україні з питань забезпечення безпеки підприємств, варто звернутися до вивчення досвіду зарубіжних країн у сфері протидії «рейдерським» захопленням. Аналіз позитивного зарубіжного досвіду варто проводити на прикладі країн, де недружні злиття та поглинання набули широкого розповсюдження ще в середині XX століття. Тому більш детально розглянемо законодавчі акти, які регулюють процеси злиття та поглинання у зарубіжних країнах.

Дослідженню досвіду зарубіжних країн у протидії протиправному встановленню контролю над акціонерними товариствами («рейдерству») приділяли увагу вітчизняні вчені, які називали способи захисту акціонерних товариств від посягань на їх майно та органи управління у зарубіжних країнах, а саме: С. Анісімова, О. Белікова, В. Білошапка, Н. Гуторова, О.Добронравова, Д. Зеркалова, А. Каганець, Т. Мулікова, В. Поляков, М. Пустовий, І. Тупик, Д. Черних та інших.

Аналіз досвіду зарубіжних країн у протидії посяганням на майно та органи управління акціонерного товариства («рейдерству») варто провести на основі законодавства Великої Британії із порівнянням нормативно-правових актів даної країни із законодавством України.

У Великій Британії злиття та поглинання регулюють за допомогою Companies Act (Акт про компанії), останню редакцію якого прийняли у 2006 році. Закон визначає рішення, які приймаються спеціальною резолюцією (не менше 75 %). До них відносять: зміну статуту компанії (секція 21 Акту про компанії); зміну найменування компанії (секція 77 Акту про компанії); перереєстрацію публічної компанії в приватну і навпаки (секції 90, 97 Акту про компанії); перетворення компанії з необмеженою відповідальністю в компанію з обмеженою відповідальністю (секція 105 Акту про компанії); відмову від

застосування переважного права акціонерів на придбання акцій (секції 569-571 Акту про компанії); зменшення капіталу компанії (секції 626, 641 Акту про компанії); позаринкове придбання компанією власних акцій (секція 694 Акту про компанії); виплати з капіталу для погашення або придбання власних акцій (секції 713, 716 Акту про компанії). Зміну прав утримувачів певного класу акцій приймають теж спеціальною резолюцією на загальних зборах акціонерів даного класу або їх письмовою резолюцією трьома чвертями всіх існуючих голосів (секція 630 Акту про компанії) [1].

Якщо таке рішення буде визнано несправедливим, то власники 15 % акцій даного класу можуть звернутися до суду з позовом про анулювання зміни права. Також у статуті можуть міститися положення про рішення щодо інших питань, які потребують спеціальної резолюції. В Україні у ч. 2 ст. 33 Закону України «Про акціонерні товариства» теж прописано перелік питань, які вирішуються виключно на загальних зборах. У Великій Британії відповідно до статті 907 Акту про компанії, при злитті публічних компаній, а також при поглинанні публічною компанією іншої компанії, потрібне схвалення власників 75 % акцій кожного класу кожної компанії.

У законодавстві України, зокрема у ст.ст. 80 та 83 Закону України «Про акціонерні товариства» зазначено схожі норми із нормами Акту про компанії, відповідно до яких рішення про припинення товариства шляхом злиття, про створення комісії з припинення товариства, а також про обрання персонального складу комісії з припинення приймається загальними зборами (zareєстровані для участі у зборах акціонери, які сукупно є власниками не менш як 60 % голосуючих акцій) кожного акціонерного товариства, що бере участь у злитті. Важливо, що у Законах прописаний кворум для прийняття рішення про злиття публічних компаній та поглинання однією публічною компанією іншої компанії. При цьому забезпечуються права дрібних акціонерів, а саме рівні права усіх

акціонерів на прийняття рішення про злиття та поглинання публічних компаній.

Згідно із секцією 942 Акту про компанії, «фундаментальні» операції (пов'язані зі зміною контролю в компанії) з акціями публічних компаній регулює і контролює особливий орган (Takeovers and Meere). Цей орган існує у Великій Британії з 1968 року. Ним приймаються рішення з більшості питань, пов'язаних із «фундаментальними» операціями, зокрема, якщо міноритарні акціонери не задоволені умовами проведення такої операції. Такі рішення переглядає лише спеціальний апеляційний орган (Takeover Appeal Board), компетенцію якого визначено статтею 951 Акту про компанії. Якщо його компетенції недостатньо для вирішення певного спору або сторони не погоджуються, то спір розглядають у судовому порядку.

Характерною особливістю законодавчого регулювання злиття та поглинання у Великій Британії є максимальна публічність угоди, що дає змогу забезпечити захист інтересів як кожного акціонера, так і всього підприємства. Вся процедура злиття компаній має бути викладена у письмовому документі, який повинен містити всі необхідні для укладення угоди відомості (назву компанії, інформацію про структурний склад її акцій, умови перерозподілу власності після здійснення процедури злиття та поглинання, подальший розподіл відповідальності та прибутку компаній, ціна, що пропонується компанії, яка поглинається). Генеральний директор та відповідний експерт на загальних зборах акціонерів доповідають про необхідність та корисність проведення злиття. Відповідно до Акту про компанії, доповідь повинна бути належно обґрунтована з посиланням на бухгалтерську звітність, показники господарської діяльності підприємств. Схему злиття та поглинання (scheme) затверджують на загальних зборах акціонерів. Реєстратор перевіряє всі необхідні документи, зокрема документ, що визначає процедуру злиття, обґрунтування генерального директора й експерта щодо необхідності та можливості злиття, бухгалтерську звітність обох

компаній за останні три роки. Після видання Реєстратором офіційного дозволу можна затверджувати новий Статут підприємства.

Як зазначає А. Кіреєв, у Великій Британії імовірність поглинання не залежить від фінансового стану компанії та ефективності управління нею. Для економіки Великої Британії нехарактерна участь у протиправних поглинаннях спеціалізованих компаній, що займаються перерозподілом активів у супереч інтересам і правам інших суб'єктів економіки [2, с. 141].

Законодавство Великої Британії про компанії захищає інтереси акціонерів шляхом вимоги прийняття рішень спеціальною резолюцією (кваліфікованою більшістю голосів). Відповідно до вимог Sixth Council Directive, оферент, що придбав за наслідками публічної пропозиції не менше 90 % акцій, повинен примусово викупити і решту акцій за тією ж ціною. Якщо ж за наслідками пропозиції оферент отримав контроль над 90 % всіх акцій компанії, міноритарні акціонери, що залишилися, зобов'язані продати свої акції оференту [3].

Аналіз законодавства Великої Британії, спрямованого на протидію посяганням на майно та органи управління акціонерного товариства, дозволяє запропонувати зміни до Закону України «Про акціонерні товариства». Зокрема, на нашу думку, потрібно збільшити кворум загальних зборів акціонерного товариства, необхідний для прийняття рішення, оскільки в такому випадку рішення, які приймаються на загальних зборах отримають схвалення трьох четвертих голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах та є власниками голосуючих з цього питання акцій. Відповідно, якщо три четвертих голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах та є власниками голосуючих з цього питання акцій не підтримають ухвалення даного рішення, то рішення прийнято не буде. Ця норма буде спрямована на захист акціонерів від прийняття рішень не на їх користь та ухвалення їх простою більшістю голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах

та є власниками голосуючих з цього питання акцій.

У зв'язку з цим ч. 3 ст. 42 Закону України «Про акціонерні товариства» необхідно викласти у такій редакції: «Рішення загальних зборів акціонерного товариства з питання, винесеного на голосування, приймається трьома четвертими голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах та є власниками голосуючих з цього питання акцій, крім випадків, встановлених цим Законом».

Також, необхідно зазначити, що ціна придбання акцій не може бути меншою за найвищу ціну придбання протягом цього періоду. Дана норма захистить права та інтереси акціонерів при обов'язковому викупі акціонерного товариства належних їм акцій та не дозволить купувати акції за нижчими цінами, ніж найвища ціна придбання протягом цього періоду.

У зв'язку з цим ч. 1 ст. 69 Закону України «Про акціонерні товариства» слід викласти у наступній редакції: «Ціна викупу акцій не може бути меншою за найвищу ціну придбання протягом цього періоду».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Companies Act 2006 : as of 8.11.2006 (Акт про компанії). Parliament of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents> (дата звернення: 15.11.2018).

2. Киреев А. Ю. Рейдерство в российской экономике: сущность, тенденции и возможности противодействия : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством». М., 2008. 217 с.

3. Sixth Council Directive 82/891/EEC of 17 December 1982 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty, concerning the division of public limited liability companies / EEC. Brussels: OJ L 378, 31.12.1982. pp. 47-54.

*Добрацька Катерина Олегівна,
Федоряка Максим Юрійович
курсанти взводу ПМПФ-16-3
Факультету податкової міліції УДФСУ
Науковий керівник: Будник Ю.А.
к.ю.н, доцент кафедри господарського права та процесу*

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ГОСПОДАРСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

У сучасних умовах при переході України до ринкової економіки в нашій державі створюється велика кількість господарських об'єднань з метою координації діяльності учасників господарських об'єднань, підвищення конкурентоспроможності продукції учасників господарських об'єднань, запровадження наукових розробок та новітніх технологій.

Серед учасників відносин у сфері господарювання помітне місце посідають об'єднання суб'єктів господарювання – юридичних осіб, які в главі 12 Господарського кодексу України, як правило, іменуються об'єднаннями підприємств.

Їх існування в сучасних умовах породжене об'єктивними процесами консолідації капіталу і концентрації виробництва, що відбуваються в економіці України. Проте правове регулювання організації та діяльності об'єднань у різних сферах та галузях господарювання залишається невідповідним історичним та економічним умовам, в яких ці об'єднання працюють. Не подолані суперечності в законодавстві про господарські об'єднання. На практиці створюються і фактично існують не передбачені чинним законодавством України об'єднання на зразок «груп», «груп компаній», «фінансово-промислових груп» тощо, часто юридично організаційно не оформлені і не зареєстровані, без чіткого закріплення

прав та обов'язків учасників цих об'єднань, правового режиму їх майна тощо.

Незважаючи на відносно тривалий час існування сучасних господарських об'єднань досліджено недостатньо, хоч загалом правовим аспектом діяльності промислових об'єднань у радянській юридичній науці приділялося багато уваги. Слід назвати праці таких науковців, а саме: М.І. Коняєва, В.В. Лаптева, В.К. Мамутова, Г.В. Пронської, Л.М. Рутмана, В.В. Хахуліна та ін.

Виходячи із наведених положень ГК України, можна виділити наступні кваліфікуючі ознаки господарських об'єднань (та об'єднань підприємств взагалі), що відрізняють їх від усіх інших форм юридичних осіб:

- 1) «особлива (складна) правосуб'єктність», тобто входження до його складу інших юридичних осіб;
- 2) мета створення, якою є координація діяльності юридичних осіб, що входять до їх складу.

Координація є функцією соціального управління, яка полягає в узгодженні, впорядкуванні різних частин системи управління. Підприємство є юридичною особою [1]. Таким чином, можна говорити, що господарське об'єднання утворюється з метою управління іншими юридичними особами, що входять до його складу.

Грунтуючись на положеннях ст. 176 ГК України, можна дійти висновку, що відносини, які виникають між підприємством та господарським об'єднанням, до якого входить таке підприємство, будуються як відносини з управління господарською діяльністю між суб'єктом господарювання та суб'єктом організаційно-господарських повноважень, в силу яких зобов'язана сторона повинна здійснити на користь другої сторони певну управлінсько-господарську (організаційну) дію або утриматися від певної дії, а управнена сторона має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку.

Законодавство України не дає визначення поняття «суб'єкт організаційно-

господарських повноважень», але, виходячи із тексту ст. 176 ГК України, ми можемо зробити висновок, що суб'єктом організаційно-господарських повноважень може вважатись такий суб'єкт, який в організаційно-господарському зобов'язанні виступає в ролі управненої сторони, яка має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку.

Згідно з ч. 2 ст. 176 ГК України в якості суб'єкта організаційно-господарських повноважень може виступати:

1) власник, який є засновником певного суб'єкта господарювання (в тому числі і господарського об'єднання), по відношенню до даного суб'єкта господарювання;

2) орган управління господарського об'єднання по відношенню до підприємств, що є учасниками даного господарського об'єднання [1].

Право також не визначає, якою діяльністю у зазначеному вище випадку має займатися господарське об'єднання як юридична особа. Якщо господарське об'єднання буде займатися не тією діяльністю, заради якої воно згідно із законодавством (ч. 1 ст. 118 ГК України) і, відповідно, своїми установчими документами створюється (тобто координацією діяльності підприємств-учасників господарського об'єднання), а якоюсь іншою діяльністю (наприклад, наданням послуг чи захистом прав і задоволенням інтересів своїх учасників), то згідно із Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» таке об'єднання підлягатиме ліквідації за «провадження діяльності, що суперечить установчим документам [2]. Щодо конкуренції зовнішнього управління з корпоративним управлінням, що здійснюється учасниками підприємств, які входять до господарського об'єднання, по відношенню до цих підприємств, варто зауважити наступне. Право господарського об'єднання на зовнішнє управління підприємствами, закріплене в ст. 118 ГК України, не тільки значним чином конкурує з

корпоративним правом учасників таких підприємств на управління цими підприємствами, що закріплене в ст.ст. 167, 176 ГК України, але й серйозно уражає це корпоративне право.

Правові проблеми управління, пов'язанні з господарськими об'єднаннями, далеко не вичерпуються проблемами, що згадуються у нашому дослідженні. До цього треба додати, що усі ці проблеми помножуються при входженні підприємства до кількох господарських об'єднань, що допускається ст. 121 ГК України, і, таким чином, надають відносинам з управління цим підприємством так само, як і відносинам з управління кожним із таких господарських об'єднань, ознак хаотичності й суперечливості.

У цьому зв'язку вважаємо за необхідне відмовитись від інститутів об'єднання підприємств, «особливої (складної) правосуб'єктності» та зовнішнього управління. Поняттю «господарське об'єднання» має бути надано інший зміст: воно повинно означати будь-яку групу суб'єктів господарювання, пов'язаних між собою відносинами контролю, виходячи із того поняття контролю, що дається в абз. 4 ст. 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції». Поняття «господарське об'єднання» має охоплювати собою такий інститут, як холдинг (холдингова група), тобто група суб'єктів господарювання, що складається із холдингової компанії та дочірніх підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 29.11.2018).

2. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15> (дата звернення: 29.11.2018).

*Ільчук Оксана Василівна,
студентка групи ПМГ-18-1
ННІ права УДФС України
Науковий керівник: Макаренко А. С.,
к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ

Ефективне здійснення будь-якої діяльності, в тому числі інвестиційної, залежить від належного правового регулювання. На сьогодні існує проблема недостатнього дослідження правового регулювання інвестиційної діяльності, а це в свою чергу негативно позначається на ефективності залучення та використання іноземних інвестицій в Україні. Тому в сучасних умовах особливої актуальності набуває проблема створення законодавчої бази, яка б стимулювала вітчизняних та іноземних інвесторів до вкладання виробничого капіталу в економіку України.

Основними нормативними актами України, які регулюють інвестиційну діяльність, є Конституція України[1], Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р.[2], який у загальному вигляді визначає правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України, Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 р.[3], який регламентує процес саме іноземного інвестування в Україні, Закон України «Про концесії» від 16.07.1999 р.[4], який надає іноземним інвесторам право брати участь у конкурсах та здійснювати підприємницьку діяльність на основі концесійного договору, та відповідні положення Господарського кодексу України [5].

Важливим елементом системи регулювання іноземних інвестицій є державно-правові гарантії захисту іноземних інвестицій, що встановлені законодавством: гарантії у разі зміни законодавства; компенсація і відшкодування збитків іноземним інвесторам; гарантії на повернення не пізніше шести місяців з дня припинення діяльності своїх інвестицій у натуральній формі або у валюті інвестування в сумі фактичного внеску без сплати мита; гарантії щодо примусових вилучень, а також незаконних дій державних органів та їх посадових осіб; гарантії переказу прибутків, доходів та інших коштів, одержаних унаслідок здійснення іноземних інвестицій [6].

Варто зазначити, що становлення умов здійснення і гарантій захисту прав іноземних інвесторів є позитивним зрушенням, проте через відсутність дієвих законодавчих механізмів їх реалізації, права і гарантії інвесторів переважно залишаються деклараціями. Європейська асоціація бізнесу у своєму щорічному звіті назвала серед найбільших перешкод для інвестування проблеми із відсутністю хеджування валютних ризиків (що є нормою у європейських країнах), поверненням податку на додану вартість та проблеми, пов'язані з розрахунком обґрунтування роялті.

Крім того, на сьогодні в чинному законодавстві України існують такі суттєві недоліки правового захисту іноземних інвесторів[7]:

- бюрократичні перешкоди та легітимна невизначеність у процесі приватизації;
- відсутність відповідного правового забезпечення валютного обігу, кредитування, страхування;
- механізми державного страхування іноземних інвестицій, створення страхових фондів;
- обмеженість каналів репатріації прибутку.

Проаналізувавши вищезазначені недоліки, можна стверджувати, що для залучення інвестицій в Україну потрібні докорінні зміни та вдосконалення механізмів забезпечення ринкових прав і свобод інвесторів, а також підвищення рівня захисту інвесторів.

До основних напрямів удосконалення регулювання іноземного інвестування в Україні можна зарахувати такі аспекти: спрощення реєстраційних, ліцензійних, сертифікаційних, митних та інших процедур; підвищення ефективності судової системи; усунення корупційної складової у дозвільній системі; скорочення термінів розгляду документів про реєстрацію іноземних інвестицій; зменшення кількості податків та спрощення їх адміністрування; реформування амортизаційної політики; підвищення ролі майнового і земельного оподаткування та ресурсних платежів; реформування системи розподілу доходів; скорочення пільг; лібералізація ринку землі, визначення чітких і простих процедур її викупу та оренди для провадження господарської діяльності.

Отже, сучасні умови економічного розвитку України потребують проведення активної політики заохочення залучення іноземних інвестицій. Національна законодавча база в цій сфері поступово оновлюється з метою підвищення припливу іноземного капіталу та більшої ефективності його використання. Проте інвестиційний процес в Україні гальмується через наявність суб'єктивних та об'єктивних факторів, серед яких політична і економічна нестабільність, невирішеність питань щодо земельної власності та інші проблеми. Слід зазначити, що приплив інвестицій залежить перш за все від законодавчих гарантій та прав, що надаються іноземному інвестору та усталеної практики їх застосування. Велика кількість доповнень та змін, які вносяться до основоположних законів у сфері інвестування, не сприяє формуванню впевненості щодо майбутнього у потенційних інвесторів. Тому подальше

вдосконалення законодавства України у сфері здійснення іноземного інвестування має відбуватись саме шляхом розширення прав та гарантій інвесторів, а не через їх зміну або скорочення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 01.12.2018).
3. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 01.12.2018).
4. Про концесії: Закон України від 16.07.1999 № 997-XIV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-14> (дата звернення: 01.12.2018).
5. Господарський кодекс України // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 01.12.2018).
6. Рогулін Р. О. Проблемні аспекти правового регулювання іноземних інвестицій за законодавством України. *Управління розвитком*. 2016. № 6. С. 86-88.
7. Шеховцева К. В. Особливості правового захисту іноземних інвесторів в Україні. *Управління розвитком*. 2014. № 6. С. 33-35.

*Оксенюк Андрій Михайлович
Пугач Ірина Олександрівна
курсант взводу ПМПФ-16-3
Факультету податкової міліції УДФСУ
Науковий керівник: Будник Ю. А.
к.ю.н, доцент кафедри господарського права та процесу*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ-ПІДПРИЄМЦЯ

З огляду на значну кількість фізичних осіб-підприємців серед суб'єктів підприємницької діяльності та необхідність оперативного реагування на порушення ними правових норм нагальною потребою є комплексне дослідження правового статусу фізичної особи-підприємця як господарювання.

Досліджуючи правовий статус фізичних осіб-підприємців В. Ротань, підкреслює, що зазначені особи є відносно новим явищем для вітчизняної правотворчої та правозастосовної практики. Він вказував на необхідність досконалого освоєння цього соціально-правового феномена. На його переконання, доки не відбудеться таке освоєння, існує підґрунтя для недостатньої визначеності правового статусу фізичних осіб-підприємців у законодавчих актах [1, с. 63].

Проблеми правового статусу фізичних осіб та забезпечення реалізації його у господарській діяльності неодноразово привертала увагу вчених у сфері економіки і права, зокрема: О.М. Вінника, В.К. Мамутова, В.М. Пашкова, О.В. Старцевої та В.С. Щербини. Окремим питанням правосуб'єктності суб'єктів підприємницької діяльності займалися такі вчені, як: Ю.П. Битяк, В.М. Туманов та ін. Проте серед наукових здобутків досі не існує комплексного уявлення щодо правового статусу фізичної особи-підприємця.

У теперішній час правове регулювання підприємницької діяльності фізичних осіб в Україні не позбавлене недоліків, адже у вітчизняному законодавстві не існує нормативного акта, який повною мірою встановлював би правовий статус фізичної особи-підприємця. Чинні нормативні акти декларують право фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності, встановлюють категорії осіб, які не мають права її здійснювати, та регулюють їхню діяльність і державну реєстрацію.

Термін «фізична особа-підприємець» вперше було закріплено в Цивільному кодексі України, його використання у подальшому позбавило необхідності вказувати на те, що цивільні права та обов'язки у сфері підприємництва можуть мати не тільки громадяни України, а й іноземці, особи без громадянства. Адже згідно з ч. 1 ст. 42 Конституції України кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом [2]. Незважаючи на те, що визначення «фізична особа-підприємець» широко використовується у сфері підприємництва, в законодавстві все ж немає закріплення цього поняття, а це, в свою чергу, породжує ризики та помилки при вирішенні спорів.

Статус фізичної особи-підприємця – це юридичний статус, який засвідчує право особи на заняття підприємницькою діяльністю, а саме: самостійною, ініціативною, систематичною, на власний ризик господарською діяльністю, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. При цьому, юридичний статус «фізична особа-підприємець» сам по собі не впливає і ніяким чином не обмежує будь-які правомочності особи, які випливають з її цивільної правоздатності та дієздатності.

Так, Господарський кодекс України визначає суб'єктами господарювання громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці [3].

Особливості статусу суб'єкта підприємницької діяльності, що діє без утворення юридичної особи, порівняно з загальною правоздатністю фізичної особи загалом, визначено у гл. 5 Цивільного кодексу України і полягають у наступному: «... такий статус здобувається з моменту державної реєстрації фізичної особи як суб'єкта підприємницької діяльності. Фізична особа, що фактично займається підприємницькою діяльністю, не здійснивши державну реєстрацію як суб'єкта підприємницької діяльності, не здобуває у зв'язку з заняттям такою діяльністю статусу підприємця» [4].

Особливістю правового статусу таких осіб є також те, що спори за участю таких громадян, у тому числі пов'язані зі здійсненням ними підприємницької діяльності, підвідомчі місцевому, а не господарському суду [5].

Також, фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності, що не може задовольнити вимоги кредиторів, пов'язані зі здійсненням нею підприємницької діяльності, може бути визнана за рішенням суду банкрутом. При розгляді подібної категорії справ варто мати на увазі, що свої вимоги до суб'єкта підприємницької діяльності можуть пред'явити і кредитори по зобов'язаннях, не пов'язаних зі здійсненням підприємницької діяльності (про заподіяння шкоди життю, здоров'ю або майну громадян або юридичних осіб, про стягнення аліментів тощо). При цьому вимоги кредиторів фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності задовольняються за рахунок усього приналежного йому майна, на яке може бути звернене стягнення.

У порядку встановленому Законом України «Про державну реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» визначено, що фізична особа має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом, за умови її державної реєстрації [6]. Єдиним правовим статусом, який підтверджує право особи на зайняття підприємницькою діяльністю, є статус фізичної особи-підприємця.

Так, О. В. Старцева вказує на те, що для здобуття статусу фізичної особи-підприємця, та отримання права здійснення підприємницької діяльності необхідно бути наділеним повною цивільною дієздатністю, а саме мати загальну правосуб'єктність [7, с. 600].

Отже, можна констатувати, що фізична особа, яка має загальну правосуб'єктність із моменту проведення державної реєстрації фізичних осіб-підприємців, набуває спеціального правового статусу фізичної особи – підприємця для здійснення підприємницької діяльності та може мати різні види галузевої правосуб'єктності [7, с. 600].

Підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати, що правовий статус фізичних осіб-підприємців необхідно розглядати на перетині правомочностей фізичних осіб не підприємців і юридичних осіб, вбираючи у визначеній мірі ті й інші ознаки, не створюючи при цьому окремого суб'єкта права. Зокрема, правовий статус фізичних осіб-підприємців є відносно новим явищем для вітчизняної правотворчої та правозастосовної практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ротань В. Правовий статус фізичної особи-підприємця. *Юридичний радник*. 2006. № 2. С. 63-66.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254> (дата звернення: 14.11.2018).
3. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 14.11.2018).
4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 14.11.2018).

5. Статус фізичної особи-підприємця: проблеми застосування законодавства: Роз'яснення Міністерства юстиції України від 14.01.2011 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0012323-11> (дата звернення: 14.11.2018).

6. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб –підприємців та громадських формувань: Закон України: від 15.05.2003 № 755-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15> (дата звернення: 14.11.2018).

7. Підприємницьке право : підручник / за ред. О. В. Старцева. 2-ге вид., перероб. і допов. К.: Істина, 2005. 600 с.

*Підгайний Юрій Петрович,
студент групи ПМГз-17-1
ННІ права УДФС України,
Науковий керівник: Мілімко Л. В.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри господарського права та процесу*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЛОМБАРДІВ В УКРАЇНІ

Формування ломбардної діяльності почалось ще у XVIII ст. та існує як найстаріший вид кредитування населення, що пережив різні економічні устрої та політичні режими. На сьогодні ломбарди є одними з інституцій, які задовольняють споживчі фінансові потреби громадян. Ломбарди як кредитні установи мають свої переваги і недоліки. Саме тому дослідження проблематики створення і обліку таких фінансових установ в Україні є вкрай актуальним.

Дослідженням небанківських фінансових інститутів займалися такі вітчизняні вчені: З.М. Васильченко, Н.М. Внукова, О.Д. Вовчак, В.В. Гончаренко та інші. За кордоном проблемні питання регулювання ломбардної діяльності вивчалися: Ф. Бастіаном, Дж. М. Кейнсом, К. Марксом, А. Маршаллем, М. Фрідменом та іншими. Проте, досі питання становлення і розвитку

фінансового посередництва небанківських фінансових інститутів залишаються недостатньо дослідженими, а напрацювання вітчизняних та зарубіжних вчених потребують систематизації та узгодження з діючим законодавством.

Згідно з Розпорядженням Держфінпослуг № 3981, ломбард – це фінансова установа, виключним видом діяльності якої є надання на власний ризик фінансових кредитів фізичним особам за рахунок власних або залучених коштів, під заставу майна на визначений строк і під процент та надання супутніх послуг ломбарду [3].

До фінансових послуг ломбарду належать: надання фінансових кредитів за рахунок власних коштів або за рахунок залучених коштів. До супутніх послуг ломбарду, належать: оцінка заставленого майна відповідно до чинного законодавства та умов договору; надання посередницьких послуг зі страхування предмета застави на підставі агентського договору зі страховою компанією; реалізація заставленого майна відповідно до чинного законодавства та/або умов договору [3].

Застава - спосіб забезпечення зобов'язання, що виникає, в даному випадку, на підставі договору. Заставлене майно може передаватись ломбарду в заклад. Заклад - вид застави рухомого майна, що передається у володіння заставодержателя або за його наказом у володіння третій особі. Ціну речі, прийнятої від фізичної особи ломбардом, визначають за домовленістю сторін, відповідно до цін, що склалися на момент виникнення права застави, та яку вказують в договорі застави [1].

Інформація про діяльність та фінансово-майновий стан клієнта ломбарду, яка стала відомою ломбарду і розголошення якої може завдати матеріальної або моральної шкоди клієнту, є конфіденційною.

Особливістю ломбардної діяльності є те, що на отримане в заставу майно у ломбарда не виникає право власності. Саме тому у разі не виконання

зобов'язання заставодавцем, ломбард як сторона, якій передають предмет застави, має право визнавати його як актив. Річ, яку покладавець не забрав із ломбарду після спливу трьох місяців від дня закінчення строку договору зберігання, може бути продана ломбардом у порядку, встановленому законом. Із суми виторгу, одержаної від продажу речі, вираховуються плата за зберігання та інші платежі, які належить зробити ломбардові. Залишок суми виторгу повертається покладавцеві [1].

Спосіб реалізації заставленого майна вказується в договорі застави:

- ломбард продає майно як власник, коли право власності на об'єкт застави переходить від позичальника до ломбарду, переважно шляхом продажу предмета застави з публічних торгів.;
- ломбард продає майно від імені та за дорученням заставодавця [2].

Діяльність ломбарду повинна відповідати вимогам законодавства про фінансові послуги. Ломбард має бути внесений до Державного реєстру фінансових установ та мати ліцензію на надання певних видів фінансових послуг. Установчі документи ломбарду повинні відповідати вимогам законодавства і містити вичерпний перелік видів фінансових та супутніх послуг, які надає ломбард. Внутрішні правила або положення, що регламентують надання ломбардом фінансових та супутніх послуг мають бути затверджені у встановленому порядку. У повному найменуванні ломбарду має міститись слово «ломбард», забороняється використовувати найменування, тотожні існуючим найменуванням ломбардів.

Ломбард зобов'язаний:

- мати власну облікову та реєстраційну системи;
- мати власний капітал у розмірі не менше ніж 500 тисяч гривень, а у разі наявності у ломбарду відокремлених підрозділів - не менше ніж 1 мільйон гривень;

- не здійснювати будь-якої іншої підприємницької діяльності, крім підприємницької діяльності, передбаченої законодавством для ломбардів;
- у своїй діяльності дотримуватися вимог чинного законодавства, зокрема про захист прав споживачів;
- під час провадження діяльності з надання фінансових кредитів ломбарду забороняється залучати кошти фізичних осіб, за винятком коштів, отриманих на зворотній основі від фізичних осіб - учасників ломбарду;
- у разі створення відокремленого підрозділу ломбард зобов'язаний мати запису про державну реєстрацію в Єдиному державному реєстрі юридичних та фізичних осіб - підприємців і громадських формувань [3].

Однак, це положення потребує чіткої вказівки на організаційно-правову форму створеного ломбарду. Порівнюючи з законодавством Європейських країн, небанківські фінансові інститути, наприклад у Польщі, мають чітку форму. Відповідно до цього ломбарди можливо створювати як товариство з обмеженою відповідальністю так і акціонерного товариства.

Правова природа ломбарду має подвійну характеристику. З одного боку, ломбарду притаманні ознаки повного товариства, з іншого – фінансова діяльність суб'єкта господарювання. Отже, окреслюючи правовий статус ломбарду, доречно зважати на обидві складові.

Оскільки ломбард є фінансовою установою, процес його легітимації відбувається фактично в два етапи:

- перший – державна реєстрація юридичної особи та отримання ліцензії на провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг;
- другий – реєстрація ломбарду як фінансової установи шляхом внесення відповідних даних до реєстру фінансових установ, із подальшим отриманням Свідоцтва про реєстрацію фінансової установи. Таку реєстрацію здійснює Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України.

Ломбард набуває правосуб'єктності з моменту державної реєстрації та внесення відомостей до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

Відповідно до Господарського кодексу України два і більше ломбарда можуть створювати об'єднання ломбардів у вигляді спілок, асоціацій та інших об'єднань юридичних осіб з метою представлення інтересів засновників (учасників) ломбардів.

Діяльність небанківських фінансових установ, а саме ломбардів, не має власного законодавчого регулювання, тому їх діяльність має відповідати вимогам законодавства про фінансові послуги, а саме Господарському, Цивільному і Податковому кодексам України, законами України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про заставу» та іншим нормативно-правовим актам.

Загалом, дослідивши правову природу ломбардної діяльності ми можемо зробити висновки, що ломбардний бізнес в Україні по праву можна назвати сегментом фінансового ринку, що сьогодні найбільш прогресивно розвивається і залишається одним із найважливіших джерел кредитування для населення. В свою чергу, зростання пропозиції на ринку ломбардних послуг приводить до більшої конкуренції між самими ломбардами.

Отже, прийняття запропонованого проекту Закону України «Про ломбарди та ломбардну діяльність» надасть можливість провадити ефективне державне регулювання ломбардної діяльності та суспільних відносин, що виникають. Окрім цього, вважаємо, що у зазначеному законопроекті має бути визначено вид господарського товариства, у якому належить створювати ломбарди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості ВВР України, 2003.№ 40-44. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> .

2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> (дата звернення 20.11.2018).
3. Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами, затверджене Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 26.04.2005 р. № 3981. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0565-05> (дата звернення 20.11.2018).

*Худенко Юлія Олександрівна
Поліщук Вікторія Вадимівна
курсанти взводу ПМППМ-16-4
Факультет підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників податкової міліції
Університету ДФС України
Науковий керівник: Боднарчук Олег Григорович,
д.ю.н., доцент, професор кафедри господарського права та процесу*

АНАЛІЗ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА КОМАНДИТНОГО ТОВАРИСТВА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

У зв'язку із впровадженням в Україні у 90-х роках ХХ ст. ринкових реформ суттєво змінилися ринкові відносини. Це спричинило відродження давно забутого інституту господарських товариств, особливе місце серед яких належить командитному товариству як різновиду «товариства на вірі» й своєрідного феномена як суб'єкта підприємницької діяльності і цивільного права.

Визначення правового становища командитного товариства є актуальною темою, оскільки діяльність даних товариств отримала свій розвиток зовсім недавно і є ще молодого. Тим більше що на сьогодні це форма організації

середнього і малого бізнесу в Україні, який стрімко розвивається. Всі види господарських товариств можна розділити на об'єднання осіб і об'єднання капіталів. До об'єднань осіб належать повні й командитні товариства, до об'єднання капіталів – акціонерні, товариства з обмеженою відповідальністю і додатковою відповідальністю [1].

Відповідно до статті 80 Господарського Кодексу України [2], яка визначає командитне товариство – як господарське товариство, в якому один або декілька учасників здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть за його зобов'язаннями додаткову солідарну відповідальність всім своїм майном, на яке, згідно із законом, може бути звернене стягнення (повні учасники), а інші учасники присутні в діяльності товариства лише своїми внесками (вкладники).

В свою чергу, Цивільний кодекс України [3] визначає правовий статус і регулює відносини в командитному товаристві статтями 133–139.

Також, правовий статус командитного товариства визначається статтями 67–74 Закону «Про господарські товариства» [4] (що стосується повного товариства) з урахуванням особливостей, передбачених у спеціальних статтях (ст.ст. 78–83) Закону, безпосередньо присвячених командитному товариству.

Адже, командитне товариство створюється і діє на підставі засновницького договору. Засновницький договір підписується усіма повними учасниками згідно із ч. 1 ст. 134 ЦК України [3]. Командитне товариство можна назвати одним із найстаріших видів господарських товариств, суттєвою ознакою якого є отримання прибутку для його подальшого розподілу між учасниками або привласнення учасником одноособово. Командитне товариство поєднує в собі ознаки повного товариства та товариства з обмеженою відповідальністю.

Особливістю командитного товариства є наявність у його складі двох суттєво різних учасників: – повні учасники, які несуть субсидіарну майнову відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном, на яке може

бути звернене стягнення, управляють справами товариства, зобов'язані брати майнову і персональну участь у товаристві; – вкладники, які, після сплати своїх внесків, не несуть додаткової відповідальності за зобов'язаннями товариства своїм майном, не беруть участі в управлінні справами товариства, але зобов'язані брати майнову участь у товаристві в розділі прибутку товариства відповідно до розмірів своїх часток (внесків); мають право вимагати першочергового (перед повними учасниками) повернення внеску в разі ліквідації товариства [5].

Проте ч. 2 ст. 135 ЦК України [3] містить певні імперативні норми, що стосуються прав повних учасників командитного товариства. Так, особа може бути повним учасником тільки в одному командитному товаристві; повний учасник командитного товариства не може бути учасником повного товариства; повний учасник командитного товариства не може бути вкладником цього самого товариства. Ці заборони можна пояснити, виходячи із змісту повного та командитного товариства.

Так, на думку Ю.Ю. Симоняна, який пояснює це тим, що підприємницька діяльність повних учасників командитного товариства є діяльністю самого товариства, введення цієї заборони допомагає усунути ситуацію подвійної оцінки діяльності повних учасників, а також запобігти виникненню додаткових ризиків [5].

Згідно із ст. 136 ЦК України управляють справами командитного товариства лише учасники з повною відповідальністю. Вкладники не мають права брати участь в управлінні діяльністю командитного товариства та заперечувати проти дій повних учасників щодо управління діяльністю товариства. Вкладники командитного товариства можуть діяти від імені товариства тільки за довіреністю [3].

Зокрема, ліквідація командитного товариства відбувається при вибутті усіх вкладників. Повні учасники мають право у разі вибуття всіх вкладників

перетворити командитне товариство у повне товариство. Командитне товариство не зобов'язане ліквідуватись, якщо в ньому залишаються хоча б один повний учасник і один вкладник [6].

Аналізуючи питання діяльності командитного товариства в Україні, варто зазначити, що цей вид господарських товариств на практиці зустрічається досить рідко. Це зумовлено низкою факторів, а саме: встановлено необмежену відповідальність повних учасників командитного товариства; належним чином не урегульовані питання взаємовідносин вкладників з товариством; на законодавчому рівні не враховано особливі умови заснування командитного товариства тощо. Тому підприємці, зазвичай, не обирають цю організаційно-правову форму, крім випадків, передбачених законодавством. Проте вчені-юристи відзначають, що командитне товариство є значно перспективним, адже, з одного боку, повні учасники без додаткового ризику набувають можливості збільшити свій початковий капітал за рахунок внесків вкладників товариства, виключаючи тим самим необхідність залучення цього капіталу. З іншого боку, у вкладників виникає можливість отримання прибутку від підприємницької діяльності товариства на досить вигідних умовах: без участі в управлінні його справами і ризиком втрати тільки свого внеску в товариство [7].

Отже, із зазначеного вище, можна зробити висновок, що українське законодавство не приділяє належної уваги командитному товариству, а розглядає його більше як різновид повного товариства. Все це говорить про необхідність наявності спеціальних норм, регулюючих створення і діяльність командитних товариств, а не розглядати їх в аспекті норм, регулюючих діяльність повних товариств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України // кол. авт.: Знаменський Г. Л., Хахулін В. В., Щербина В. С. та ін.; за заг. ред.

В.К. Мамутова. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 143 с.

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436 // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, 19–20, 21–22. Ст. 144.

3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. №435 // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356.

4. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 г. // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 49. Ст. 682.

5. Симонян Ю. Ю. Аналіз правового становища командитного товариства за законодавством України. Актуальні проблеми держави і права. 2010. № 3. С. 279–282.

6. Правове становище командитного товариства : веб-сайт. URL : <https://www.studfiles.net/preview/1755851/page:36/>.

7. Підприємницькі товариства. Командитне товариство : веб-сайт.URL : <http://www.uristinfo.net/2010-12-27-04-58-59/256-npk-tsivilnijkodeks-ukrayini-eo-haritonov/6806-pidpriemnitski tovaristva.html?start=2>.

Шуфрич Михайло Вікторович

Кобцев Василь Олександрович

курсанти взводу ПМППМ-16-4

*Факультет підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників податкової міліції*

Університету ДФС України

Науковий керівник: Боднарчук Оксана Іванівна,

к.ю.н., доцент кафедри господарського права та процесу.

ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ, ЯК ОКРЕМИЙ ВИД СУБ'ЄКТІВ

ГОСПОДАРЮВАННЯ

Суб'єкти господарювання є найважливішою групою серед суб'єктів господарського права як учасників господарських відносин. Саме тому в ч. 4 ст.

13 Конституції України [1] наголошується на захисті прав не лише всіх суб'єктів права власності, а й господарювання. Правове регулювання створення та діяльності суб'єктів господарювання в Україні здійснюється відповідно до норм Господарського кодексу, Цивільного кодексу та окремих законів України.

Тому, Господарський кодекс виділяє такі категорії суб'єктів господарювання:

- господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до ЦК, державні, комунальні й інші підприємства, створені відповідно до ГК України, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність і зареєстровані в установленому законом порядку;

- громадяни України, іноземці й особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність і зареєстровані відповідно до закону як підприємці [2].

Крім того, законодавство України визнає особливим видом суб'єктів господарського права – суб'єктів господарської діяльності у Збройних Силах України, які здійснюють свою діяльність на підставі Закону України «Про господарську діяльність у Збройних Силах України» [3].

Відповідно до зазначеного Закону [3], «господарська діяльність у Збройних Силах України – це специфічна діяльність військових частин, закладів, установ та організацій Збройних Сил України щодо забезпечення їх повсякденної життєдіяльності у вигляді ведення підсобного господарства, виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, передачу в оренду рухомого і нерухомого майна (за винятком озброєння, військового майна, бойової та спеціальної техніки) у межах і порядку, визначених Законом. Господарська діяльність у Збройних Силах України здійснюється з метою одержання додаткових джерел фінансування життєдіяльності військ для підтримання в належному стані їх бойової та мобілізаційної готовності».

Зокрема, суб'єктами господарської діяльності у Збройних Силах України є

військові частини, заклади, установи та організації Збройних Сил України, які утримуються за рахунок коштів Державного бюджету України, ведуть відокремлене господарство, мають кошторис надходжень та видатків, рахунки в установах банків, печатку із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням. Перелік видів господарської діяльності, здійснення якої дозволяється військовим частинам, визначається КМУ [4].

Варто відмітити, що господарська діяльність у Збройних Силах України здійснюється з метою одержання додаткових джерел фінансування життєдіяльності військ (сил) для підтримання на належному рівні їх бойової та мобілізаційної готовності. Господарська діяльність у Збройних Силах України не повинна негативно позначатися на їх боєготовності та боєздатності. Не допускається залучення військовослужбовців до виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, не передбачених Законом України «Про господарську діяльність у Збройних Силах України» [3].

Господарська діяльність, що відповідно до закону підлягає ліцензуванню, здійснюється військовими частинами після одержання у встановленому порядку ліцензії без справляння плати за видачу такої ліцензії.

Адже, військова частина як суб'єкт господарської діяльності за своїми зобов'язаннями відповідає коштами, що надходять на її рахунок по відповідних статтях кошторису (крім захищених статей), а в разі їх недостатності відповідальність за зобов'язаннями військової частини несе Міністерство оборони України [3].

Військовим частинам, закладам, установам та організаціям Збройних Сил України, передбаченим у Законі України «Про господарську діяльність у Збройних Силах України» [3], притаманні всі ознаки суб'єктів господарювання. Проте в зазначеному Законі не міститься порядку розподілу між військовими частинами, закладами, установами та організаціями Збройних Сил України, що

займаються господарською діяльністю, яка має цінову визначеність, та військовими частинами, які повністю утримуються за рахунок державного бюджету та здійснюють діяльність, яка не належить до господарської і має ознаки господарчого забезпечення негосподарюючих суб'єктів.

Викликає також здивування необґрунтоване віднесення до суб'єктів господарювання органів державної влади та місцевого самоврядування у ст. 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [5]. Згідно з цим Законом «суб'єкт господарювання – це юридична особа незалежно від організаційно-правової форми та форми власності чи фізична особа, що здійснює діяльність з виробництва, реалізації, придбання товарів, іншу господарську діяльність, у тому числі яка здійснює контроль над іншою юридичною чи фізичною особою; група суб'єктів господарювання, якщо один або декілька з них здійснюють контроль над іншими».

Суб'єктами господарювання визнаються також органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також органи адміністративно-господарського управління та контролю в частині їх діяльності з виробництва, реалізації, придбання товарів чи іншої господарської діяльності. Господарською діяльністю не вважається діяльність фізичної особи з придбання товарів народного споживання для кінцевого споживання.

Отже, із зазначеного вище, можна зробити висновок, що немає чіткого нормативно-правового регулювання господарської діяльності у Збройних Силах України, у зв'язку з неприведенням законодавчих актів, виданих ще до набрання чинності Господарського Кодексу, у відповідність із господарським законодавством України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Закон України від 30.09.2016 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436 // Верховна Рада України. 2003. № 18, 19–20, 21–22. Ст. 144.

3. Про господарську діяльність у Збройних Силах України: Закон України від 26.04.2015 р. № 1076-XIV // Відомості Верховної Ради України. 1999, № 48, Ст. 408.

4. Про затвердження переліку видів господарської діяльності, здійснення якої дозволяється військовим частинам Збройних Сил : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 р. № 1171-2000-п // Офіційний вісник України. 2000 р., № 30, Ст. 117.

5. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 07.03.2018 р. № 2210-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 12, Ст. 64.